

Pla d'igualtat de gènere i desenvolupament rural sostenible de la Reserva de la Biosfera del Montseny

Redacció

Marina Barroso (Empremta)
Clàudia Torremadé (Matriu)

Coordinació

Reserva de la Biosfera del Montseny
Oficina Tècnica de Parcs Naturals
Àrea d'Infraestructures i Espais Naturals
Diputació de Barcelona

Col·laboracions

Oficina de les Dones i LGTBI
Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar

Grup de treball del Pla d'igualtat de gènere i desenvolupament rural sostenible de la Reserva de la Biosfera del Montseny

Laia Aguilà, Lluís Albert Álvarez, Montse Amorós, Joana Barber, Maria Barrachina, Jordina Boix, Berta Cordoní, Mireia Daniel, Laia Doltra, Gemma Font, Imma Font, Laia Franco, Sandra Garcia, Lluís Garcia, Lluís Martínez, Teresa Padrós, Marissa Peláez, Raquel Roger, Elisabet Ros, Laura Rovira, Anna Sanitjas, Anna Santos, Ferran Teixidó

Índex

1. Introducció	5
1.1. Antecedents.....	5
1.2. Marc legal.....	9
1.3. Context socioeconòmic i territorial.....	12
1.4. Objectius.....	22
1.5. Marc conceptual.....	29
2. Diagnosi	33
2.1. Percepció de gènere i ruralitat en la població de la RBM.....	33
2.2. Presència del gènere i la ruralitat en les administracions locals i regionals.....	40
2.3. Qualitat de vida a la RBM.....	53
2.4. Activitats i usos del temps.....	63
2.5. Economies i desenvolupament rural.....	71
2.6. Participació institucional i governança.....	80
2.7. Conservació del patrimoni natural i cultural.....	89
3. Conclusions	101
3.1. Ruralitat.....	101
3.2. Gènere.....	102
3.3. Qualitat de vida.....	104
3.4. Medi natural i cultural.....	105
3.5. Reflexions i propostes per estirar del fil.....	106
4. Bibliografia	107
5. Bibliografia web	111
6. Annex: qüestionaris	112
6.1. Qüestionari a la població del Montseny.....	112
6.2. Qüestionari als equips tècnics dels municipis del Montseny.....	120

Pla d'acció (2019-2023)	126
Línia 1. Perspectiva de gènere en la cultura, els valors i la gestió de la Reserva de la Biosfera del Montseny.....	126
Línia 2. Empoderar el territori en femení.....	129
Línia 3. Sensibilitzar sobre el gènere.....	130

1. Introducció

1.1. Antecedents

El context

L'any 1978 l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO) va aprovar la creació de la Reserva de la Biosfera del Montseny (RBM), un espai integrat a una xarxa d'espais representatius dels diferents hàbitats del planeta, amb els objectius següents:

- Garantir la diversitat biològica i cultural.
- Ser un model en l'ordenació del territori i el desenvolupament sostenible.
- Afavorir la investigació, l'intercanvi de coneixement, l'educació i la capacitat.

Aquesta declaració no té associada cap normativa sectorial vigent ni tampoc és una figura normativa d'ordenació del territori, però sí que demana un compromís a desenvolupar activitats econòmiques equilibrades i respectuoses amb el territori, així com dur a terme un creixement econòmic i social d'acord amb els objectius de la RBM. Concretament, com tots els organismes emparats per les Nacions Unides, la Xarxa Mundial de Reserves de la Biosfera ha de treballar per assolir els objectius per al desenvolupament sostenible (vegeu la figura 1).

Actualment, la RBM ha engegat diversos projectes, línies de treball i accions encaminades a complir els objectius 7 i 13 (Transport públic i mobilitat¹), els objectius 5 i 10 (Pla d'igualtat de gènere²), l'objectiu 6 (Gestió de l'aigua³) i els objectius 11 i 12 (Eficiència energètica⁴). I, precisament, en aquest context és on s'ubica aquest document.

El 2017, any dedicat a la Igualtat de Gènere a la Diputació de Barcelona, la Gerència de Serveis d'Igualtat i Ciutadania i la Gerència de Serveis d'Espais Naturals d'aquesta diputació es plantegen impulsar un pla d'igualtat de gènere al Parc Natural del Montseny. La seva motivació es basa en dos grans objectius:

- Promoure la transformació i els canvis en relació amb els rols de gènere en el món rural.
- Fomentar el desenvolupament rural sostenible.

Un pla que pretén posar un èmfasi especial en els coneixements, els costums, les iniciatives o les activitats econòmiques de les dones del Montseny que garanteixen i contribueixen a

¹ <https://parcs.diba.cat/web/reserva-de-la-biosfera-del-montseny/transport-public-i-mobilitat>

² <https://parcs.diba.cat/web/reserva-de-la-biosfera-del-montseny/pla-igualtat-genere>

³ <https://parcs.diba.cat/web/reserva-de-la-biosfera-del-montseny/gestio-de-l-aigua>

⁴ <https://parcs.diba.cat/web/reserva-de-la-biosfera-del-montseny/eficiencia-energetica>

Figura 1. Objectius de desenvolupament sostenible (Agenda 2030) de l'Organització de les Nacions Unides (ONU)

Font: ONU.

la conservació i divulgació dels valors naturals i culturals d'aquest medi rural i d'aquest espai natural protegit.

Aquesta iniciativa és molt ben rebuda per la Direcció de la Reserva de la Biosfera del Montseny, la qual decideix posar en marxa la diagnosi participativa del Pla d'igualtat de gènere i desenvolupament rural sostenible. Un procés:

- Per promoure en aquest territori la igualtat de tracte i d'oportunitats sense perjudici de gènere.
- Per contribuir a l'empoderament de les dones rurals del Montseny.
- Per posar en valor els seus sabers i experiències.

Un estudi que comprèn l'anàlisi participada de la situació d'igualtat de gènere en relació amb la ruralitat i el desenvolupament sostenible al Montseny (mancances, necessitats, potencialitats i expectatives).

L'àmbit territorial d'anàlisi és la Reserva de la Biosfera del Montseny i els 18 municipis que en formen part, i les dones que hi viuen o hi treballen són les principals protagonistes. A més, aquesta diagnosi també es planteja com una oportunitat de formació, debat i reflexió sobre qüestions de gènere i desenvolupament rural sostenible dins i fora del Montseny. Per fer la diagnosi s'han tingut en compte diverses iniciatives i esdeveniments previs relacionats amb les condicions de vida de les dones i altres subjectes no hegemònics en l'entorn rural del Montseny, com ara les jornades tècniques Dones del Montseny (celebrades el 2 i el 3 de juny del 2017) o el Dia Internacional de les Dones Rurals (que es celebra cada any el dia 15 d'octubre).

Anàlisis prèvies

Els dies 2 i 3 de juny del 2017 es van celebrar les Jornades Dones del Montseny a la Garriga (vegeu la figura 2), en què es va comptar amb la col·laboració d'altres reserves de la biosfera d'arreu del món, que van exposar els seus programes, i on es va fer un taller participatiu en què es van fer evidents les ganys i la necessitat d'abordar la igualtat de gènere en aquest territori. (Podeu ampliar la informació de les Jornades en aquest enllaç: https://parcs.diba.cat/web/ll-informatiu/noticia/-/asset_publisher/RUhm08cUwSML/content/montseny-ja-us-podeu-inscriure-a-les-jornades-de-debat-dones-del-montsen-1)

Figura 2. Jornades Dones del Montseny (2 i 3 de juny del 2017, la Garriga)

Font: Jornades Dones del Montseny.

Les experiències que es van presentar al llarg del dia 2 de juny van tenir en comú algunes premisses, com ara:

- L'amor per la terra, tant des de la vessant més ecologista com des del punt de vista més territorial o patriòtic.
- El gran valor de la feina femenina en el món rural, tant en treballs més fets històricament per dones com en tasques antigament més masculinitzades.
- La importància d'incloure la criança en la vida laboral de les dones i dels homes, no com un impediment per a la vida laboral, sinó com una tasca més a integrar en la mesura del possible.
- La necessitat de fixar la població al territori perquè mantingui les seves característiques i el paper imprescindible de la dona en aquesta fixació.
- La tradició com a valor a conservar, però sense que sigui un limitant del progrés de les dones i les seves comunitats. I la modernitat o la tecnologia com a eines de millora que no han de fer perdre el contacte amb la terra i les arrels.

La primera jornada va finalitzar amb l'espectacle *Ellas, agua y tierra*, en què es posava en valor d'una manera especial la capacitat de resiliència i la memòria de les dones que han viscut i treballat en el món rural canari. Aquest espectacle va generar un debat sobre la necessitat que les noves generacions coneguin els testimonis de les seves avantpassades i els d'altres dones que han contribuït a fer el món que tenim. També va fer reflexionar sobre la manca d'arrelament que les persones joves, en general, presenten envers els seus orígens i la seva terra.

El taller participatiu, que va tenir lloc el matí del 3 de juny, va ser dinamitzat per l'equip Em-premta & Matriu (vegeu la figura 3). Durant tres hores es van fer algunes dinàmiques de coneixença, es va treballar en petits grups de manera rotativa entorn de tres preguntes i es va elaborar un mural col·lectiu per il·lustrar el Montseny que volem el 2030.

Figura 3. Fotografies del taller participatiu del 3 de juny

Font: Jornades Dones del Montseny.

Alguns dels resultats i aportacions més significatius es destaquen a continuació:

- **Què ens ha ressonat de les presentacions del primer dia?**

Tots els participants van donar gran importància a l'emoció que els va causar algunes xerrades del primer dia. Estaven d'acord amb el valor que té el treball per la igualtat de gènere, l'admiració per les experiències presentades i la gran feina que encara queda per fer.

Es va destacar que l'amor per la mare Terra ha de ser la base de tot i que hem de treballar per donar-la a conèixer i defensar-la entre tots. També que cal recuperar el punt de vista femení i col·laborar-hi conjuntament.

- **Quines són les singularitats del Montseny?**

El Montseny són molts Montsenys amb una identitat comuna poc treballada. És un espai molt ric en patrimoni natural i cultural situat entre dues grans ciutats, amb un relleu que provoca cert aïllament d'una part de la població ja de per si poc nombrosa. Cal treballar per unir els i les habitants de la Reserva de la Biosfera del Montseny; és a dir, afavorir que la població actual i la que pugui venir de nou *visqui* el Montseny i no només *l'habiti*.

- **Quines accions d'altres territoris són adaptables al Montseny i quines propostes faríeu per al Pla d'igualtat de gènere?**

Val a dir que tot i ser un grup majoritàriament femení i estar parlant tota l'estona d'un pla d'igualtat de gènere, en molts casos les propostes no van ser estrictament en clau de dona, sinó enfocades al desenvolupament de la societat i a la millora de la qualitat de vida a la RBM.

Es va parlar de millorar la cohesió entre els i les habitants del Montseny i fer accions per generar un sentiment de pertinença a un col·lectiu que, avui dia, no existeix. També es va posar èmfasi en el saber popular en camps com la cultura o l'agricultura, a fi de no perdre'l, revalorar-lo i donar-lo a conèixer a les noves generacions. A més, es va manifestar la necessitat que el pla d'acció que es desenvolupi compti amb la població en totes les seves fases, que es busqui la col·laboració dels líders naturals de cada poble per tirar-lo endavant i que no sembli una imposició de l'Administració.

Des del punt de vista del desenvolupament rural, es va proposar que la Reserva de la Biosfera del Montseny fomenti una gestió més holística del territori, amb la implicació d'homes i dones, que tendeixi a una agricultura més ecològica, que treballi perquè el pagament per serveis ambientals sigui un complement a l'economia local i generi les eines necessàries per facilitar l'intercanvi de coneixements, la millora tecnològica sostenible, la simplificació administrativa i la promoció conjunta de productes i serveis mitjançant una marca.

1.2. Marc legal

El Pla d'igualtat de gènere i desenvolupament rural sostenible del Montseny permetrà articular i avançar en allò que estableixen els plans d'igualtat municipals o les polítiques sobre desenvolupament rural i desenvolupament sostenible, així com tracten la relació entre dona i medi ambient.

A continuació, es destaquen lleis i documents que tracten aquestes temàtiques.

En l'àmbit internacional

La Convenció per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW), adoptada per les Nacions Unides el 1979 i ratificada per Espanya el 16 de desembre de 1983, que en l'article 14 fa referència explícita a la situació de les dones rurals, reconeix el paper important que exerceixen i exigeix als estats signants que adoptin les mesures

oportunes per garantir, en condicions d'igualtat, la participació de les dones en els processos de desenvolupament rural a tots els nivells, a més de millorar-ne l'accés als sistemes de Seguretat Social, finançament, serveis sanitaris, educació i ocupació.

A la IV Conferència Mundial sobre la Dona (ONU) l'any 1995 es va signar la Declaració i Plataforma d'Acció de Beijing, un document, encara actual, que aborda la situació de les dones en 12 esferes d'especial preocupació i estableix dues estratègies fonamentals per assolir la igualtat entre dones i homes: la integració de la transversalitat de gènere i l'empoderament.

La Resolució del Comitè Internacional de Coordinació del Programa sobre l'Home i la Biosfera (MAB) de la Unesco, de 28 d'abril del 1978, incorpora el Parc Natural del Montseny a la Xarxa Mundial de Reserves de la Biosfera dins del Programa MAB. El 12 de juny del 2014, el Consell Internacional de Coordinació aprova l'ampliació de la Reserva de la Biosfera del Montseny.

D'altra banda, la Conferència de Rio+20 (2012) estableix una agenda internacional que desgrana els objectius de la comunitat internacional en el període 2016-2030 per erradicar la pobresa i afavorir un desenvolupament sostenible i igualitari: l'Agenda 2030. Aquesta gira entorn de cinc eixos centrals: planeta, persones, prosperitat, pau i aliances, i està integrada per 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), el cinquè dels quals és la igualtat de gènere.

A més, el Conveni sobre Diversitat Biològica del 1992 fa públic el paper de les dones en les àrees protegides a escala mundial, i en destaca la importància en la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica.

L'any 2010, la Secretaria del Conveni sobre Diversitat Biològica ressalta que:

«La responsabilitat de qualsevol iniciativa de conservació de la biodiversitat consisteix a garantir que el desenvolupament i la implementació de polítiques nacionals i internacionals de conservació contribueixin a la igualtat mitjançant la creació de possibilitats i beneficis equitatius tant per a les dones com per als homes.»

En l'àmbit europeu

La Comissió Europea va adoptar el març del 2010 la Carta de la dona, en la qual renova el seu compromís amb la igualtat entre els sexes i insisteix en la necessitat d'incorporar la igualtat de tracte i oportunitats entre dones i homes de manera transversal en totes les seves polítiques.

En el Reglament (CE) 1083/2006, d'11 de juliol, pel qual s'estableixen les disposicions generals relatives al Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), al Fons Social Europeu (FSE) i al Fons de Cohesió, s'incorporen les prioritats comunitàries en matèria de creixement econòmic i desenvolupament sostenible, i en l'article 16 s'afirma que la Comunitat Europea i els estats membres han de vetllar per la inclusió de les qüestions de gènere en totes les etapes de l'execució dels fons.

En la Resolució del Parlament Europeu, del 5 d'abril del 2011, sobre el paper de les dones en l'agricultura i les zones rurals, es demana a la Comissió Europea que faci una anàlisi en profunditat de les repercussions de les mesures adoptades en relació amb la situació de les dones en les zones rurals, que es reconegui el paper de la dona en la promoció local de les zones rurals, que es fomenti l'esperit emprenedor, que es promogui la participació de les dones en els grups d'acció local en el marc del programa Leader, etc.

Al seu torn, el document Europa 2020, una estratègia per a un creixement sostenible, intel·ligent i integrador, fa un pas més en la incorporació de la igualtat entre dones i homes a les estratègies europees. Les institucions europees reconeixen que és indispensable abordar la desigualtat de gènere en el mercat per resoldre els problemes relacionats amb l'atur i la pobresa, entre d'altres.

En l'àmbit estatal

La Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, a l'article 30 esmenta la titularitat compartida d'explotacions agràries i també planteja mesures per millorar la formació, l'accés al mercat laboral i a les noves tecnologies.

En la Llei 45/2007, de 13 de desembre, per al desenvolupament sostenible del medi rural, es concedeix una atenció preferent a les dones i al jovent, i en la Llei 35/2011, de 4 d'octubre, sobre titularitat compartida de les explotacions agràries, es desenvolupa la titularitat compartida de les explotacions agràries.

En els objectius del Pla estratègic d'igualtat d'oportunitats 2014-2016, s'hi estableix el fet de «promoure el desenvolupament de les dones en els àmbits rural i pesquer», i en exercici d'aquest objectiu es desenvolupa el Pla per a la promoció de les dones en el medi rural (2015-2018). Aquest pla considera que:

«Les dones que viuen en el medi rural són clau en el desenvolupament sostenible dels nostres pobles i de la societat en el seu conjunt [i] per garantir aquesta sostenibilitat cal afrontar les desigualtats que encara pateixen les dones en el medi rural [...] i no es vegin obligades a abandonar el seu medi.»

A més, alerta de «la singularitat de les dones en el medi rural, que demana una atenció específica a les seves diferents necessitats i expectatives».

En l'àmbit autonòmic

L'article 50 de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, parla explícitament de l'empoderament de les dones del món rural i planteja que la Generalitat de Catalunya «ha de posar en valor la funció de les dones com a eix estratègic per al desenvolupament rural i ha de vetllar per la presa de decisions de les dones com a mesura per lluitar contra la despoblació, l'escassa presència de dones i l'empobriment en l'àmbit rural».

A més, el Programa de les dones del món rural i marítim 2016-2020 esmenta que:

«Neix d'una doble sensibilització, d'una banda, recull la voluntat política i tècnica d'incorporar la transversalitat de gènere en les polítiques del Departament i, d'altra banda, per l'existència de la Resolució 671/VIII, de 14 d'abril de 2010, del Parlament de Catalunya, que insta el Govern a elaborar un pla interdepartamental de les dones del món rural i, en especial, de la pagesia.»

En l'àmbit de la Reserva de la Biosfera del Montseny

En el Pla d'acció del Montseny 2009-2013 de la Xarxa Espanyola de Reserves de la Biosfera (RERB),⁵ es preveu la participació com un component estructural, tal com ho recull, per exemple, l'objectiu 10.1:

«S'haurà de realitzar un procés de planificació participatiu, [...] garantint una "gestió participativa", especialment en el cas de comunitats tradicionals, locals i indígenes.»

En aquest pla també es dona importància a la necessitat d'incrementar el coneixement integral de la RBM, per exemple, fent estudis ecològics, catàlegs d'elements etnogràfics i culturals o donant reconeixement i recuperant les cultures locals i el seu patrimoni (objectiu 14.1.3). En aquest sentit, s'expressa «la voluntat de compartir dades, informació, experiència i coneixements... de cara a complir amb el paper de lloc d'aprenentatge per al desenvolupament sostenible» que té la Reserva de la Biosfera del Montseny.

1.3. Context socioeconòmic i territorial

Context geogràfic i territorial

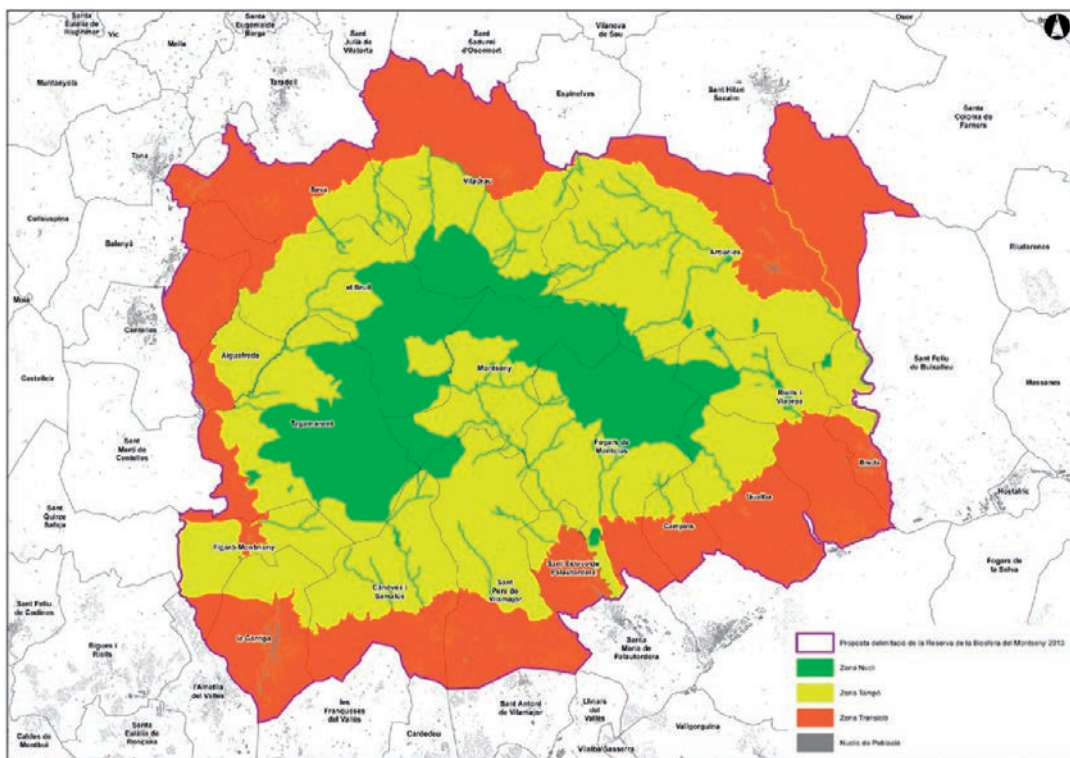
Com ja hem comentat abans (punt 1.1), l'àmbit geogràfic de la diagnosi comprèn les 50.167 hectàrees de la Reserva de la Biosfera del Montseny. Un territori situat a la Serralada Prelitoral Catalana, que es distribueix entre les províncies de Barcelona i Girona, i que inclou 18 municipis de les comarques d'Osona, la Selva i el Vallès Oriental (vegeu la taula 1 i la figura 4). Com a elements geogràfics que delimiten el seu emplaçament, hi ha la Depressió Prelitoral al sud i a l'est, la Vall del riu Congost a l'oest, la Plana de Vic al nord-oest, les rieres Major i d'Arbúcies al nord i el riu Tordera al nord-est. Està separat de les Guilleries per una fractura.

⁵ <http://www.rerb.oapn.es/>

Taula 1. Municipis inclosos a la Reserva de la Biosfera del Montseny

Osona	Vallès Oriental	La Selva
Província de Barcelona		Província de Girona
1. El Brull	3. Aiguafreda	14. Arbúcies
2. Seva	4. Campins	15. Breda
	5. Cànoves i Samalús	16. Riells i Viabrea
	6. Figaró-Montmany	17. Sant Feliu de Buixalleu
	7. Fogars de Montclús	
	8. Gualba	
	9. La Garriga	
	10. Montseny	
	11. Sant Esteve de Palautordera	
	12. Sant Pere de Vilamajor	
	13. Tagamanent	
Província de Girona		
		18. Viladrau

Figura 4. Mapa de la Reserva de la Biosfera del Montseny

Font: Diputació de Barcelona.

El Montseny està constituït per tres conjunts muntanyosos ben diferenciats: el pla de la Calma, el turó de l’Home i les Agudes i el turó de Matagalls. El turó de l’Home, de 1.706 metres d’altitud, és el cim més elevat. Aquests tres conjunts estan units entre si per colls. El pla de la Calma és un dels contraforts del massís i està situat prop del riu Tordera.

L'àmbit de la Reserva està delimitat també per algunes grans infraestructures de comunicació: l'autopista A-7 internacional Barcelona - la Jonquera i la carretera C-35 entre Granollers i Hostalric, ambdues situades al sud, i a l'oest, l'Eix Transversal (C-25) al nord que uneix Lleida i Girona. També destaquen les línies de ferrocarril amb estacions a municipis del Montseny: el tren d'alta velocitat entre Barcelona i Perpinyà, la línia internacional entre Barcelona i Montpeller, la línia de distància mitjana entre Barcelona i Portbou, així com les línies de rodalies R2 Sant Vicenç – Vilanova Maçanet i C3 l'Hospitalet-Vic (A. D., 2014, 15).

Per contextualitzar les possibles intervencions sobre el territori, necessitem fer una mirada al tipus de titularitat que caracteritza el sòl. A continuació, presentem un quadre en què es classifica el tipus de titularitat que té el Parc Natural del Montseny:

Taula 2. Titularitat del Parc Natural del Montseny

Titularitat pública (Diputació de Barcelona)	3.814,19 ha. (12,8 %)
Titularitat pública (Diputació de Girona)	361,22 ha. (1,16 %)
Titularitat pública (Generalitat de Catalunya)	279,54 ha. (0,90 %)
Titularitat privada	26.608,95 ha. (85,66 %)

Font:: Diputació de Barcelona, 2015, 10.

Al massís del Montseny podem trobar un mosaic de diferents formes d'ocupació del sòl en relació amb el tipus d'habitatges i al tipus de poblament, com a altres regions rurals de Catalunya:

«El poblament disseminat es pot considerar l'hàbitat "rural" per excel·lència en el sentit d'una residència difusa i quasi desapareguda enmig dels camps i boscos. [...] En la distribució del poblament disseminat a Catalunya, el dels masos típics de la Catalunya Vella i les àrees prepirinenques s'acompanya d'un poblament disseminat "agrícola" més contemporani, com el de l'Horta de Lleida, i, sobretot, d'un poblament més recent urbanita en urbanitzacions difuses pròximes a la costa o a la Cerdanya.» (Aldomà, 2009, 23).

Aquest massís ha gaudit d'una gran estima popular des de fa més d'un segle, per raó de les seves riqueses paisatgístiques, naturals i històriques. Una gran part d'aquest massís es correspon amb l'espai protegit del Parc Natural del Montseny, declarat parc natural per la Diputació de Barcelona el juliol de 1977 i per la Diputació de Girona el gener de 1978 d'acord amb la legislació urbanística vigent d'aleshores, que el dotava d'un pla especial de protecció. El 1987 va ser declarat parc natural per la Generalitat de Catalunya segons la Llei d'espais naturals de 1985. El 28 d'abril de 1978, el Programa Home i Biosfera de la UNESCO va declarar aquest parc Reserva de la Biosfera, amb la qual cosa va entrar a formar part d'una xarxa internacional de zones protegides representatives dels principals tipus d'ecosistemes mundials.

Medi natural

A causa d'aquesta elevació i de les diferències d'humitat i temperatura que presenta, a la Reserva es pot trobar una nombrosa varietat d'hàbitats que defineixen una biodiversitat única a la regió. Una diversitat territorial que queda reflectida en el Pla especial d'ordenació del medi físic i el paisatge del Parc Natural del Montseny (1977), el qual estableix la zonificació següent:

- Zona de reserva natural (8,38 %).
- Zona d'alt interès natural, ecològic i paisatgístic (20,82 %).
- Zona d'interès natural (70,80 %).

Al massís del Montseny la major part de la flora es correspon a espècies de la conca mediterrània, tot i que en alguns indrets es poden trobar elements corresponents d'ambients subalpins o de regions eurosiberianes i atlàntiques. A més dels espais oberts mediterranis, trobem boscos del tipus centreeuropeu, amb espècies com el faig, el roure de fulla gran, l'abet, el castanyer, la blada, el boix grèvol, el corner, l'arç blanc o la moixera.⁶

La fauna del Montseny, en estreta relació amb la distribució de la vegetació, es caracteritza també per l'existència d'espècies típiques de terres centreeuropees a les zones altes del massís i per la fauna pròpia d'ambients mediterranis més meridionals a les parts baixes. Per exemple, a l'alzinar trobem el senglar, la guineu, la geneta i la rata cellarda, entre els mamífers més coneguts; l'astor, el gaig o el pit-roig, entre les aus més comunes, i diversos tipus d'amfibis, rèptils i peixos.

El tritó del Montseny (*Calotriton arnoldi*) representa l'espècie més emblemàtica per ser l'únic exemple de vertebrat endèmic del Montseny i de Catalunya, i és també l'única espècie d'urodel endèmic d'Espanya.⁷

Context demogràfic

Dades rellevants

- Població total i densitat de població per municipis

Atenem a l'indicador més utilitzat per definir la ruralitat, la densitat demogràfica, que representa la intensitat de la presència humana en un territori. La mesura més universal és la de la població resident per quilòmetre quadrat. En països desenvolupats es considera normalment els 100 habitants per quilòmetre quadrat com una xifra rodona que marca els límits de la ruralitat. Tot i així, fins als 500 habitants es poden donar situacions ambivalents i possibles llinars de definició de la ruralitat (Aldomà, 2009, 27).

⁶ Font: Parcs de Catalunya. Xarxa de Parcs Naturals: <https://parcs.diba.cat/web/conservacio-de-la-biodiversitat/flora-definicio>

⁷ Font: Parcs de Catalunya. Xarxa de Parcs Naturals: <https://parcs.diba.cat/web/montseny/fauna>

Taula 3. Densitat demogràfica als municipis de la RBM. Any 2016

Nom del municipi	Comarca	Població	Superfície (km ²)	Densitat (h./km ²)
Aiguafreda	Vallès Oriental	2.467	7,9	312,28
Arbúcies	Selva	6.380	86,2	74,01
Breda	Selva	3.722	5	744,4
Campins	Vallès Oriental	470	7,3	64,38
Cànoves i Samalús	Vallès Oriental	2.873	29,2	98,39
El Brull	Osona	263	41	6,41
Figaró-Montmany	Vallès Oriental	1.092	15	72,8
Fogars de Montclús	Vallès Oriental	462	39,7	11,63
Gualba	Vallès Oriental	1.426	23,3	61,20
La Garriga	Vallès Oriental	15.912	18,8	846,38
Montserrat	Vallès Oriental	320	26,8	11,94
Riells i Viabrea	Selva	3.927	27	145,44
Sant Esteve de Palautordera	Vallès Oriental	2.599	10,6	245,19
Sant Feliu de Buixalleu	Selva	799	61,9	12,91
Sant Pere de Vilamajor	Vallès Oriental	4.257	34,7	122,68
Seva	Osona	3.446	30,4	113,35
Tagamanent	Vallès Oriental	316	43,4	7,28
Viladrau	Osona	1.030	50,7	20,31

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

Veiem que els municipis amb menys densitat demogràfica són el Brull i Tagamanent. Dels 18 municipis que conformen la Reserva de la Biosfera del Montseny, 11 estan per sota dels 100 habitants per quilòmetre quadrat, i entrarien llavors dins la categoria d'àrees rurals per poca densitat de població. A part d'aquests, hi ha cinc municipis que es troben per sota dels 500 habitants per quilòmetre quadrat, amb la qual cosa formen part d'aquesta categoria ambivalent que marcaria el llindar màxim de la ruralitat. De tots els municipis de la Reserva, només dos, la Garriga i Breda, estan densament poblats per sobre dels 500 habitants per quilòmetre quadrat.

- Població municipal per sexe

Taula 4. Població per sexe dels municipis de la RBM. Any 2016

Nom del municipi	Comarca	Població	% Homes	% Dones
Aiguafreda	Vallès Oriental	2.467	47,51	52,49
Arbúcies	Selva	6.380	51,69	48,31
Breda	Selva	3.722	49,67	50,32
Campins	Vallès Oriental	470	52,34	47,65
Cànoves i Samalús	Vallès Oriental	2.873	50,54	49,46
El Brull	Osona	263	53,99	46,01
Figaró-Montmany	Vallès Oriental	1.092	49,26	50,73
Fogars de Montclús	Vallès Oriental	462	53,03	46,97
Gualba	Vallès Oriental	1.426	50,35	49,65
La Garriga	Vallès Oriental	15.912	48,56	51,43
Montseny	Vallès Oriental	320	51,87	48,12
Riells i Viabrea	Selva	3.927	51,51	48,48
Sant Esteve de Palautordera	Vallès Oriental	2.599	49,13	50,86
Sant Feliu de Buixalleu	Selva	799	52,19	47,81
Sant Pere de Vilamajor	Vallès Oriental	4.257	50,1	49,89
Seva	Osona	3.446	50,31	49,68
Tagamanent	Vallès Oriental	316	53,79	46,20
Viladrau	Osona	1.030	50,29	49,71
Total		51.761	49,89	50,10

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Veiem que no hi ha cap biaix especialment remarcable de gènere quant al grau de masculinització als municipis de la RBM. Aquest aspecte no entra dins de les anàlisis d'altres regions rurals on el despoblament per part, sobretot, de les dones joves és cada cop més preocupant. Algunes de les causes de les diferències en aquest sentit de la Reserva respecte a altres regions rurals o de muntanya probablement es deuen a la seva proximitat amb la metròpolis de Barcelona i amb línies de comunicació importants, com ara les vies de tren de rodalies o l'AP-7 i la C-17, que fan que l'aïllament d'aquesta zona sigui menys acusat que en d'altres.

- Evolució de la població en el temps

Taula 5. Evolució de la població en el temps

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
38.009	38.867	41.273	43.220	44.516	46.163	47.720	49.436
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
50.626	51.157	51.345	51.612	51.857	51.791	51.881	49.745

Font: Diputació de Barcelona, 2015, 9-10.

El 2016, la població total als municipis de la Reserva de la Biosfera del Montseny era de 51.761 habitants. La tendència en els últims anys ha estat cap a l'augment progressiu de la població als municipis de la RBM, excepte entre els anys 2013 i 2015, quan se'n va produir una disminució. L'augment va ser especialment significatiu durant els primers anys de la dècada dels 2000, i després es va estabilitzar en una mitjana de 100 o 200 habitants més cada any.

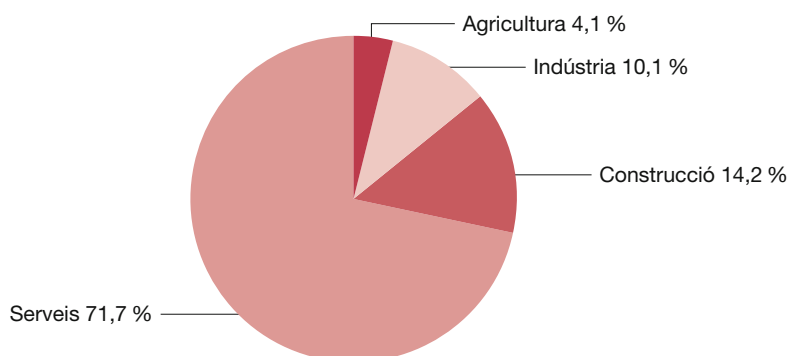
Aquest augment demogràfic no ha estat sempre així:

«La crisi de les activitats agràries i l'oferta d'ocupació i de possibilitats d'accés als serveis de les ciutats i als seus cinturons industrials [van provocar] un buidat demogràfic, que [es va començar] a corregir en les darreres dècades del segle passat, al mateix temps que es [desenvolupava] el sector terciari i es [milloraven] les comunicacions. En el cas del Montseny, es [va perdre] població dins l'àmbit del parc (petits nuclis urbans i població rural disseminada), en benefici de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i dels mateixos municipis del parc, que tenen els nuclis a les zones planes i ben comunicades de la perifèria de l'espai protegit.» (A. D., 2014, 16).

Context econòmic i ocupacional

- Activitat econòmica per sectors

Gràfic 1. Activitats econòmiques segons el sector. Any 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Aquí veiem que el desenvolupament econòmic actual a la Reserva de la Biosfera del Montseny es fonamenta principalment en el sector serveis, amb una presència de més del 70 % del total de l'activitat econòmica, mentre que la indústria i la construcció sumen un 24 %, i el sector agrícola representa tan sols poc més del 4 % de l'activitat econòmica.

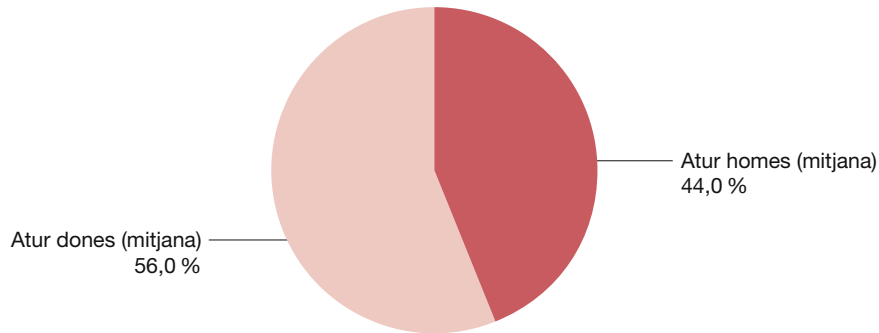
Això es correspon amb l'evolució de les últimes dècades, durant les quals va tenir lloc les crisis del sector primari, l'agricultura de muntanya, la ramaderia extensiva i l'explotació forestal, ja que «la seva rendibilitat i competitivitat al mercat resulta molt difícil», amb la qual cosa comporta «la substitució d'aquest sector pel sector terciari, dedicat a proveir serveis als visitants» (A. D., 2014, 17). No obstant això, «el sector primari [...] està per damunt de la mitjana del conjunt de Catalunya (2,46 %), i la superfície forestal ordenada [...] amb un pla de gestió (41,37 %), està molt per damunt d'aquesta mateixa proporció aplicada al total de la superfície forestal catalana (10,81 %)» (*ibíd.*, 17).

- **Activitat i implicació laboral de la dona**

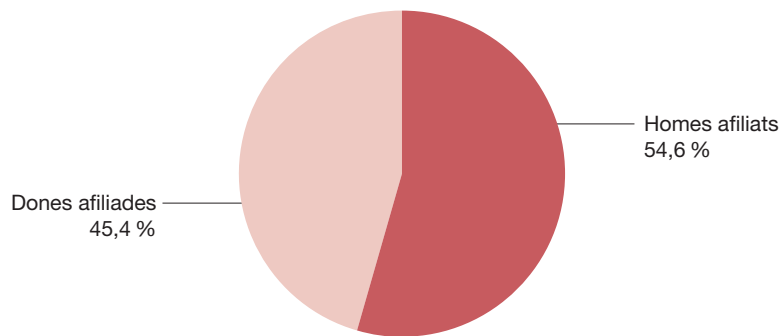
Com podem veure a les gràfiques 2 i 3, a partir de les dades dels municipis de la Reserva de la Biosfera del Montseny, la presència de les dones al món laboral formal és inferior a la dels homes. Les dones inscrites a l'atur representen un 56 % del total de persones aturades. Les dones afiliades al règim de la Seguretat Social en qualitat de treballadores representen el 45,4 % del total de persones afiliades. Això es correspon amb la tendència general de menys presència de les dones al mercat laboral. A més, podem contrastar aquestes dades amb les dades que indiquen que «del milió i mig de dones ocupades a Catalunya, un 82 % treballen en el sector serveis (2007). «[L']ocupació als serveis és particularment intensa a les comarques turístiques de costa i muntanya.» (Aldomà, 2009, 73). A més, sabem que «[a] les ciutats petites i mitjanes hi ha una ocupació femenina significativa a la indústria i l'ocupació femenina en el sector agrari adquireix certa rellevància en els municipis més petits, però no deixa de ser molt reduïda» (*ibíd.*, 75).

Tradicionalment, s'ha associat la seva baixa activitat a «un comportament conservador de la dona a les àrees rurals, que prefereix exercir de mestressa de casa, mentre ajuda en algunes feines de l'explotació» (*ibíd.*, 72). No obstant això, aquesta visió «té avui dia un pes més aviat reduït. Segurament caldria apuntar més a la manca d'oportunitats laborals de determinats territoris, les comarques que encara no han desenvolupat un sector de serveis important, que al manteniment d'unes pautes d'activitat de gènere conservadores» (*ibíd.*, 72).

Així doncs, veiem que el procés de terciarització que s'ha donat a les àrees rurals es correspon també amb la tendència de les dones a incorporar-se cada cop més, amb tots els reptes que això implica, en el món laboral. «En l'àmbit laboral [de l'àmbit rural], les oportunitats de treball femení estan molt marcades pel desenvolupament del sector serveis [...]; l'activitat i la iniciativa femenines juguen un paper de primera importància en el desenvolupament de l'anomenat turisme rural i en les ocupacions a l'Administració, mentre que els queda un gran camí per recórrer en l'àmbit agrari, de les artesanies o de la petita indústria. D'altra banda, la feble densitat de les àrees rurals, en la mesura que limita la prestació de serveis públics i privats, juga molt en contra de la compatibilitat de les obligacions familiars i la vida laboral.» (*ibíd.*, 72).

Gràfic 2. Taxa d'atur segons el gènere. Any 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

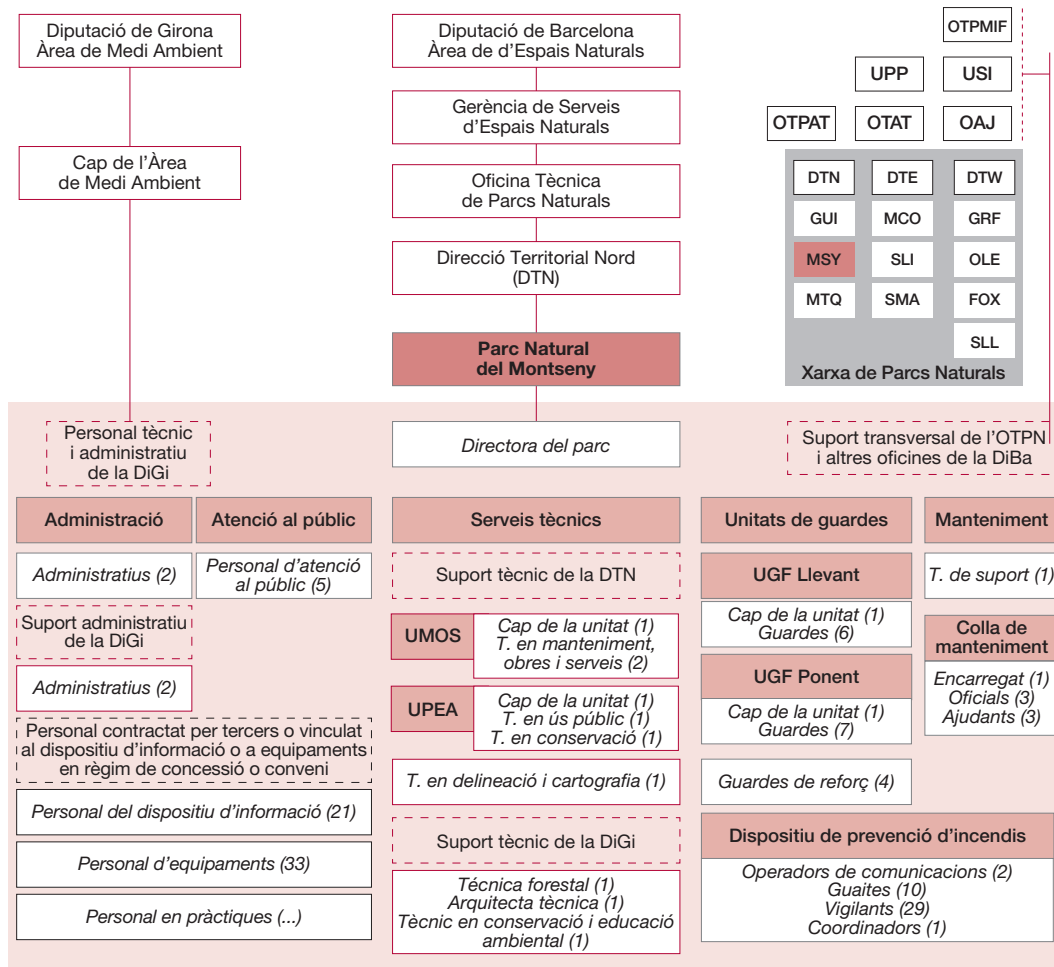
Gràfic 3. Nombre d'afiliats a la Seguretat Social segons el gènere. Any 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Context administratiu

Les administracions gestores del parc són la Diputació de Barcelona i la Diputació de Girona. Hi ha dos òrgans de participació. Un és el Consell Coordinador, que pretén garantir la participació i la col·laboració en la gestió de l'espai protegit de les diferents administracions públiques amb competències específiques en aquest àmbit territorial i de les organitzacions professionals o específiques que estan directament interessades en la gestió de l'espai natural. L'altre és la Comissió Consultiva, constituïda pels representants dels ciutadans que, per raó de la seva activitat econòmica o per la voluntat de participar en els afers públics, volen tenir una participació més activa (Diputació de Barcelona, 2015, 20).

Gràfic 4. Organigrama del Parc Natural del Montseny

Llegenda (per ordre alfabètic): DiBa: Diputació de Barcelona. DiGi: Diputació de Girona. DTE: Direcció Territorial Oriental. DTN: Direcció Territorial Nord. DTW: Direcció Territorial Occidental. OASJ: Oficina Administrativa i de Suport Jurídic. OTAT: Oficina Tècnica d'Acció Territorial. OTPAT: Oficina Tècnica de Planificació i Anàlisi Territorial. OTPMIF: Oficina Tècnica de Prevenció Municipal d'Incendis Forestals. T: Tècnic/a. UGF: Unitat de Guarderia Forestal. UMOS: Unitat de Manteniment, Obres i Serveis. UPEA: Unitat d'Ús Públic i Educació Ambiental. UPPD: Unitat de Programació Pedagògica i Divulgació. USI: Unitat de Suport a la Informació.

Parcs: FOX: Parc del Foix. GRF: Parc del Garraf. GUI: Espai Natural de les Guilleries - Savassona. MCO: Parc del Montnegre i el Corredor. MSY: Parc Natural del Montseny. MTQ: Parc del Castell de Montesquiu. OLE: Parc d'Olèrdola. SLI: Parc de la Serralada Litoral. SLL: Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. SMA: Parc de la Serralada de Marina.

Font: Diputació de Barcelona, 2015, 22.

1.4. Objectius

Aquest pla persegueix definir accions encaminades a assolir dos grans objectius:

OG1. Promoure la transformació dels rols de gènere en el món rural.

Partim de la premissa que les dones, i altres subjectes no hegemònics, pateixen una doble discriminació en el medi rural. El pla vol permetre'n la visibilització i l'empoderament, detectar mancances, necessitats i expectatives, i, alhora, busca definir propostes encaminades a millorar-ne la qualitat de vida.

OG2. Fomentar el paper de les dones en el desenvolupament rural sostenible.

Posem l'èmfasi en aquells coneixements, costums, iniciatives o activitats econòmiques de les dones del Montseny que garanteixen i contribueixen a conservar i divulgar els valors naturals i culturals d'aquest medi rural i d'aquest espai natural protegit.

A fi d'assolir aquests objectius generals, ens plantegem els objectius específics següents:

OE1. Identificar diferències i desigualtats de gènere en la població de la RBM i el paper específic de les dones en relació amb la RBM.

OE2. Definir recomanacions per a futures intervencions en clau de gènere en les àrees protegides.

OE3. Fomentar el debat vers la igualtat de gènere i les àrees protegides.

Tècniques d'investigació

A fi d'assolir els objectius, s'han dut a terme les tècniques d'investigació següents:

Grup de treball

Entrevistes en profunditat

Qüestionari a la població del Montseny

Qüestionari als equips tècnics dels municipis del Montseny

Grup de treball

Des d'un inici es configura un grup de treball format per personal tècnic de les diverses administracions implicades i agents clau del territori. Actualment està format per unes 25

persones que estan summament il·lusionades i implicades en la proposta. Les funcions assignades al grup de treball són:

-
- 1 Identificar els agents i els aspectes clau del territori.

 - 2 Identificar les necessitats i els recursos existents en l'àmbit de la RBM en temes d'igualtat de gènere.

 - 3 Fer aportacions i propostes de millora als documents presentats per l'equip redactor.

 - 4 Col·laborar en l'elaboració dels qüestionaris adreçats a la població del Montseny.

Gràcies a la bona resposta del grup de treball, es va replantejar difondre el qüestionari a la població del Montseny; en lloc de basar-se únicament en la campanya de comunicació per xarxes socials i correu electrònic, es va comptar amb la participació activa del grup de treball per difondre el qüestionari i dur-lo a terme en el seu entorn proper. Aquesta tasca va facilitar poder aconseguir un nombre destacat de qüestionaris i va ajudar a difondre el Pla d'igualtat.

Entrevistes

Per analitzar les percepcions i representacions de la població de la RBM sobre el gènere, així com la seva percepció sobre la ruralitat al Montseny, s'ha emprat una tècnica qualitativa: les entrevistes en profunditat.

El guió de l'entrevista s'ha dividit en tres blocs: l'experiència personal de l'entrevistada, la seva percepció del subjecte de dona rural de Montseny i la seva percepció sobre el territori i les seves possibilitats. A més, s'oferia l'opció de compartir relats de cultura popular en relació amb el Montseny.

-
- OG Recollir coneixement i experiències de dones rurals de la RBM i reconèixer-ne el valor.
-
- OE1 Visibilitzar l'experiència, els sabers i la cosmovisió de les dones rurals de la RBM.
-
- OE2 Definir la relació pràctica entre dona i ruralitat a la RBM.
-
- OE3 Donar veu a les dones en relació amb la percepció de dificultats, problemàtiques rurals i peticions a les institucions.
-
- OE4 Recollir relats de la cultura popular.
-

S'han entrevistat 13 dones que, per la seva implicació en el teixit del territori o experiència, es consideren rellevants per a la diagnosi. Totes elles són de diferents edats, municipis i perfils diversos (situació laboral, econòmica, relació amb la RBM, temps i motius de residència, etc.):

Taula 6. Relació de dones entrevistades

Entrevistada	Municipi	Edat	Raó per la qual la seleccionem
Júlia	Tagamanent	De 15 a 19	Ha crescut i viscut sempre en masia aïllada.
Rosa	Riells i Viabrea	De 40 a 49	Propietària d'una masia a Riells i d'una petita finca forestal.
Laia	Tagamanent	De 40 a 49	Viu en masia aïllada i era nouvinguda quan va arribar.
Maria Anna	Seva	De 40 a 49	Propietària forestal i regidora de l'Ajuntament de Seva.
Sílvia	Montseny	De 30 a 39	Gestiona la formatgeria Can Gorgs.
Angelina	Sant Feliu de Buixalleu	De 70 a 79	Propietària forestal i del restaurant Can Puig.
Margarida	Montseny	De 70 a 79	Alcaldessa de Viladrau.
Maria	Montseny	De 70 a 79	Antiga masovera de Font Martina.
Mercè	Sant Pere de Vilamajor	De 50 a 59	Molt connectada a col·lectius locals de lluites socials i creixement espiritual.
Mercè	Arbúcies	De 70 a 79	Dona de Barcelona casada amb un pastor del Montseny.
Magda	Cànoves i Samalús	De 70 a 79	Microempresària de turisme rural.
Carola	Aiguafreda	De 50 a 59	Especialista en cultura i literatura catalanes.
Heda	Tagamanent	De 30 a 39	Viu en una masia aïllada, practica l'autogestió i fomenta la comunitat rural.

Qüestionari a la població del Montseny

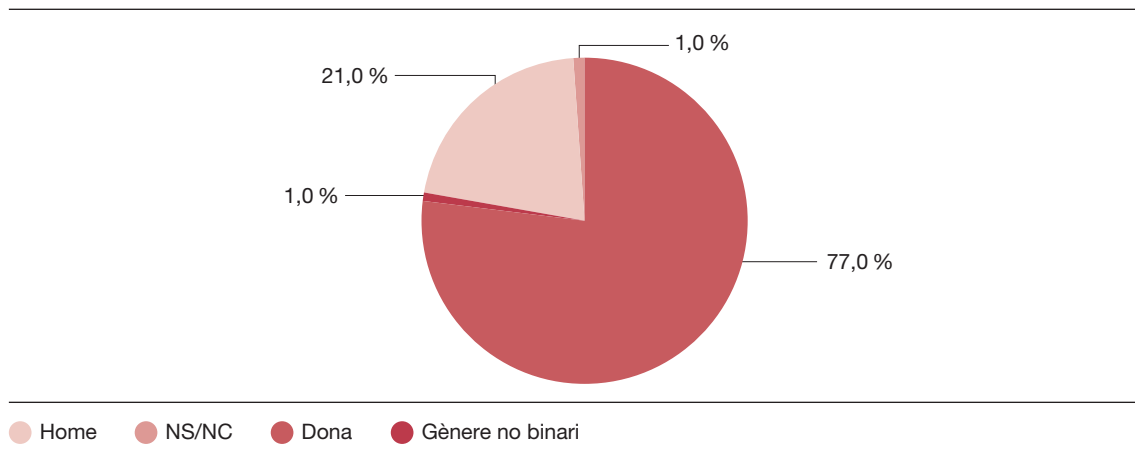
- **Model emprat:** vegeu l'annex (apartat 6.1).
- **Públic destinatari:** població que viu a l'àmbit de la Reserva de la Biosfera del Montseny o en els municipis propers.
- **Identificació:** al llarg del document l'indicarem amb el símbol (QP).

Objectius:

Conèixer quina relació hi ha entre les persones que habiten el territori i la sostenibilitat de la vida al Montseny.

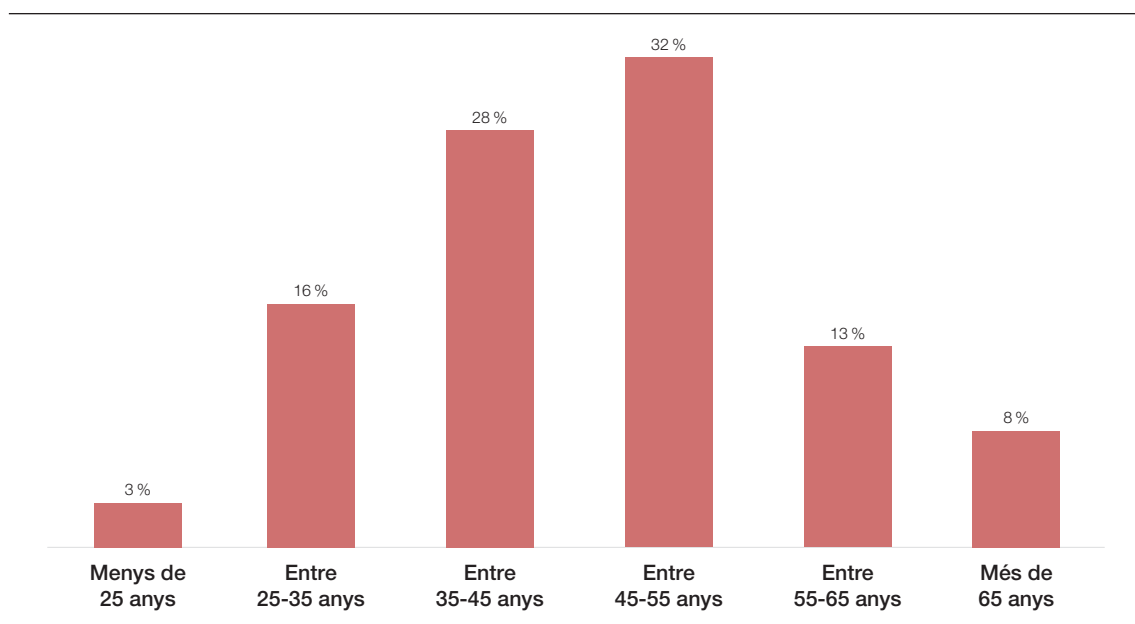
Identificar els principals reptes i forteses de la qualitat de vida a la RBM.

Gràfic 5. Participació segons la identitat de gènere

- **Participació:** hi ha un gran nivell de participació de les dones en l'enquesta, ja que són un 77 % del total. D'altra banda, cal destacar que l'1 % no s'identifica amb un sistema identitari de gènere de forma binària i s'exclou d'aquesta classificació. Aquest tipus d'identitat encara ara està estigmatitzada i exclosa socialment, així que no sorprèn que la participació o la manera d'identificar-se sigui minoritària. Així mateix, l'1 % no ha volgut mostrar o identificar-ne la identitat de gènere.

Gràfic 6. Participació segons l'edat

En relació amb l'edat, hi ha més participació entre els 35 i els 55 anys, en concret les dues franges completen el 60 % de la participació en l'enquesta. En les dues puntes d'edat trobem menys participació, en què els menors d'edat representen el 3 % i els més grans de 65 anys el 8 %. Aquests valors representen 7 i 18 persones, respectivament.

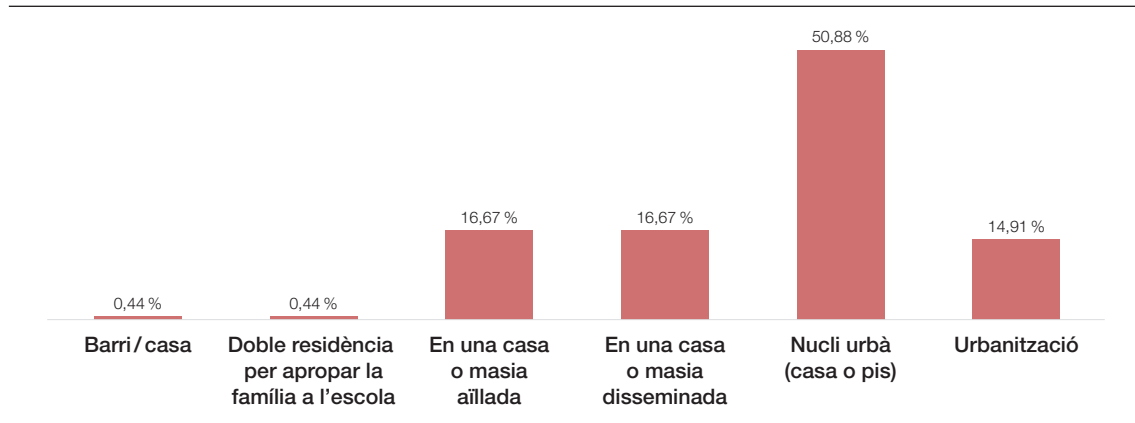
Les persones enquestades es distribueixen en la totalitat del territori de la Reserva de la Biosfera del Montseny en els diferents municipis, Campins i la Garriga són els municipis amb més participació. D'altra banda, hi ha un total de 19 municipis on només hi ha hagut la participació d'una persona. Hi ha persones enquestades que viuen en municipis fora de la Reserva de la Biosfera del Montseny, tot i així han respost per altres formes de vinculació que tenen amb aquest territori.

Taula 7. Distribució de les persones enquestades en el territori de la Reserva de la Biosfera del Montseny

Aiguafreda	16	Marata	1
Arbúcies	15	Montseny	7
Arenys de Munt	1	Riells i Viabrea	5
Barcelona	6	Sant Celoni	14
Bigues i Riells	1	Sant Esteve de Palautordera	14
Breda	3	Sant Feliu de Buixalleu	7
Campins	26	Sant Hilari Sacalm	1
Cànoves i Samalús	3	Sant Martí de Centelles	3
Cardedeu	1	Sant Pere de Vilamajor	12
Centelles	2	Santa Maria de Palautordera	5
El Brull	7	Seva	7
Figaró-Montmany	10	Tagamanent	7
Fogars de Montclús	19	Taradell	1
Gualba	1	Tona	1
Hostalric	1	Vallgorguina	1
L'Ametlla del Vallès	1	Vic	1
L'Hospitalet de Llobregat	1	Viladrau	5
La Garriga	20	Vilobí d'Onyar	1
Manlleu	1	Total general	228

Ahora, la majoria de persones resideixen en el mateix nucli urbà del municipi, que és el 51 % de les persones enquestades. Al mateix temps, només dues persones d'entre totes les participants provenen de residències en barris i doble residència.

Gràfic 7. Participació segons el tipus de residència

Qüestionari als equips tècnics dels municipis del Montseny

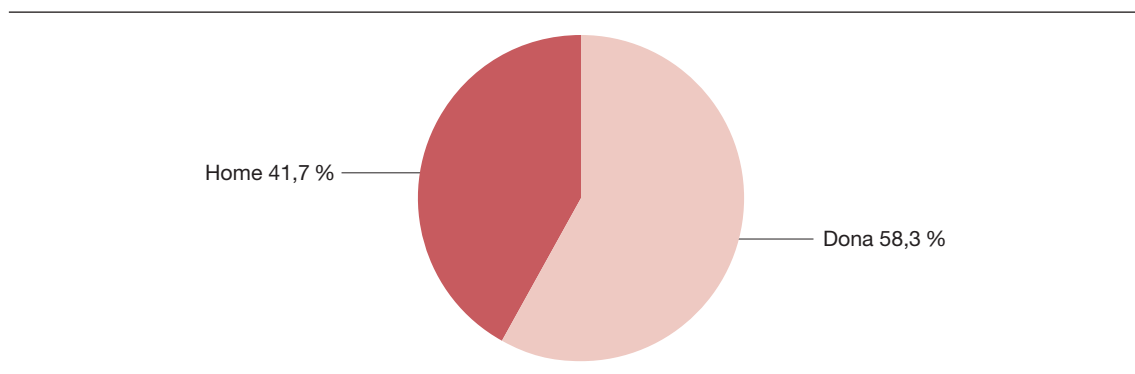
- **Model emprat:** vegeu l'annex (apartat 6.2).
- **Públic destinatari:** personal tècnic o polític de les administracions locals dels municipis que pertanyen a la RBM i personal del PN-RB Montseny.
- **Identificació:** al llarg del document l'indicarem amb el símbol (QT).

Objectius:

Conèixer els recursos i les polítiques d'igualtat d'àmbit municipal i comarcal.
 Compartir i completar informacions sobre la situació de les dones i el medi rural.
 Recollir propostes i reptes pel Pla d'igualtat de la RBM.
 Recollir les percepcions sobre la igualtat de gènere i el medi rural del personal tècnic.
 Conèixer la transversalitat de les polítiques de gènere i el treball en xarxa.

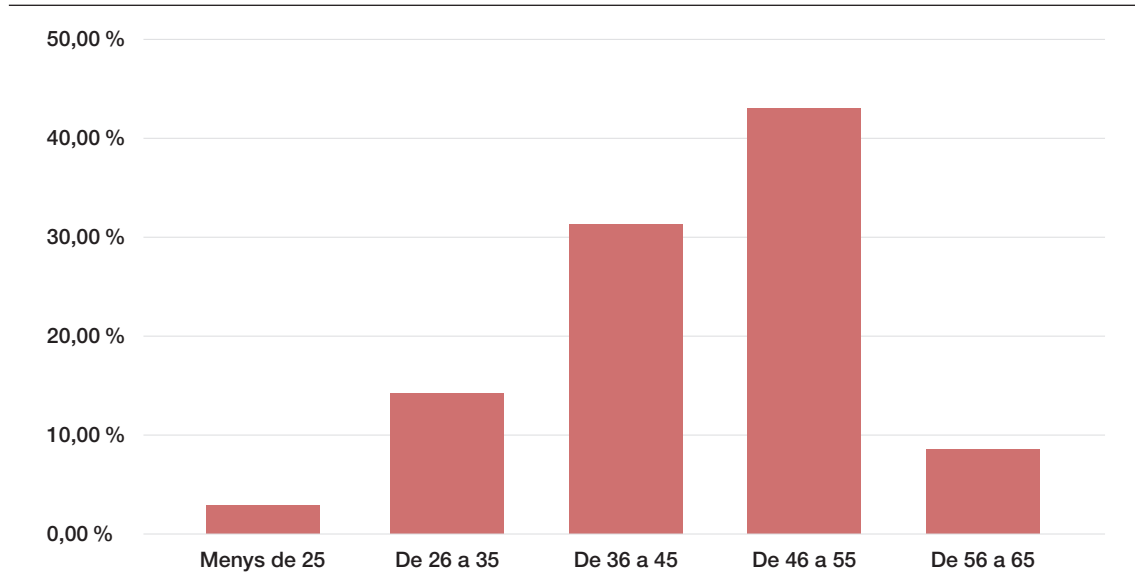
Participació:

Gràfic 8. Participació segons la identitat de gènere

Hi ha 58,3 % de participació de dones i 41,7 % d'homes. Cap persona s'ha identificat amb persona no binària.

Gràfic 9. Participació segons l'edat

En relació amb l'edat, hi ha més participació entre els 36 i els 55 anys, en concret, la franja de 36-45 (31,4 %) i la de 46-55 (42,9 %). Les persones de menys de 25 anys representen el 2,9 % i les que tenen entre 56 i 65 anys, el 8,6 %.

Les persones enquestades es distribueixen en la totalitat del territori de la Reserva de la Biosfera del Montseny en els diferents municipis, i d'aquests, Campins, Viladrau i Fogars de Montclús són els municipis que tenen més participació.

D'altra banda, hi ha un total de sis municipis on només hi ha hagut la participació d'una persona.

Taula 8. Nombre de persones que hi ha participat segons els municipis

Campins	4	Sant Pere de Vilamajor	1
Viladrau	4	Breda	1
Fogars de Montclús	4	Tagamanent	1
El Brull	2	La Garriga	1
Seva	2	Montseny	1
Riells i Viabrea	2	Total general	26
Figaró-Montmany	1		

També dins de l'Administració s'han distribuït més d'11 àrees de treball entre administracions locals i el PN-RB Montseny.

Taula 9. Participació en funció de l'àrea de treball a l'Administració

Serveis socials	6	Igualtat	2
Medi ambient	5	Punt d'informació	1
Territori	2	Cultura	1
Guarda forestal	3	Desenvolupament local	1
Administració	2	Sense especificar	7
Alcaldia	2	Total general	32

1.5. Marc conceptual

Promoure canvis en les relacions i els rols de gènere i incentivar el desenvolupament rural sostenible són els objectius generals que persegueix aquest pla. Apostem per la necessitat de concebre'ls com a objectius relacionats, com a maneres d'abordar el repte de posar la vida al centre del territori comprès en la Reserva de la Biosfera del Montseny. Altrament dit, són dues mirades de la sostenibilitat que ens permeten acostar a tenir cura de la vida (en sentit ampli) des de dues disciplines que sovint treballen per separat.

Amb l'expressió «posar la vida al centre», ens referim a la vida que val la pena ser viscuda: la vida del planeta, dels ecosistemes naturals i socials en què vivim. La vida vista no en el sentit abstracte o místic, sinó en totes les seves facetes i expressions. Abordar la centralitat de la vida en un territori concret, al Montseny, comporta identificar les necessitats i els desitjos existents, i definir i posar en marxa les formes d'organització i funcionament que garanteixin la cura i el benestar per a totes les persones i la natura.

Ecocodependència i interdependència: dos conceptes clau

Des de les mirades crítiques dels *ecofeminismes* i les *economies feministes*, els processos de sostenibilitat de la vida no són independents de l'entorn on tenen lloc: es donen gràcies a la natura i tenen efectes sobre la natura. Per tant, som ecocodependents i part de la natura, la qual té valor per ella mateixa, al marge de l'ús que en vulguem fer. En aquest sentit, urgeix posar límits a la fal·làcia del creixement il·limitat dels recursos finits de què disposem a la Reserva de la Biosfera del Montseny (i al planeta), establir mesures de salut ambiental per fomentar activitats econòmiques respectuoses, i qüestionar aspectes com el model de treball que es promou, la distribució territorial que es dibuixa, l'impacte ambiental de les accions dutes a terme o la dependència de mercats globals.

Remarquem la importància de recuperar la condició cíclica de la vida *versus* la linealitat de la il·lusió de progrés. A grans trets, un desenvolupament rural sostenible requereix anar en consonància amb els cicles de regeneració de la natura, i una mirada de gènere aplicada al treball i als usos del temps ens remet de la mateixa manera als cicles: la menstruació, la maternitat, les energies, el ritme de les cures, les emocions, les prioritats i les necessitats de les persones en cada etapa i edat de la vida. Apostem per revalorar les aportacions invisibilitzades que fan les dones i altres subjectes no hegemònics del Montseny, relacionades amb els processos de sostenibilitat de la vida.

A més, partim de la necessitat d'assumir que som interdependents. El sistema en què vivim s'ha encarregat de premiar la fal·làcia de l'autosuficiència: cada persona amb èxit és productiva, autònoma, independent, forta i no necessita ajuda ni suport de cap mena. Defensem una mirada sistèmica de la vida i també de les persones, en què reconeixem la vulnerabilitat i la interdependència com a condicions de l'existència i la supervivència.

Vinculem estretament la interdependència amb la necessitat de valorar, respectar i reconèixer la diversitat dels ecosistemes socioambientals: la biodiversitat de la Reserva de la Biosfera del Montseny, els diferents models de vida del món rural del Montseny, la diversitat de subjectes, d'edats, de classe, de condicions físiques, d'orientació sexual, d'identitats de gènere, de trajectòries viscudes, entre d'altres. En definitiva, tenim el repte de teixir relacions i activitats econòmiques des de la responsabilitat col·lectiva, la consciència i la cura d'aquests equilibris dinàmics, delicats i complexos.

Mirades transversals

Així, doncs, proposem posar la vida al centre del territori de la Reserva de la Biosfera del Montseny i abordar-la concebut la sostenibilitat en cinc dimensions: sostenibilitat social, ambiental, econòmica, cultural i emocional.

D'aquesta comprensió integrada dels processos que sostenen la vida i les vides en el marc territorial de la Reserva de la Biosfera del Montseny, deriven les mirades transversals que impregnen el pla:

Donar valor i visibilitat a les aportacions de les dones en el món rural dins del marc de la sostenibilitat.

Definir els límits del desenvolupament sostenible, obrir el debat sobre com ha de ser el desenvolupament rural sostenible i què aporten i poden aportar les dones en la responsabilitat col·lectiva de la sostenibilitat de la zona.

En aquest sentit, tenim en compte donar visibilitat a altres identitats no hegemòniques en la diagnosi, tot i que no són el centre d'aquesta recerca.

Les dones rurals com a subjecte polític

El punt central de la diagnosi és el subjecte *dones rurals del Montseny*, el qual respon als trets comuns següents: les dones que resideixen en la Reserva de la Biosfera del Montseny amb una relació forta d'interdependència amb el territori del Montseny, perquè la seva supervivència depèn majoritàriament d'activitats relacionades amb el territori i/o perquè les activitats que porten a terme hi tenen un impacte.

Han servit d'inspiració la llista de categories de dones rurals definides per la FAO (FAO, 2002, 18) que resumim a continuació. Hem establert una definició àmplia de la identitat rural, incloent-hi tant activitats tradicionalment no considerades com a rurals com també activitats rurals que no es fan de manera remunerada.

- Productores no intensives: no treballen la terra directament, però l'activitat que duen a terme comprèn béns de consum, cuiden els horts familiars i gestionen el bestiar gros.
- Productores intensives: fan les tasques esmentades en la categoria anterior, treballen en la propietat i prenen decisions com a caps de l'explotació o com a familiars de manera no remunerada.
- Habitants rurals: no tenen terra i venen la seva força de treball generalment al sector dels serveis.
- Dones vinculades a la caça i la pesca: fan tasques associades a la caça i la pesca.
- Assalariades agrícoles permanents o temporals: venen la seva força de treball permanentment o temporalment. Poden viure o no en zones rurals.
- Microempresàries: participen individualment o de manera associada en la producció i la comercialització de productes de processament agroindustrial (melmelades, conserves, etc.), tenen iniciatives de turisme rural, fan artesanía, etc.
- Recol·lectores: es dediquen a la recol·lecció i venda de fruites o productes que creixen de forma silvestre (bolets, castanyes, etc.).
- Agents forestals.
- Educadores ambientals.
- Estudioses: acadèmiques que fan recerca al voltant d'aspectes concrets del Montseny (biologia, etnologia, etc.).
- Activistes: vinculen la lluita a aspectes concrets del Montseny.
- Dedicades al creixement personal i a l'espiritualitat.
- Expertes o promotores de la cultura popular i del patrimoni immaterial del Montseny.

L'aportació i l'experiència de les dones rurals han estat sistemàticament invisibilitzades. Creiem que és necessari donar-hi valor d'acord amb la diversitat existent, per contribuir a subvertir el sistema socioeconòmic actual, el qual situa al centre un subjecte suposadament universal i únic que, amb paraules de Pérez Orozco, correspon al BBVAH (que, en castellà, són les sigles de *blanco, burgués, varón, adulto, hombre, heterosexual*). Aquest subjecte central pel sistema, que acumula privilegis i recursos, esdevé la mesura de totes les coses i desplaça als marges la resta de la població, els seus relats i coneixements.

Fem ús, doncs, de la categoria *dona* com a estratègia de lluita i reivindicació, i evitem reforçar la idea estanca del que vol dir ser dona. En aquest sentit, estem d'acord amb Rosi Braidotti quan planteja que el subjecte dona és un «conjunt d'experiències múltiples, complexes i potencialment contradictòries, definides per variables que se superposen, com la classe, la raça, l'edat, l'estil de vida, la preferència sexual i altres». Apostem, alhora, per centrar-nos en l'experiència de les dones rurals a fi de contribuir a ampliar la mirada de la realitat social i els conflictes inherents d'aquesta.

Sabem que aquest projecte no servirà per englobar totes les dones rurals, ni tan sols totes les dones rurals del Montseny, però desitgem que sigui una acció més a l'hora de posar llum a la complexitat de ser dona rural. I entenent aquesta complexitat, volem defugir de mirades essencialistes i de sentències generalitzadores.

Al mateix temps, parlem de *ruralitat* perquè considerem que històricament, i en especial des de la revolució industrial, la vida rural s'ha percebut sovint només com un espai de producció d'aliments destinats a la ciutat i un espai de pas entre ciutats, que deixa els entorns rurals com a escenaris secundaris. Davant d'això, aquesta recerca aspira a recuperar-ne el sentit propi, al marge de les relacions que l'espai rural estableix amb l'espai urbà.

Finalment, reivindicuem la identitat de *dones rurals* perquè en elles s'interseccionen dues condicions d'invisibilitat: ser dona i ser rural. Reconèixer aquesta identitat és una manera de convertir-la en *subjecte polític*, en contrast amb l'*statu quo*, que permeti, d'una banda, trencar la invisibilització de les tasques i els rols de les dones rurals pel fet de ser dones i, de l'altra, que posi en valor el fet de *ser rural* amb totes les relacions amb el territori més enllà de l'activitat agrícola o ramadera.

Eixos temàtics

A fi d'apropar-nos al que representa el fet de viure en la Reserva de la Biosfera del Montseny i saber quina és l'experiència de les dones rurals, hem definit els eixos de treball següents:

Taula 10. Eixos temàtics

Eixos temàtics	Què volem saber
Percepció del gènere i la ruralitat en la població de la Reserva de la Biosfera del Montseny	<ul style="list-style-type: none"> • Què s'entén per dona rural al Montseny? Qui es considera dins d'aquesta identitat? En quin context? • Quina percepció tenen les dones de la Reserva de la Biosfera del Montseny sobre la seva ruralitat?
Presència del gènere i la ruralitat en les administracions locals i regionals	<ul style="list-style-type: none"> • Detectar el grau de coneixement que té el personal tècnic dels ajuntaments i de la Reserva de la Biosfera del Montseny sobre els recursos i els serveis disponibles d'àmbits municipal i comarcal en relació amb la igualtat de gènere i el desenvolupament rural sostenible.
Qualitat de vida a la Reserva de la Biosfera del Montseny	<ul style="list-style-type: none"> • Entendre quina percepció hi ha sobre la qualitat de vida al Montseny i diferenciar-la per gèneres. • Identificar els factors que condicionen la qualitat de vida i si tenen a veure amb el gènere.
Activitats i usos del temps	<ul style="list-style-type: none"> • Saber a què dediquen el temps (usos del temps) les dones del Montseny i com el distribueixen. • Identificar quins treballs no remunerats assumeixen les dones.
Economies i desenvolupament rural	<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer els processos de transformació que s'estan experimentant al medi rural de la Reserva de la Biosfera del Montseny i com s'està fent l'adaptació per dur-los a terme. • Identificar els reptes i les oportunitats de les iniciatives respectuoses amb les persones, les comunitats i la natura. • Visibilitzar la importància de les dones en les noves ruralitats i els sectors rurals emergents.
Participació i governança	<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer el grau de participació de les dones en l'àmbit institucional, tant en les administracions locals com en l'associacionisme. • Identificar quines participen les dones en aquests espais i com s'entén aquesta participació.
Conservació del patrimoni natural i cultural	<ul style="list-style-type: none"> • Identificar de quina manera participen les dones en aquests espais i com s'entén aquesta participació. • El paper de les dones en relació amb la conservació dels recursos naturals i el patrimoni cultural.

2. Diagnosi

2.1. Percepció de gènere i ruralitat en la població de la RBM

Què volem saber?

- Què s'entén per dona rural al Montseny? Qui es considera dins d'aquesta identitat? En quin context?
- Quina percepció tenen les dones de la Reserva de la Biosfera del Montseny sobre la seva ruralitat?

En què ens basem?

- La definició d'allò rural és complexa i diversa; la línia de separació entre l'espai rural i l'espai urbà cada cop està menys definida. L'estil de vida urbà cada cop es fa més hegemònic.

En preguntar-nos «què és allò rural?» observem que, actualment, moltes de les activitats que fan als pobles són les mateixes que es duen a terme a les ciutats. En paral·lel al gran èxode rural dels anys seixanta del segle passat, hi ha hagut una tendència imparable dels pobles a imitar l'estil de vida urbà i és evident la barreja constant que hi ha entre ambdós mons.

«Donar una definició d'espai rural no és fàcil, ja que els propis límits entre allò urbà i allò rural són difusos; tradicionalment s'ha relacionat rural amb allò agrari, visió que ha quedat obsoleta pels nous processos i activitats que es desenvolupen en els espais rurals.» (Esparcia i Noguera, 2001, 343).

Tot i la dificultat de definir el concepte *ruralitat*, hi ha certs condicionants que fan que una zona es consideri rural. Així doncs, l'espai rural és un territori on hi ha diverses dinàmiques i característiques concretes que es relacionen amb l'existència d'una escassa densitat de població en un àmbit on els espais no urbanitzats són més presents. També es caracteritza per la utilització dels sòls per a l'agricultura, la ramaderia i l'ocupació forestal.

En aquesta mateixa línia, «el món rural sol caracteritzar-se per una densitat de població baixa i per un pes molt fort de l'agricultura; aquesta es presenta com un element vertebrador de la vida econòmica, social i cultural. No estem parlant d'un món aïllat, sinó d'un món on es donen relacions de permeabilitat i hibridació constants amb el món urbà, especialment a Catalunya, on la propietat de la terra està molt fraccionada i les distàncies amb nuclis poblats no són tan grans» (Binimelis, 2008, 11).

Des de l'època de la industrialització i de les polítiques de foment de l'èxode rural, aquest món rural, a més, ha estat menyspreat i devaluat, amb la qual cosa s'ha convertit en la perifèria invisible de la metròpolis.

«En les societats actuals [...] el món rural, vinculat a la naturalesa, s'interpreta com un món endarrerit, primitiu, salvatge, pobre, analfabet i, per tant, ignorant. Aquestes interpretacions de l'imaginari col·lectiu hegemònic afavoreixen l'enterrament progressiu i continu d'importants tradicions i savieses autòctones molt vinculades a la natura i a la idea de col·lectivitat.» (Fariñas, 2016, 7).

Cada cop més, s'està posant sobre la taula la necessitat de recuperar una cosmovisió en què el medi rural sigui valorat i els seus tresors siguin reconeguts. Algunes autores destaquen que «[e]l medi rural és molt important, no només per la seva labor productiva, sinó perquè realitza altres funcions, de caràcter social, ja que l'activitat productiva ha permès la permanència de la població en aquest àmbit; la funció cultural, atès que manté les tradicions i cultures pròpies d'aquest entorn, i la funció mediambiental, ja que la seva activitat és responsable dels paisatges i la biodiversitat del nostre medi» (Fernández Aguerri, 2002).

A causa d'aquests canvis, en l'última dècada hi ha hagut un procés de revalorització dels espais rurals i un trasllat de les ciutats al camp des dels moviments coneguts com a *neo-rurals*. Gent jove que veu «el desenvolupament de la sobirania alimentària com a paradigma transformador, [ja que] ofereix noves oportunitats d'ocupació per revitalitzar el medi rural i transitar cap a un model productiu més sostenible» (Fariñas, 2016, 7).

Les dones al món rural pateixen una doble invisibilitat perquè són el centre de la intersecció de dues condicions (ser dona i ser rural) que poden representar una discriminació doble.

L'informe *A sol i serena: Dones, món rural i pagesia* aborda aquesta qüestió, de la qual destaca que «[l]es dones al món rural viuen una invisibilitat doble, per ser dones i per viure al món rural. La manca de definició sobre què és el món rural és també una primera dificultat per obtenir dades comparatives sobre la situació de les dones que hi viuen» (Binimelis, 2008, 11).

Tot i parlar de *dones rurals*, aquesta no és una categoria uniforme, sinó que conforma una realitat diversa, tal com planteja la FAO:

«No és possible establir una categoria social de "dona rural" sense mirar la diversitat que aquest concepte engloba: variables ètniques-culturals, diferents tipus de territoris, nivell socioeconòmic, relació de les dones amb les tasques realitzades, nivell formatiu, possibilitat d'accés a serveis, etc.» (FAO, 2002).

Aquesta diversitat de la dona rural també la trobem en altres aproximacions a la temàtica: «La dona rural universal no existeix. Al món rural podem trobar molts tipus de dones. [...] Treballar, treballen totes [...]. Algunes treballen a casa sense salari fent les tasques devaluat»

des de cura i manteniment de la vida social; d'altres, a més de treballar a la casa, treballen assalariades de manera permanent; d'altres ho fan de manera intermitent, segons l'estacionalitat de les tasques. Entre les pageses, trobem dones que treballen al camp i que són considerades simplement una "ajuda" per a la seva parella o d'altres familiars; en trobem d'altres que comencen projectes agrícoles i els porten soles. [...] Algunes són mares i d'altres no [...]» (Binimelis, 2008, 12).

Així mateix, remarquem alguns elements que es repeteixen dins de la diversitat que engloba la categoria de *dona rural*: la discriminació i la subordinació derivades de la condició de gènere; la desvalorització i invisibilització del seu treball i la seva aportació a l'economia, accentuades per la sobrecàrrega de treballs; la socialització de gènere que fa que la cultura dominant assigni com a propis de les dones determinats trets, responsabilitats, pautes de comportament, valors, gustos, pors, activitats i expectatives, i la desvalorització de la ruralitat.

És per això que alguns estudis han tractat de definir un perfil mitjà per representar una dona rural:

«El perfil típic de la dona rural és el d'una dona casada de 50 anys, amb una mitjana de 2,3 fills i que dedica diàriament cinc hores a activitats fora de la llar i vuit a tasques domèstiques.» (Martínez i de Miguel, 2006).

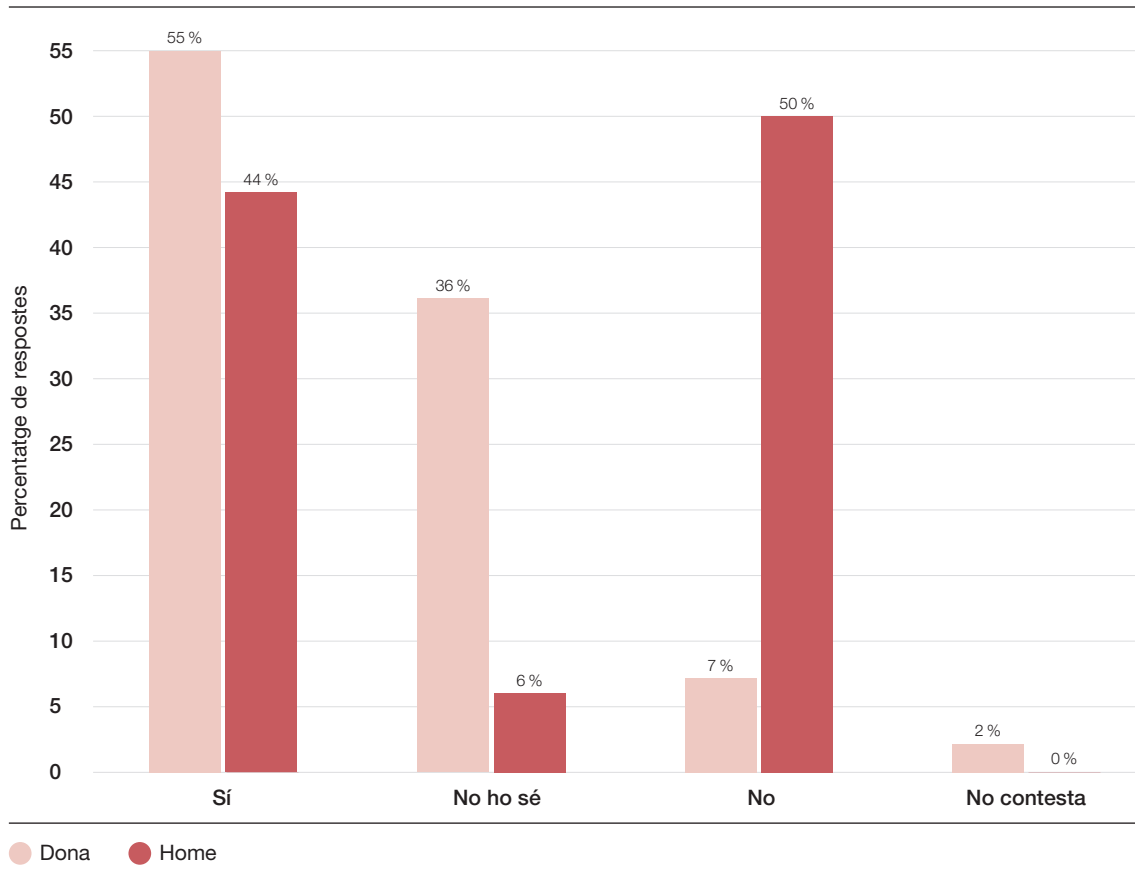
En qualsevol cas, afirmem que «[l]es dones que treballen al camp tenen els mateixos problemes que els homes, més els propis per ser dones, és a dir, doble ració. [...] Sabem i som conscients que seguim sent faedores de tot» (García, 2012, 25).

De quines dades disposem?

Qüestionari a la població del Montseny

Consideres que portes un tipus de vida rural? (QP)

Gràfic 10. Percepció sobre la vida rural

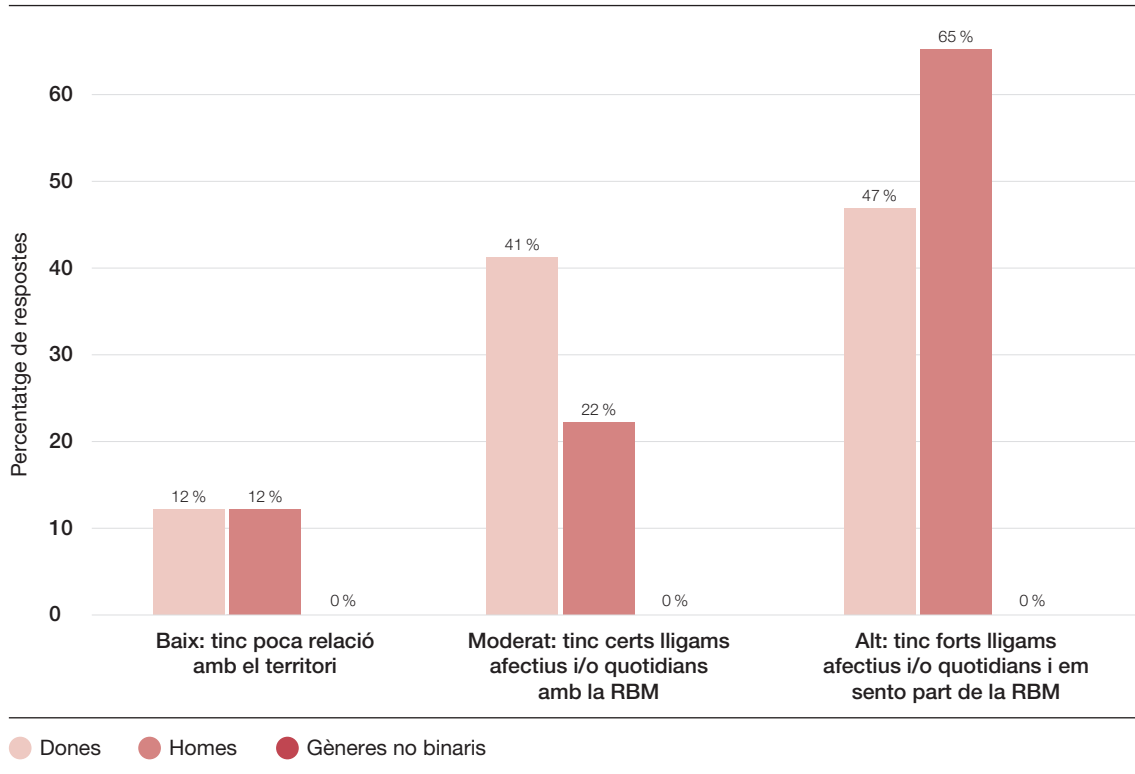

D'aquesta gràfica remarquem, d'entrada, que la majoria de persones enquestades se senten rurals, el 55,81 % *versus* el 13,95 % que no s'identifica com a tal, i una proporció gens menyspreable de persones que no saben si duen un tipus de vida rural, que correspon al 30,23 %.

Si analitzem les dades de manera segregada, observem diferències entre dones i homes. El percentatge de dones o homes que creuen que porten una vida rural és similar (50 % i 57,14 %, respectivament), però hi ha un percentatge molt superior de dones que d'homes que no saben on situar-se (34,29 % de dones *versus* 8,57 % d'homes). En conseqüència, més homes que dones neguen dur a terme una vida rural.

Quin és el teu vincle o relació amb la Reserva de la Biosfera del Montseny? (QP)

Gràfic 11. Grau de relació amb la Reserva de la Biosfera del Montseny

Preguntem pels vincles afectius i/o quotidians que es tenen amb el territori de la Reserva de la Biosfera del Montseny per detectar si el grau de pertinença que les persones enquestades senten envers aquesta regió és més o menys alt. En general, veiem que hi ha una tendència elevada a sentir forts lligams amb el Montseny. Poques persones han respost que sentin que tenen poca relació amb el territori.

Aquestes respostes ens poden confirmar que sovint pot haver-hi una relació entre els motius per viure al Montseny i el vincle amb el territori. De fet, gairebé totes les persones que han viscut al Montseny tota la vida o que les seves famílies són de la regió, responen que consideren que tenen un vincle alt o moderat amb el territori. Això mostra que l'arrelament és un factor que facilita forts lligams amb una zona.

Si diem «dona rural del Montseny», en què et fa pensar? Què en destacaries? (QP)
 Escriu tres paraules clau:

Figura 5. Núvol de mots clau que defineixen la dona rural del Montseny

Les paraules més destacades són: *treballadora*, *pagesia*, *dona*, *valentia*, *força*, *lluitadora*. Aquests conceptes es vinculen amb l'activitat i l'empenta. En primer lloc, ser valentes, fortes, treballadores i lluitadores no té res a veure amb altres atributs tradicionalment assignats a les dones. En l'imaginari sobre les dones rurals apareixen també activitats vinculades a l'autoproducció, com l'hort, el bestiar, la masia o la terra, com també la idea d'autosuficiència.

En segon lloc, apareixen altres paraules per caracteritzar aquestes dones com són, d'una banda, *natural* o *natura*, per la vinculació de la ruralitat amb allò natural, i, de l'altra, la *cura* i la *saviesa*, la imatge de dona sàvia dedicada a la cura dels que l'envolten. També remarquem l'emprenedoria, per la vessant econòmica o empresarial que avui dia requereixen les activitats de pagès.

Com a atribut negatiu, ens trobem amb la *submissió*, associada a una idea de les dones ancorades en un rol passiu i obedient. Un altre mot que cal destacar és el d'*extinció*, que vinculem amb la idea recurrent que manifestaven les entrevistades, segons la qual de dones rurals cada cop n'existeixen menys. S'associa amb una imatge tradicional de les dones pageses o rurals.

Entrevistes personals

Les dones entrevistades han posat llum en algunes situacions en les quals es donen diferències de gènere pel que fa a les tasques i els rols:

- «La casa, les dones de pagès, el que són els animals, i tot, considero que som les dones qui ho fem. Els camps i tot encara són els homes.» (ENT 1).⁸
- «Et casaves i ja sabies que t'havies de quedar a casa [...]. El que passa, jo ho he vist a la universitat, és que [si ets dona] has de demostrar que en saps molt més que un altre.» (ENT 10).
- «Els homes fan la feina més bruta, més dura, i les dones s'han decantat més a fer melmelades i coses de l'hort, productes casolans, que ho pots fer sense esforç físic.» (ENT 1).
- «La dona s'encarrega de cuinar, fer tasques domèstiques, cuidar els animals i l'hort, i el marit li porta el terreny gran, va amb el tractor, i arregla el cereal, el blat de moro o les mongetes de ganxet, que posen a hectàrees, que els hi donarà molts ingressos. I el que fa la dona no es veu.» (ENT 13).

Diverses dones posen èmfasi a mostrar les *desigualtats* a l'hora de distribuir les *tasques domèstiques i de cura de la família*: «Penso que hi ha desigualtat entre home i dona al món rural i al poble, a tot arreu, i penso que també depèn molt de la casa. Entre el meu pare i la meva mare, penso que hi ha desigualtat en el fet de portar la família, la gestió de la família sempre ha estat cosa de la meva mare [...]. Jo diria que no és pel fet de viure en el món rural, la desigualtat no és per aquest motiu, sinó que és general» (ENT 3).

Moltes d'elles, a més, defensen les *dones com a puntal del món pagès* i argumenten que «[s]i no fos per les dones, el món de pagès... aniria a terra. Qui porta la força dins la casa és la dona. [...] De normal, el puntal és la dona» (ENT 9). «[T]otes aquestes generacions han sigut pedres vehiculars de la muntanya, han estat l'estructura de les masies.» (ENT 4).

Tot i la importància del rol de les dones dins de les cases de pagès, la *invisibilització i maltractament* patit per moltes d'elles és apuntat per alguna de les entrevistades: «La dona era un zero a l'esquerra de moltes cases que jo he vist, perquè ha estat, fins i tot, maltractada anys enrere. [...] Ho he vist amb les meves cunyades i així... [...] De l'època del meu home, per exemple, unes desgraciades, gairebé diria de totes. [...] Ha sigut una esclavitud les dones d'aquí. [...] Quan vivien els sogres, no podien fer res, estaven sotmeses a l'home, al sogre, a la sogra... una barbaritat. Jo totes les cases que he anat sabent de tots, la majoria fatal. [...] Aleshores potser l'home l'estomacava, perquè anava així, perquè dins de casa moltes coses no les veus» (ENT 9).

Una de les entrevistades, quan li vam preguntar sobre l'autopercepció de la *identitat de gènere i ruralitat*, ens va respondre que «aquestes coses són una mica fluides, no?» (ENT 12), fent al·lusió al fet que cap identitat és fixa i immutable.

També són significatives les *desigualtats* pel que fa a la *titularitat de les terres* i propietats: «Al Montseny quan parlem de territori, quan parlem d'aquesta muntanya, aquesta muntanya de qui és? Aquesta muntanya és de famílies, [...] aquestes famílies en el fons són patriarcals, el propietari dels terrenys sempre és un home. [...] El territori és sempre d'algú i aquest algú són homes» (ENT 8).

⁸ Entrevistada.

En relació amb les *condicions* de la vida a l'àmbit *rural*, algunes de les dones entrevistades expressen que «no totes s'hi haurien acostumat, perquè les de pagès ja no volien un pagès. Les noies de pagès se n'anaven a servir i a fer altres feines perquè ja no volien el pagès, ja sabien que era [dura] la feina» (ENT 9). Altres dones entrevistades, més joves, comenten que «[a]quí està bé quan ets més petit o quan ets més gran i tens un estil de vida marcat, que tens clar quina és la teva aposta, com la meva mare, que va triar venir a viure aquí. Però hi ha un període de la teva vida, que és quan t'estàs coneixent, suposo, vols conèixer més gent, coses, se't fa petit» (ENT 2).

Parlant sobre què entenen per *dona rural*, com són les dones rurals al Montseny, diuen que són «com una generació que les ha obligades a ser molt fortes i molt dures, la part aques-ta més emocional que nosaltres reclamem, jo sento que no ho necessiten, i estan comple-tes» (ENT 11). A més, assenyalen l'*arrelament* com un factor important, ja que ser dona rural és «un orgull, per un costat, i, per l'altre, una valentia. Un orgull perquè som nascuts aquí, perquè les nostres arrels estan aquí, perquè ens hem criat aquí, perquè ens ho estimem i ho hem mamat com el que més i les arrels són les arrels. Sempre, vagis on vagis, o visquis on visquis, les arrels són d'allà on neixes, des del meu punt de vista. I el ser valent, per viure en un món rural has de ser una persona molt camaleònica, que t'acoplis molt a tot plegat i això no només ho faig jo, ho fan totes les dones que encara aguanten i viuen a la muntanya» (ENT 4).

Finalment, destaquen que *de dones rurals o pageses al Montseny ja no en queden gaires* i que moltes cases tradicionalment de pagès han passat a dedicar-se al turisme rural.

- «La dona com a tal, com a pagesa, poques. [...] Les típiques cases de pagès s'han conver-tit en empreses, en restaurants...» (ENT 13).
- «És una persona que es cuida de la casa i del bestiar i va a l'hort i fa de tot i en queden ben poques. Això és una dona rural, nosaltres som rurals, però és molt diferent que una casa de pagès que està allà i que ha de fer la feina de la casa i de fora. [...] Aquí no estem a pa-gès [...] no en queden gaires de dones. No sé pas qui hi ha... Gent gran de 70 o 80 no en queden gaires.» (ENT 7).
- «[Un] pagès és un empresari i això és així. I d'ara endavant encara ho serà més, perquè el fet de fer papers i la gestió de papers que s'ha d'arribar a fer... fa 50 anys o 20 anys era im-pensable i això està evolucionant a un nivell molt contundent.» (ENT 5).

2.2. Presència del gènere i la ruralitat en les administracions locals i regionals

Què volem saber?

- Conèixer els principals recursos i serveis disponibles d'àmbits municipal i comarcal en re-lació amb la igualtat de gènere i el desenvolupament rural sostenible.
- Detectar el grau de coneixement que té el personal tècnic dels ajuntaments i de la Reserva de la Biosfera del Montseny (RBM) sobre aquestes qüestions.

En què ens basem?

- **Garantir la igualtat entre homes i dones és una tasca que recau en diferents administracions i que es promou entre les organitzacions socials i les empreses. Els ajuntaments i altres ens locals també tenen una responsabilitat en aquesta qüestió i han de crear recursos, serveis i polítiques amb aquesta finalitat.**

La preocupació per garantir la igualtat entre homes i dones ha estat recollida en diversos documents, declaracions i lleis, tant a escala internacional com nacional (vegeu el punt 1.2). En l'àmbit autonòmic és la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, la que determina els principis d'actuació dels poders públics. I és en aquesta llei en què s'estableix la necessitat:

«D'aplicar la perspectiva de gènere i la perspectiva de les dones en les actuacions, a tots els nivells i a totes les etapes, reconeixent el valor que aporten dones i homes i aplicant de manera positiva els canvis necessaris per a millorar la societat i respondre a les realitats, les oportunitats, les necessitats i les expectatives dels dos sexes.» (Article 3. Principi primer).

En aquest context, i tal com s'especifica en l'article 6 de la Llei 17/2015, als ens locals els correspon, entre altres funcions, estudiar i detectar les mancances i les necessitats de les dones, elaborar, aprovar, executar i avaluar els plans d'igualtat destinats al seu personal o adequar i mantenir estadístiques actualitzades que permetin un coneixement de la situació diferencial de dones i homes en els diferents àmbits d'intervenció local. D'altra banda, el seu personal tècnic ha de poder atendre, informar i orientar les dones sobre programes i recursos que facilitin l'exercici efectiu dels seus drets.

De fet, molt abans que fos una obligació normativa, els ajuntaments han estat pioners en la posada en marxa de les mesures pràctiques que consoliden el dret a la igualtat. Això ha estat així fins al punt que, en l'actualitat, «la majoria d'ens locals tenen en la seva estructura de govern àrees o organismes dedicats específicament a temes d'igualtat» (Federació Espanyola de Municipis i Províncies, 2005). En aquest sentit, és sabut que en l'àmbit del Parc Natural del Montseny (PNM) i la Reserva de la Biosfera del Montseny (RBM), els ajuntaments han desenvolupat plans d'igualtat municipals i/o diferents actuacions i polítiques de gènere. Ara bé, fins ara no s'havia inventariat ni analitzat tota aquesta labor en aquest territori específic. Per això hem considerat rellevant visibilitzar tot allò que s'ha fet, conèixer quin és l'estat de la qüestió i, sobretot, detectar quin és el grau d'aplicació dels plans i recursos locals que hi ha.

Molt sovint, l'elaboració i la implementació d'aquests plans i recursos depenen del compromís polític del consistori, però també de la capacitat tècnica del seu personal i/o de la persona responsable (si està externalitzat), així com de la percepció que aquestes persones tenen sobre la situació de la igualtat de gènere.

Un pla d'igualtat es fa perquè prèviament el consistori ha adquirit un compromís en el seu programa per millorar les condicions d'igualtat entre homes i dones i, en conseqüència,

destinarà uns recursos humans i econòmics per dur-lo a terme. El o la responsable política haurà de tenir clares les prioritats i és qui encarregarà l'elaboració del pla al personal tècnic. Clarament, l'experiència i la formació d'aquest personal és cabdal perquè el pla sigui adequat. A més, també es necessitarà la col·laboració i el suport de la resta de persones de l'ajuntament (Federació Espanyola de Municipis i Províncies, 2005). Tant per liderar la seva redacció com per assegurar la seva implementació efectiva (o per oferir altres serveis i/o recursos vinculats), caldrà que el personal tècnic tingui un bon coneixement del que s'ha fet o s'està fent en l'ajuntament i, alhora, una formació específica.

D'altra banda, els valors, les percepcions i les idees que pugui tenir el personal de l'ajuntament també influiran en allò que s'impulsa i com es fa, alhora que ens explica quines potencialitats i resistències ofereix la constel·lació humana d'aquestes institucions i per què és així. Es reconeix que certs estereotips masculins i femenins han marcat les característiques i els comportaments que han tingut tradicionalment els homes i les dones i que això ha pogut ser l'origen d'una certa assignació de rols, de la divisió sexual del treball i de la desigualtat de gènere que persisteix en la societat (Ministeri de Medi Ambient, Medi Rural i Marí, 2011). És fonamental, per tant, conèixer la percepció i l'opinió de les persones que estan al càrrec d'elaborar i implementar aquestes polítiques i de la resta de persones que treballen en els ajuntaments, a fi de saber-ne el desenvolupament real i quin abast o efectivitat està tenint la posada en pràctica que duen a terme.

La necessitat d'abordar l'especificitat dels territoris rurals, tant socialment com econòmicament, és un aspecte reconegut àmpliament avui dia. Les polítiques de desenvolupament rural i els diversos instruments i ajuts que s'han creat per a aquest fi en són un exemple. En tot el procés, les administracions locals i regionals hi tenen un paper clau.

La política de desenvolupament rural comença a gestar-se en el títol XVII sobre cohesió econòmica i social del Tractat de Roma (Acta Única Europea del 1986) i es considera que neix i es consolida entre el 1990 i el 1999. Els primers programes de desenvolupament rural són del període comprès entre el 1994 i el 1999, i el concepte de desenvolupament rural integrat apareix en la Declaració de Cork el 1996. Avui en dia, ha esdevingut el segon pilar de la política agrícola comú (PAC) i té com a principals objectius la competitivitat econòmica, la millora del medi ambient i la promoció de la qualitat de vida i la diversitat econòmica.

«Aquest pilar [diferenciat] suposa el reconeixement que la problemàtica rural europea no es pot abordar només des de la política agrària, sinó que requereix una intervenció territorial [i] neix amb uns plantejaments teòrics ambiciosos: integració, endogeneïtat, concertació, sostenibilitat, subsidiarietat, multifuncionalitat, etc.» (Rosell i Viladomiu, 2009).

En general, s'entén que el *desenvolupament rural* (DR) és el que «pretén millorar el nivell de vida de la població rural, a través de processos de participació local i la potenciació dels seus recursos propis» (Guzmán, *et. al.*, 2000, 116). Però, tal com ens alerten els mateixos autors, el tipus d'accions que es desprenden d'aquesta definició dependrà del marc teòric

que la sustenti. Per exemple, en els programes de *desenvolupament comunitari* dels anys seixanta, el plantejament era «eliminar les diferències rural-urbà» (*ibíd.*, 117) i, per tant, l'objectiu prioritari era pal·liar la pobresa a partir de la modernització o industrialització de la producció agrària (*ibíd.*, 123). En canvi, en l'enfocament del *desenvolupament rural integrat* (DRI) hi ha un plantejament emancipador marxista que té com a «objectiu primordial tractar l'atur i reactivar socialment i econòmicament àrees amb un fort declivi» (*ibíd.*, 131), mitjançant el desenvolupament endogen (que potencia els recursos interns), autocentrat (perquè trenca amb les dependències externes) i local (atès que mobilitza políticament les poblacions implicades) (*ibíd.*, 117).

Sigui com sigui, hi ha un fort debat sobre quin hauria de ser aquest desenvolupament rural, que, alhora, té molt a veure amb quina visió i premisses tenim sobre el fet rural. D'avant d'això, es generen algunes qüestions:

- Cal fomentar la pluriactivitat econòmica (cosa que comporta una terciarització del camp) perquè partim de la premissa que «les àrees deprimides no poden competir amb el sistema agrari capitalista» (*ibíd.*, 131).
- S'ha de promoure l'ecologisme tecnocràtic perquè es considera que la pobresa deteriora el medi natural?
- S'ha de visibilitzar allò endogen com quelcom estàtic que rebutja els elements externs i oblidar que l'heterogeneïtat sociocultural i ecològica prové d'una coevolució sistèmica i no d'un aïllament?

Els organismes i les administracions locals i regionals tenen un paper clau en aquest àmbit, tant a causa del mateix paradigma de la ruralitat que hem explicat (valorització de recursos propis, implicació de diversos nivells administratius, tendència a la descentralització...) com per les pròpies competències que tenen assignades (la promoció econòmica o el desenvolupament econòmic local i la sostenibilitat són competències municipals). De fet, si tenim en compte la definició que es dona de *desenvolupament (econòmic) local* (DEL),⁹ veurem que té moltes similituds amb la definició bàsica de desenvolupament rural (qualitat de vida, recursos endògens, diversificació econòmica) i amb el plantejament del desenvolupament rural integral (DRI), sobretot, quant a la promoció econòmica i la generació d'ocupació. La qüestió ara és saber fins a quin punt es té en compte l'especificitat i l'heterogeneïtat del medi rural en la definició i implementació d'aquestes polítiques i actuacions i quin nivell de debat desperta tota aquesta qüestió.

- **El Pla d'igualtat de gènere i desenvolupament rural sostenible de la Reserva de la Biosfera del Montseny pretén articular i avançar en allò que prèviament s'estableix en l'àmbit municipal i considera que els ajuntaments poden tenir un rol important en la definició i la implementació de les accions que se'n derivin, tant en el conjunt del municipi com en la mateixa institució.**

⁹ El desenvolupament (econòmic) local (DEL) d'un territori és un procés reactivador de l'economia i dinamitzador de les societats locals que, mitjançant l'aprofitament dels recursos endògens que hi ha al territori i la cooperació públicoprivada, té com a objectiu estimular, fomentar i diversificar l'activitat econòmica; crear ocupació, renda i riquesa, i millorar la qualitat de vida i el benestar de les poblacions territorials locals: <http://serveiocupacio.gencat.cat/ca/soc/ambits/desenvolupament-economic-local/>

La promoció del pla és un indicador de la necessitat que hi ha d'abordar el gènere i la ruralitat en aquest territori. Una necessitat que es va veure evidenciada en les Jornades Dones Rurals del Montseny (vegeu el punt 1.1), en què participaven tant persones del teixit social com del polític i tècnics de l'Administració. En aquest sentit, tot i que el pla ha estat impulsat per la Direcció de la RBM, la presència d'alcaldes i personal tècnic municipal és significativa. Ho trobem en la composició del grup de treball que ha fet el seguiment i l'assessorament del procés de diagnosi (vegeu el punt 1.4), però també en el tipus de membres que formen els diferents òrgans de la mateixa Reserva de la Biosfera (vegeu el punt 1.3).

Pel que fa al gènere, més enllà del que s'apliqui en el municipi, val la pena veure com es gestionen les diferències entre homes i dones dins dels mateixos ajuntaments i dins l'organisme gestor de la RBM. Quina valoració subjectiva en fan i com veu tota aquesta qüestió el personal tècnic, com a persones que habiten o estan al territori. Igualment, és interessant copsar quina percepció del fet rural tenen i com influeix en el tipus d'accions de desenvolupament local que impulsen les administracions locals, sobretot pel fet que el territori del Montseny no es considera una regió estrictament rural i, per tant, no pot optar a les ajudes relacionades.

De quines dades disposem?

Recerca documental

Inventari de recursos i serveis existents.

Gènere

En relació amb les polítiques d'igualtat municipals, sabem el següent:

Taula 11. Relació de municipis i polítiques d'igualtat

Municipis	Descripció
Cànoves i Samalús, Figaró-Montmany, la Garriga, Sant Pere de Vilamajor, Tagamanent i Arbúcies	Municipis amb polítiques d'igualtat pròpies i amb una partida pressupostària específica que permet donar-hi suport econòmic.
Campins, Fogars de Montclús, Gualba, Montseny, Sant Esteve de Palautordera	Municipis que comparteixen tècnics i tenen un conveni amb l'Ajuntament de Sant Celoni. No han demanat ajudes específiques per a aquestes qüestions.
Aiguafreda, el Brull, Seva i Viladrau	L'ajuntament dona suport econòmic per a accions específiques i reben alguns recursos mitjançant la Mancomunitat de La Plana (per exemple, la participació en la Comissió Comarcal de Violència Masclista).
Breda, Sant Feliu de Buixalleu i Riells i Viabrea	L'ajuntament dona suport econòmic per a accions específiques i reben alguns recursos mitjançant el Consell Comarcal de la Selva.

I el tipus d'accions que es duen a terme són:

- Tallers, tertúlies i conferències de sensibilització i suport adreçats a les dones del municipi i la població en general.
- Tallers formatius i educatius adreçats a dones i accions orientades a la coeducació.

- Accions de dinamització de les dones del municipi (trobades de dones, el racó del benestar) i espai de trobada relacional.
- Punt d'Atenció i Informació de Dones: assessorament jurídic, atenció psicològica, acompanyament a la inserció laboral, atenció a la infància i l'adolescència en situació de violència.
- Recursos específics de violència de gènere.
- Commemoració de diades.

Ruralitat

No tenim un recull exhaustiu de les polítiques de desenvolupament local que s'estan impulsant en l'àmbit de la reserva, tant a escala local com des de la mateixa RBM, però sí que disposem d'algunes referències (espais web) sobre qüestions de promoció econòmica de les comarques de la zona:

Taula 12. Promoció econòmica segons la comarca

Comarca	Espai web	Documents, serveis i programes
Vallès Oriental	Promoció econòmica: http://www.vallesoriental.cat/ambits-i-actuacions/promocio-economica	Acord per al desenvolupament local del Vallès Oriental Desenvolupament del sector agroalimentari Programa d'alimentació, nutrició i salut
Osona	Promoció econòmica: https://www.ccosona.cat/index.php/serveis/serveis-ccosona/promocio-economica	Suport al teixit productiu de la comarca Productes de la terra Participació en clústers per donar suport a les empreses de la comarca Ocupació i inserció sociolaboral
La Selva	Consell Comarcal de la Selva: https://www.selva.cat/portal/	Pla d'innovació territorial
Mancomunitat de La Plana	Catàleg de serveis / Desenvolupament local: http://www.mancoplana.cat/serveis-i-tramits/cataleg-de-serveis/	Formació per a la inserció laboral Gestió de plans d'ocupació i programes de formació i inserció Orientació i assessorament Borsa de treball Informació, orientació i inserció laboral Suport i assessorament per emprenadors i per empreses

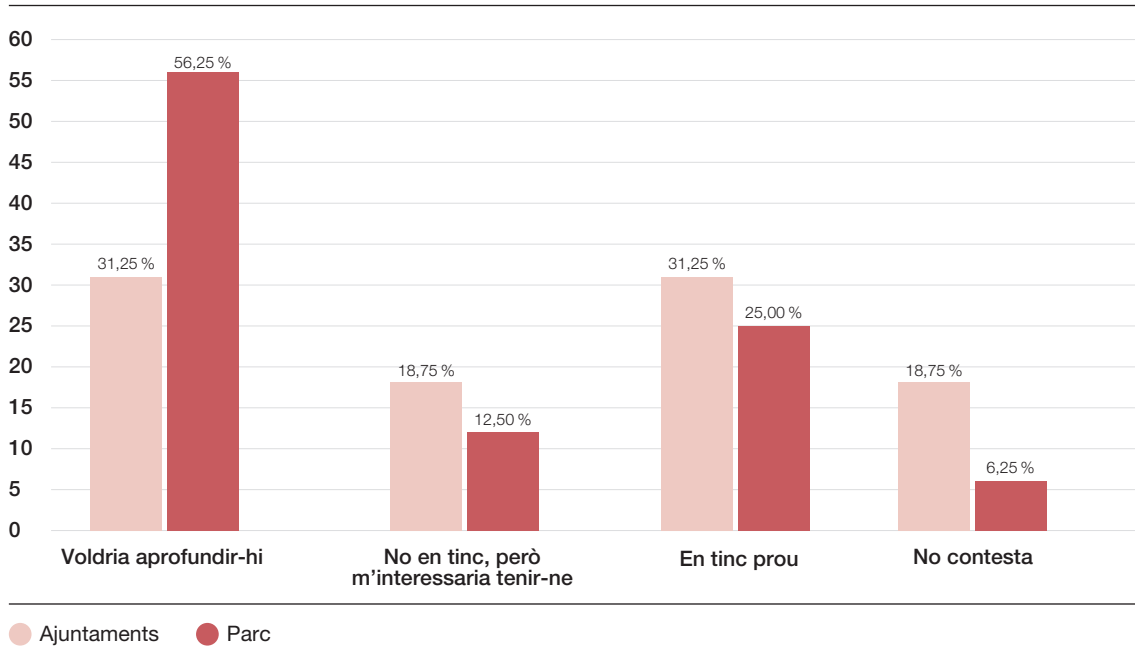
Qüestionari als equips tècnics dels municipis del Montseny

Nota metodològica: aquest qüestionari ha estat dissenyat per al personal tècnic de l'Administració local i no específicament per al personal del Parc Natural del Montseny. Com a conseqüència, alguns resultats poden estar alterats. Ens referim a les respostes que dona la persona entrevistada en preguntar-li pel coneixement que té del municipi i les actuacions i polítiques que s'hi duen a terme.

Gènere

Com qualificaries el teu grau de formació sobre la igualtat de gènere? (QT)

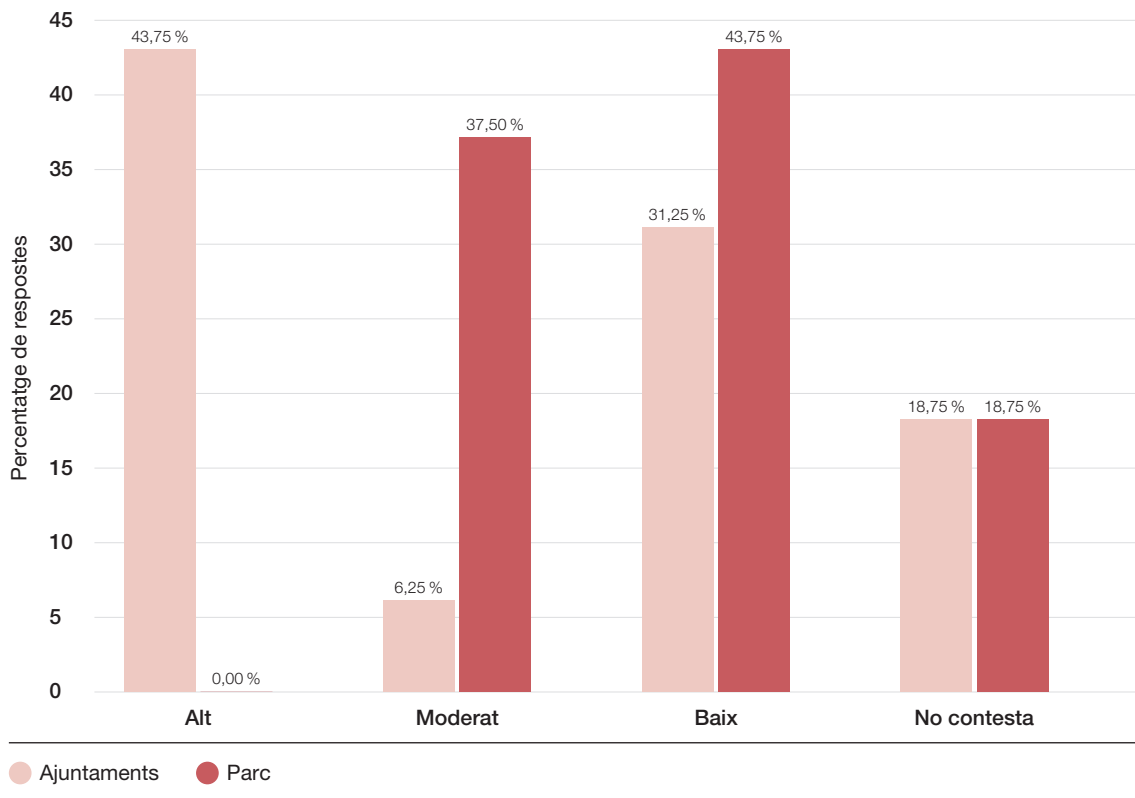
Gràfic 12. Grau de formació sobre la igualtat de gènere

El percentatge de persones que consideren que no tenen prou formació en igualtat de gènere o que no contesten suposa quasi el 40 % de les respostes dels ajuntaments. En canvi, la gran majoria de personal que treballa en el PNM o la RBM considera que té formació en aquests temes: el 25 % en té prou i el 56,25 % voldrien aprofundir-hi.

Quin grau de coneixement tens de les actuacions i polítiques de gènere que es desenvolupen al teu ajuntament o el Parc Natural del Montseny? (QT)

Gràfic 13. Grau de coneixement de les actuacions i polítiques de gènere

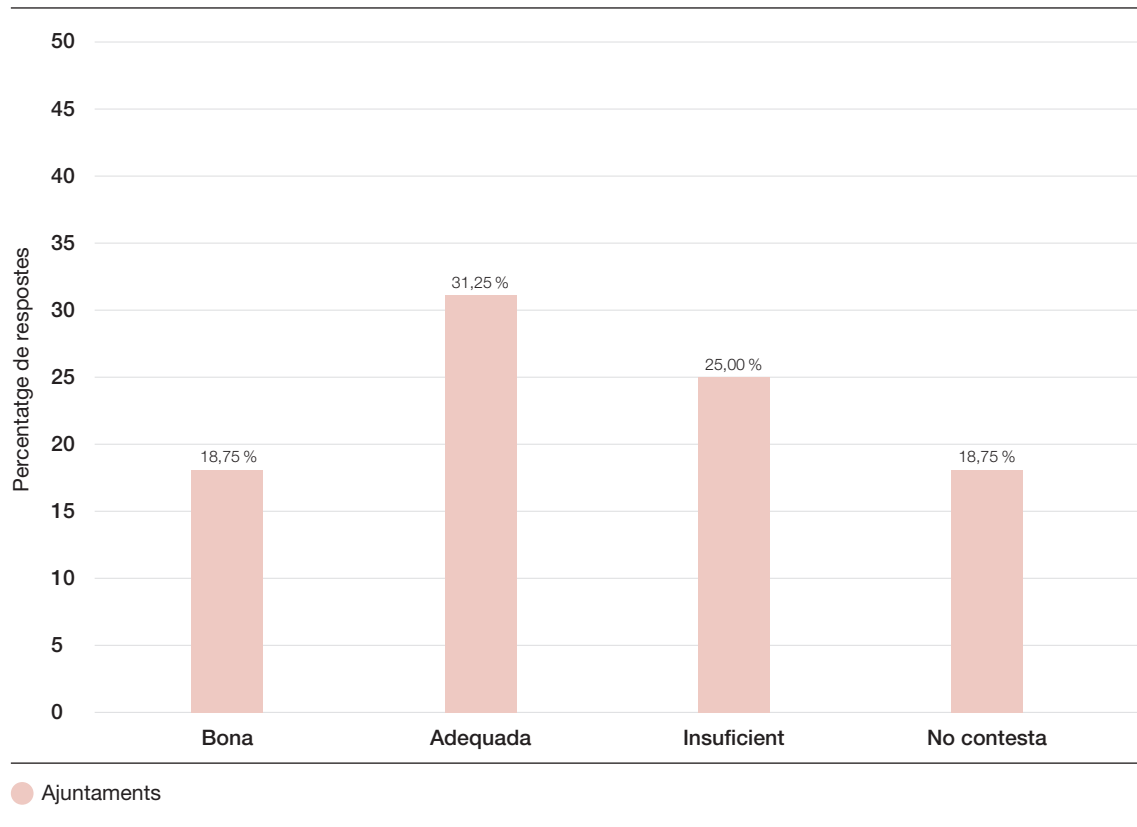

Si ens fixem en els resultats municipals, de les 16 persones enquestades, set (el 44 % aproximadament) consideren que tenen un grau de coneixement elevat de les actuacions i polítiques de gènere del seu ajuntament; dos formen part de l'alcaldia, i la resta són de les àrees de cultura, de serveis socials, de desenvolupament local o d'igualtat, cooperació i gent gran, i pertanyen als ajuntaments de Campins, Figaró-Montmany, Tagamanent, Sant Pere de Vilamajor, la Garriga i Viladrau. De la resta de persones enquestades, cinc tenen un coneixement baix i una persona el té moderat. Les tres persones restants no han contestat, cosa que podem interpretar de diverses maneres: o bé tenien un coneixement nul o bé no han respost per raons alienes al contingut de la pregunta (per exemple, se l'han descuidada o no sabien què respondre).

Pel que fa al personal del PNM, cap persona considera que tingui un coneixement alt de les actuacions i polítiques de gènere que s'impulsen des de l'oficina tècnica. De fet, predominen les respostes de coneixement baix, tot i que el nombre de persones amb un coneixement moderat no és gens menyspreable (37,50 %).

Si tens una mica de coneixement sobre les polítiques de gènere del teu municipi, com valores la tasca del teu ajuntament per promoure la igualtat de gènere al municipi? (QT)

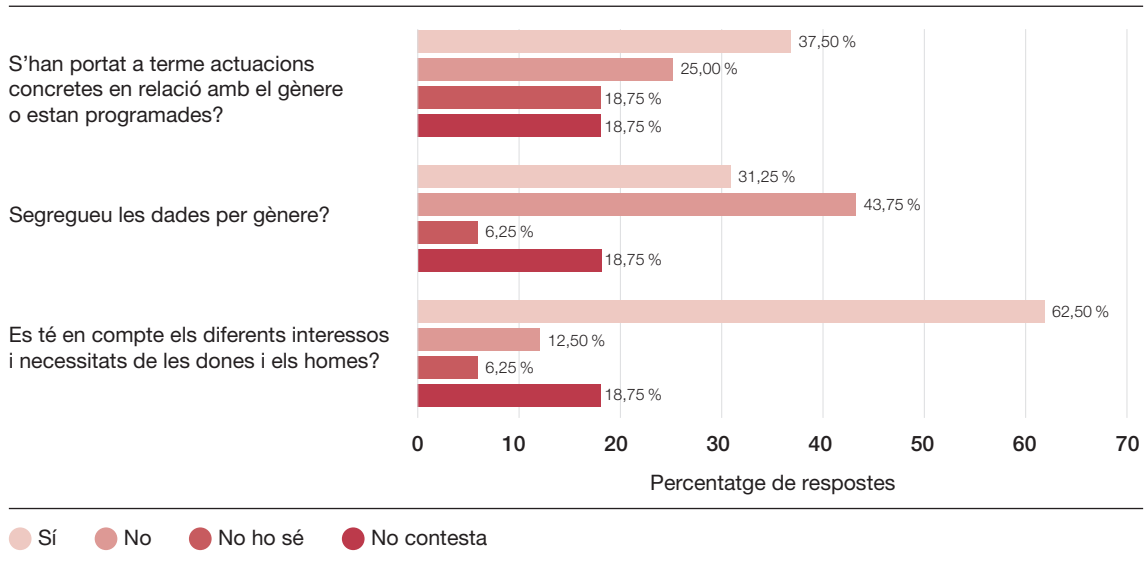
Gràfic 14. Valoració de la tasca feta a l'ajuntament

La valoració subjectiva que fa el personal entrevistat quant a la tasca de l'ajuntament està bastant equilibrada en la seva polaritat; representen entorn del 20-25 %, tant els que la consideren que és insuficient com els que la valoren com a bona. Si obviem les persones que no han respost, la valoració intermèdia (la que creu que ha fet una labor adequada) comptabilitza gairebé la meitat d'opinions (42 %).

Quines de les actuacions següents sobre la igualtat de gènere s'han dut a terme a la teva àrea o departament? (QT)

Gràfic 15. Actuacions dutes a terme en relació amb la igualtat de gènere

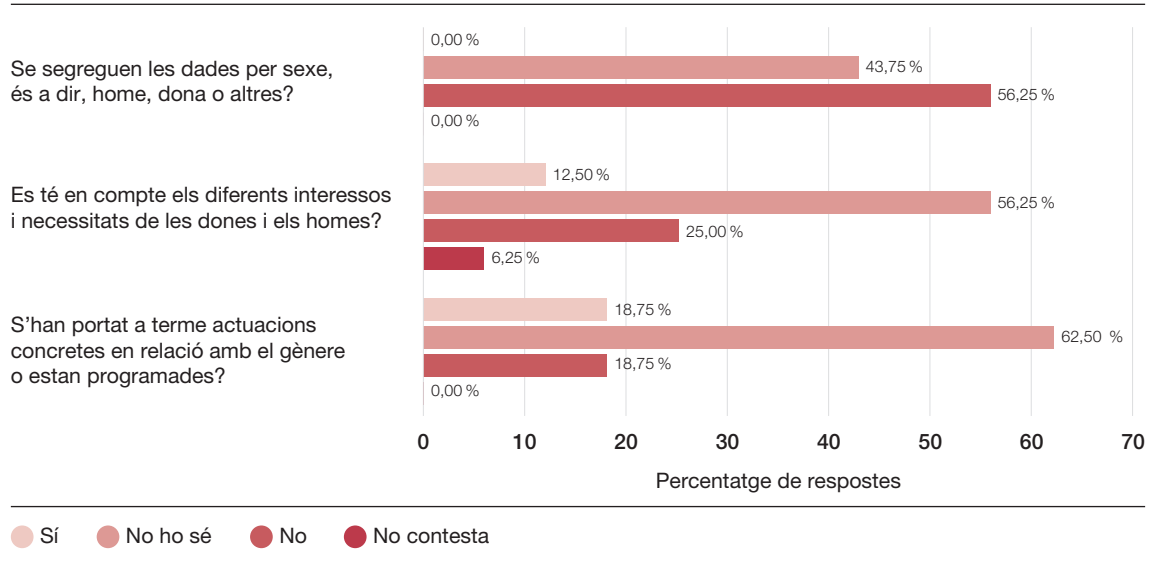
En els ajuntaments enquestats, la mesura més aplicada és la de tenir en compte les diferents necessitats i interessos entre homes i dones, i la menys, la de segregar les dades per gènere.

Pel que fa a les actuacions concretes en relació amb el gènere, està bastant equilibrat el nombre de persones que han contestat que sí i que no. No obstant això, no podem saber, a partir d'aquestes dades, el grau d'implementació real de les polítiques d'igualtat: no totes les persones del mateix ajuntament contesten el mateix. D'altra banda, tampoc es poden extrapolar aquestes dades al total de municipis de l'àmbit de la RBM, atès que només s'han enquestat persones de vuit ajuntaments diferents.

Com a exemple d'actuacions encaminades a tractar la desigualtat de gènere, es comenta la celebració del 8 de març, els grups de dones, les activitats com ara xerrades, els microteatres, les projeccions, els cinefòrums, les caminades, els cursos per a dones, les accions de coeducació, etc. També es posa èmfasi en la millora de la redacció de documents no sexistes, per exemple, escriure sempre veïns i veïnes, o la formació per al personal municipal.

D'altra banda, si el que es vol veure és el grau de coneixement que es té en relació amb les actuacions concretes que du a terme l'ajuntament, podem dir que el 62,5 % emet una opinió (hi ha hagut o no hi ha hagut actuacions), mentre que el 18,5 % no ho sap. Ara bé, tampoc sabem del cert si les persones que han respost que no hi ha hagut ni hi ha prevista cap actuació (25 %), realment coneix la situació. Per tant, finalment, només podem afirmar que el 37,5 % de les persones enquestades sap alguna cosa del que s'està fent (aquesta dada és coherent amb els valors obtinguts en la pregunta que fa referència al grau de coneixement que té l'equip tècnic sobre les actuacions i les polítiques de gènere que es desenvolupen en el seu ajuntament).

Gràfic 16. Actuacions dutes a terme

El desconeixement és elevat en tots els àmbits. D'altra banda, també és significatiu que la majoria de persones hagin contestat que no se segreguen les dades per gènere, cosa que, combinat amb el fet que l'altra meitat no ho sap, segurament confirma que no es fa aquesta tasca.

L'opinió que suscita aquesta situació és variada: hi ha una persona que no considera prioritari o necessari integrar la perspectiva de gènere a la seva àrea de treball i una altra persona que creu que això no es pot fer. En canvi, hi ha sis persones que sí que ho consideren interessant i cinc que necessiten més formació o reflexió per poder-ho valorar.

Vols fer alguna proposta d'actuació sobre igualtat de gènere al teu municipi? (QT)

Quan es fa aquesta pregunta, només una persona indica que sí, però no especifica quina proposta és. La resta no s'hi pronuncia. En aquest sentit, es pot dir que o bé la gran majoria de gent no tenia ganes o temps de respondre la pregunta, o bé que no hi ha una necessitat generalitzada d'incidir en les polítiques de gènere municipals, o no es té prou coneixement i dedicació per elaborar alguna proposta.

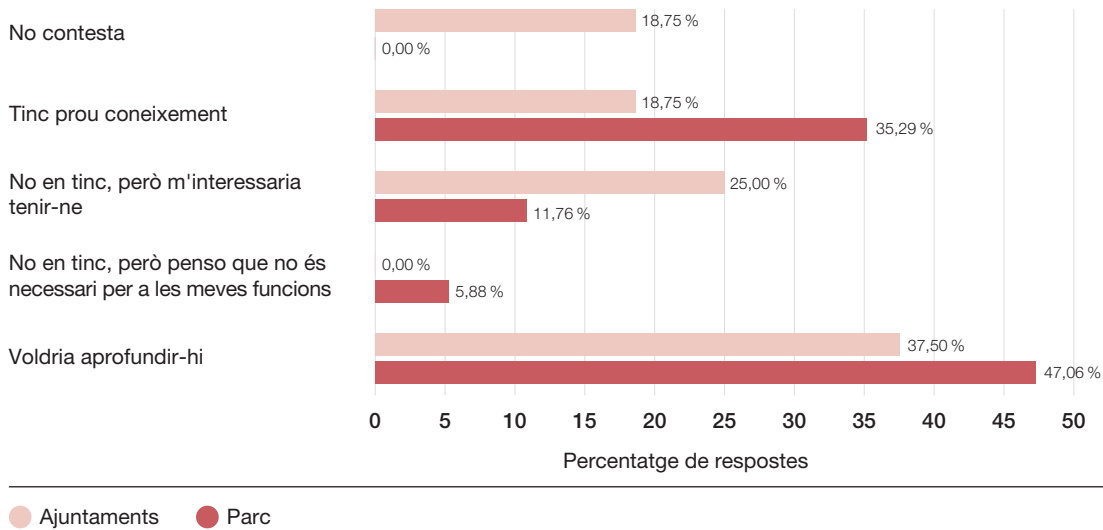
En canvi, en l'enquesta adreçada al personal del PNM, hi ha unes quantes propostes (esmentades per tres persones diferents):

- Estudi o anàlisi d'igualtat de gènere en contractes privats dins la RBM.
- Casos de violència de gènere a la RBM i estadístiques.
- Anàlisi d'associacions culturals, esportives, associacions de mares i pares d'alumnat (AMPA), etc.
- Promoció de la paritat de gènere al personal que treballa al PNM i, en especial, al col·lectiu de guardes.

Ruralitat

Com qualificaries el teu coneixement i formació sobre el territori i la situació del món rural al teu municipi? (QT)

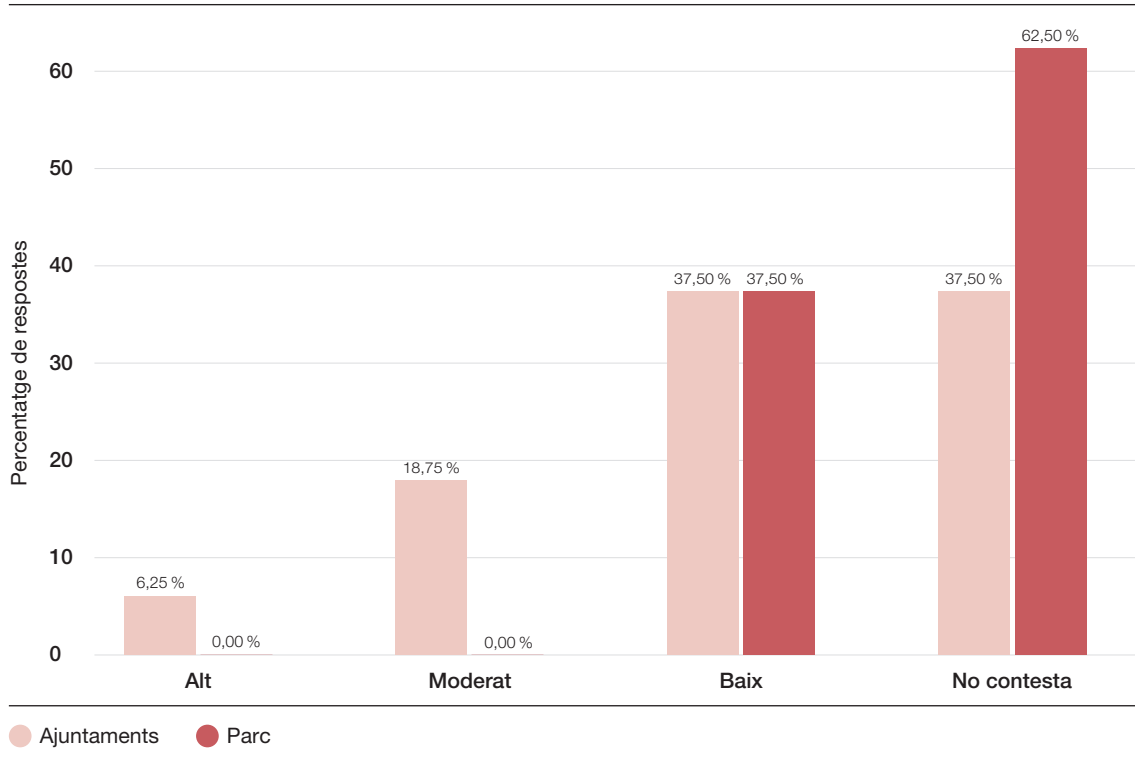
Gràfic 17. Grau de coneixement i formació sobre el territori

En ambdós nivells administratius (local i regional), el nombre de persones que saben alguna cosa del seu territori i de la situació que viu el món rural en el seu àmbit d'actuació és majoritari (56,25 % i 82,35 %, respectivament). Ara bé, dins d'aquest grup són més les que consideren que no en tenen prou i voldrien aprofundir-hi. Si a aquest resultat li afegim les que no tenen res de formació o coneixement sobre la qüestió, però estan interessades a tenir-ne, podem afirmar que hi ha un interès elevat per tenir informació sobre aquests temes (el 62 % i el 58,82 %). De totes maneres, també trobem representat l'altre extrem (pel que fa al cas del PNM): gairebé el 6 % de les persones entrevistades no tenen coneixement, però tampoc consideren necessari tenir-lo.

Quin grau de coneixement tens de les actuacions i polítiques de desenvolupament rural del teu ajuntament? (Accions per promoure i consolidar la qualitat de vida en les zones rurals, relacionades amb la producció agrària o el desenvolupament general de les zones no urbanes.) (QT)

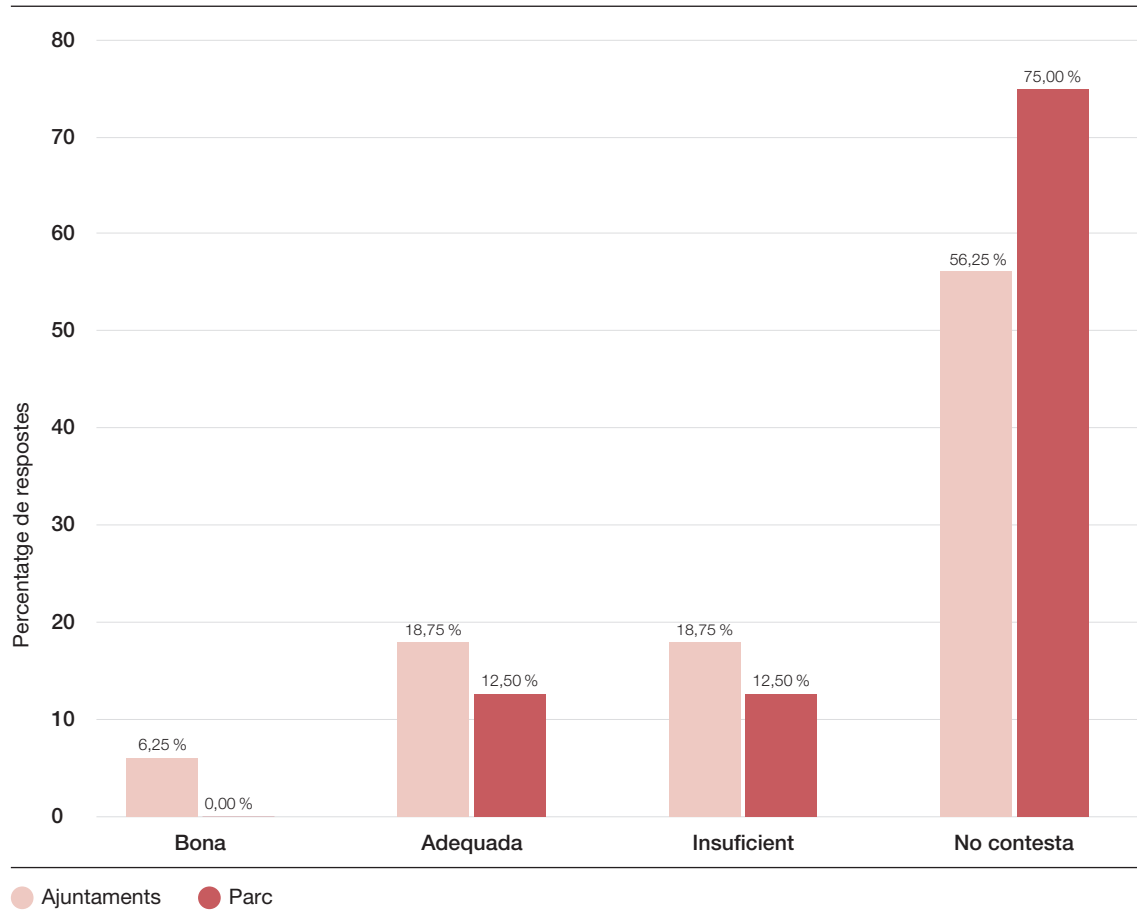
Gràfic 18. Grau de coneixement de les actuacions i polítiques dutes a terme per l'ajuntament

El coneixement de les actuacions i les polítiques sobre desenvolupament rural impulsades per la mateixa institució (on les persones enquestades treballen) és visiblement baix. Tant en el cas del personal dels ajuntaments com el del PNM representa el 37,5 %. El percentatge de gent que no respon també és significatiu. Pel que fa als ajuntaments, el 25 % de les persones enquestades tenen un coneixement alt o moderat.

Si tens coneixement de les polítiques o actuacions sobre desenvolupament rural, com valors la tasca del teu ajuntament? (QT)

Gràfic 19. Valoració de la tasca de l'ajuntament

Més de la meitat de persones dels ajuntaments no responen aquesta pregunta, cosa que és bastant coherent amb la pregunta anterior, si tenim en compte que ja era elevat el nombre de persones sense respondre. A més, atès que hi havia força persones que tenien un coneixement baix de les polítiques de desenvolupament rural, sembla que no totes s'han atrevit a opinar. Les que sí que ho han fet estan bastant dividides en opinions: aproximadament la meitat pensa que l'actuació de la institució és adequada, mentre que l'altra meitat opina que és insuficient (pel que fa als ajuntaments, el 14 % dels que han respost considera que l'actuació ha estat bona).

2.3. Qualitat de vida a la RBM

Què volem saber?

- Conèixer la percepció de la qualitat de vida al Montseny i diferenciar-la per gèneres.
- Identificar els factors que condicionen la qualitat de vida i si tenen a veure amb el gènere.

En què ens basem?

A l'hora de parlar de *qualitat de vida*, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) la defineix com «la percepció de l'individu de la seva posició en la vida, en el context de la cultura i els sistemes de valors on viu i en relació amb els seus objectius, expectatives estàndards i preocupacions». De fet, la qualitat de vida per ella mateixa és un dret que recull l'article 25 de la Declaració Universal dels Drets Humans, segons el qual:

«Tota persona té dret a un nivell de vida que assegurï, per a ella i la seva família, la salut i el benestar, especialment quant a alimentació, vestir, habitatge, assistència mèdica i als serveis socials necessaris; també té dret a la seguretat en cas d'atur, malaltia, incapacitat, viduitat, vellesa o altra manca de mitjans de subsistència independent de la seva voluntat.»

Alhora, el *Diagnóstico de la igualdad de género en el medio rural* remarca que la qualitat de vida en l'entorn rural té relació amb el nivell d'estudis, els recursos econòmics i l'accés als serveis públics bàsics (el transport, els serveis d'atenció i assistència a persones grans o en situació de dependència, els serveis d'atenció a la infància, els serveis sanitaris i les opcions d'oci i temps lliure) (Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient, 2011, 179).

- **El concepte de qualitat de vida és complex de definir i té implicacions en les agendes polítiques i els indicadors que es consideren vàlids.**

Les definicions de qualitat de vida reflecteixen la complexitat d'aquesta noció. María José Rebollo i Marina Núñez apunten que es refereix a l'experiència vital de les persones i pretén valorar i mesurar el grau de satisfacció de les necessitats i les vivències en relació amb les normes establertes del context, així com el model ideal amb què es compara en cada cas. Així doncs, és un concepte dinàmic, imprecís, i les variables que entren en joc a l'hora de definir-lo són múltiples i estan interconnectades (Rebollo i Núñez, 2001).

Per tant, el concepte abasta un ventall extens de factors i està influenciat per la salut física i psicològica, el grau d'independència i autonomia, les relacions personals i l'entorn físic i social de cada persona. És una noció poc neutra i requereix ser dotada de contingut, perquè el significat que se li atorga condiciona les agendes polítiques i les prioritats en les decisions que afecten les maneres d'organitzar les vides i les societats, tant en els espais informals com en les polítiques institucionals.

A tall d'exemple, plantejar la qualitat de vida centrant-se en els indicadors econòmics, com ara el producte interior brut (PIB), comporta valorar la satisfacció de les persones en funció de la suma de béns i serveis produïts, la qual cosa exclou i invisibilitza tota la feina no remunerada necessària per sostenir les vides i deixa sense drets a les persones que treballen i actuen fora d'aquest marc laboral reconegut com a tal. Alhora, indicadors com el de la felicitat han estat considerats des de mirades crítiques com a excessivament abstractes: requereixen continguts específics encara que es presentin com a fins desitjables per a totes (Rebollo i Núñez, 2001).

- **En el context rural, és indispensable tenir en compte la qualitat de vida per evitar la tendència al despoblament d'aquestes zones. En aquesta línia, diversos estudis assenyalen que les condicions de vida de les dones en l'entorn rural són inferiors a les dels homes.**

Preguntem sobre la percepció de la qualitat de vida, perquè garantir una vida digna i de qualitat en l'entorn rural és fonamental per frenar el despoblament rural i facilitar que les persones que el poblen no l'abandonin i, en conseqüència, per no perdre la riquesa social, cultural i natural dels territoris (Ministeri de Medi Ambient, Medi Rural i Marí, 2009).

Diverses anàlisis sobre la qualitat de vida en entorns rurals a escala estatal reflecteixen que el nivell de vida de les dones és inferior al dels homes. És el cas, per exemple, del *Diagnòstico de la igualdad de género en el medio rural*, que conclou que:

«Les diferències en les condicions de vida entre dones i homes són l'expressió dels desequilibris de gènere a la societat. La qualitat de vida de les dones que resideixen al medi rural està limitada per la falta d'oportunitats laborals, el dèficit d'infraestructures i serveis, l'aïllament geogràfic i social, i la prevalença dels rols tradicionals de gènere.» (Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient, 2011, 177).

L'estudi *Condiciones de vida y posición social de las mujeres en el medio rural* sintetitza que «les condicions de vida de les dones rurals es caracteritzen per la falta d'oportunitats laborals i la precarietat dels treballs existents, la falta d'infraestructures i serveis a la població, la manca d'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) i l'escassa afiliació a la Seguretat Social de les dones treballadores. Aquestes característiques empitjoren la seva qualitat de vida i dificulten la millora de la seva posició social, cosa que reforça la desigualtat de gènere al medi rural.» (Ministeri de Medi Ambient, Medi Rural i Marí, 2009, 36).

- L'ecofeminisme amplia els factors que cal tenir en compte en la comprensió de la qualitat de vida i en l'establiment dels indicadors per mesurar-la, per transitar cap a una cultura de la sostenibilitat.

La confluència de mirades crítiques dels feminismes i els ecologismes ha posat de manifest que les definicions de qualitat de vida no recullen la complexitat del concepte, i reivindiquen la necessitat d'entendre el *bon viure* com un mecanisme per assolir un canvi en l'imaginari col·lectiu i així transitar cap a una cultura de la sostenibilitat (Herrera, 2013). S'entén, així, el *bon viure* com la suma de condicions que duen a una vida digna per a totes les persones i per al planeta, atenent la diversitat de les vides concretes, les societats i els ecosistemes. Alhora, els feminismes aposten per donar valor a les experiències situades, reals i concretes de les dones, i en això ens basem a l'hora de preguntar-los directament quina és la percepció de la qualitat de vida pròpia, i quins factors concrets impacten i constitueixen aquesta percepció.

De quines dades disposem?

Així doncs, nodrits d'aquestes perspectives, hem elaborat preguntes a la població en general del Montseny i a dones de diversos indrets d'aquest territori, que relacionen la qualitat de vida amb el grau de satisfacció i benestar pel que fa als aspectes següents:

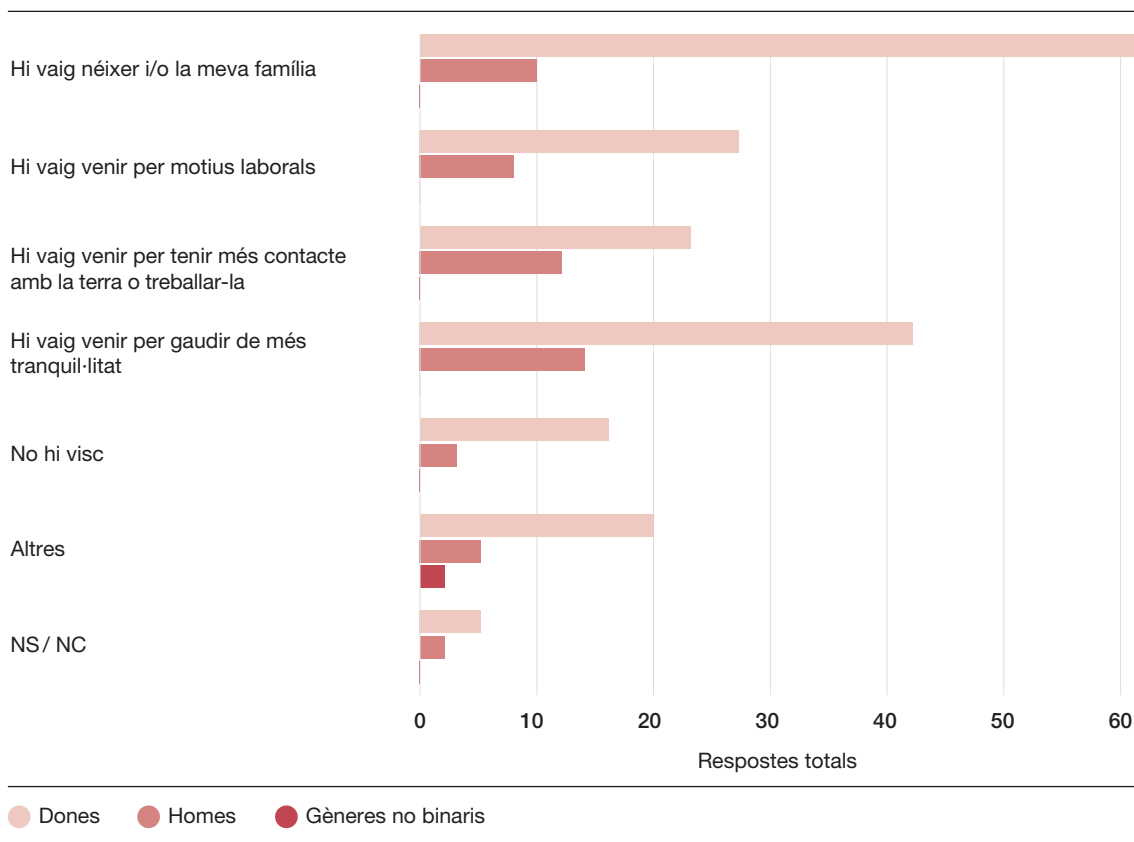
- L'arrelament al territori i al sentiment de pertinença a un ecosistema social i natural.
- La capacitat de generar xarxes, veïnatges i suports mutus formals i informals.

- L'assumpció de les feines de cura de les persones i els espais on es fa vida.
- La percepció de la salut pròpia.
- L'economia.
- La igualtat d'oportunitats formativa i laboral.
- L'accés a serveis públics.
- El temps lliure i d'oci.

Qüestionari a la població del Montseny

Per què vius a la Reserva de la Biosfera del Montseny? (QP)

Gràfic 20. Motius per viure al Montseny

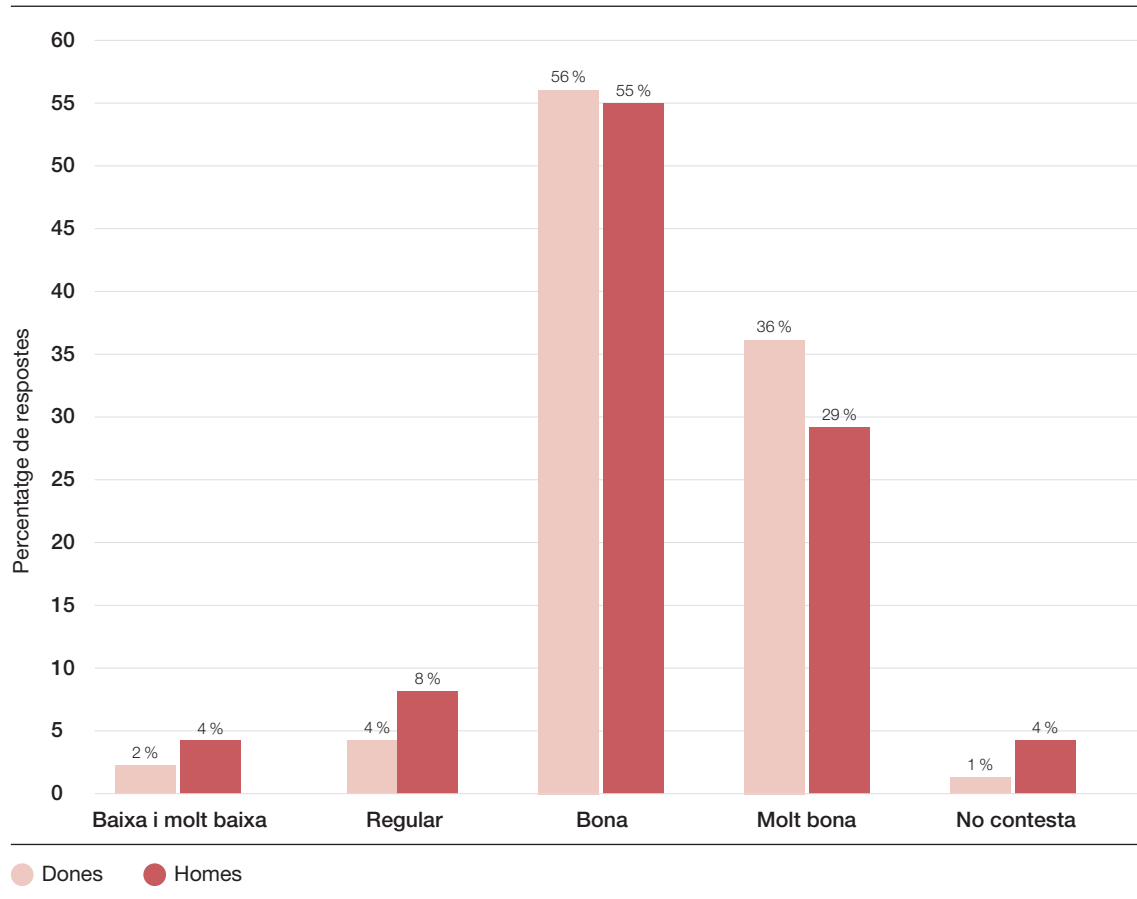

La resposta principal mostra que una bona part de les dones viuen al Montseny perquè hi van néixer i/o la seva família són d'aquí de tota la vida. El segon motiu que reflecteix la gràfica respon al fet de buscar un lloc de residència més tranquil. Les qüestions laborals i el contacte o treball de la terra queden repartides en una mateixa proporció.

Aquests resultats mostren el grau d'importància de les arrels familiars amb la vinculació amb el territori i la decisió de viure-hi. Així mateix, veiem la importància en la decisió de viure al Montseny pel seu caràcter rural i els elements que hi estan associats (la tranquil·litat i el contacte amb la natura). Les decisions per motius laborals tenen menys impacte, atès al fet que aquesta regió no destaca per la possibilitat de trobar llocs de feina.

Com qualificaries la teva qualitat de vida a la Reserva de la Biosfera del Montseny? (QP)

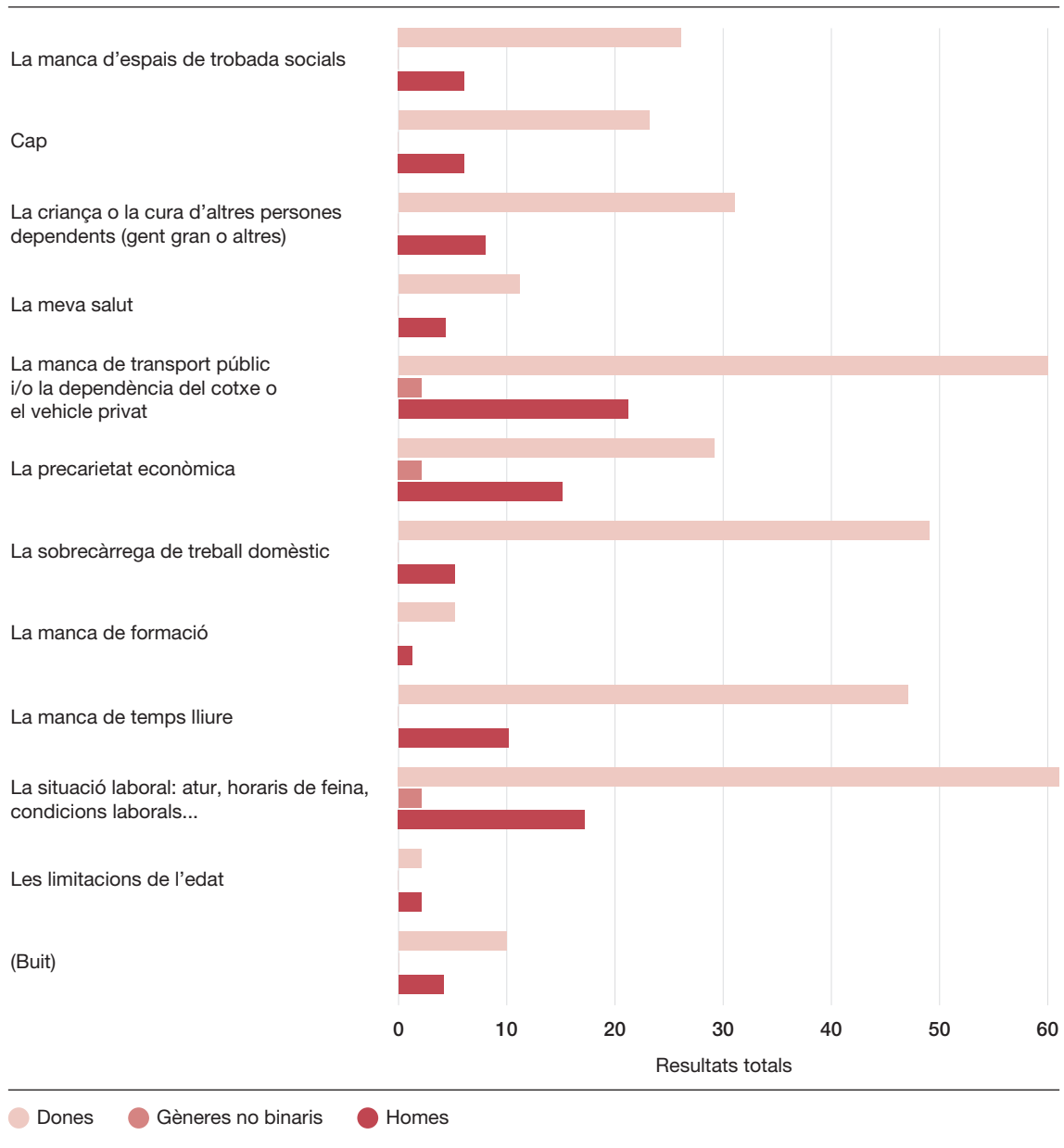
Gràfic 21. Valoració de la qualitat de vida a la Reserva de la Biosfera del Montseny

D'aquesta gràfica veiem remarcable que el 89,28 % de les persones enquestades considera que té una molt bona i bona qualitat de vida al Montseny. Al seu torn, les persones que han indicat que viuen una baixa o molt baixa qualitat de vida representen un percentatge molt reduït respecte del total de les persones enquestades.

Quins dels factors següents afecten negativament la teva qualitat de vida? (QP)

Gràfic 22. Factors que afecten la qualitat de vida

La manca de transport públic i els problemes amb les situacions laborals són els motius de més pes que dificulten la qualitat de vida de les persones enquestades. Pel que fa a les dificultats en relació amb les feines, no tenim dades sobre si estan vinculades amb la situació laboral en general, o amb el territori i la manca o males condicions de les feines accessibles a la regió objecte de la diagnosi.

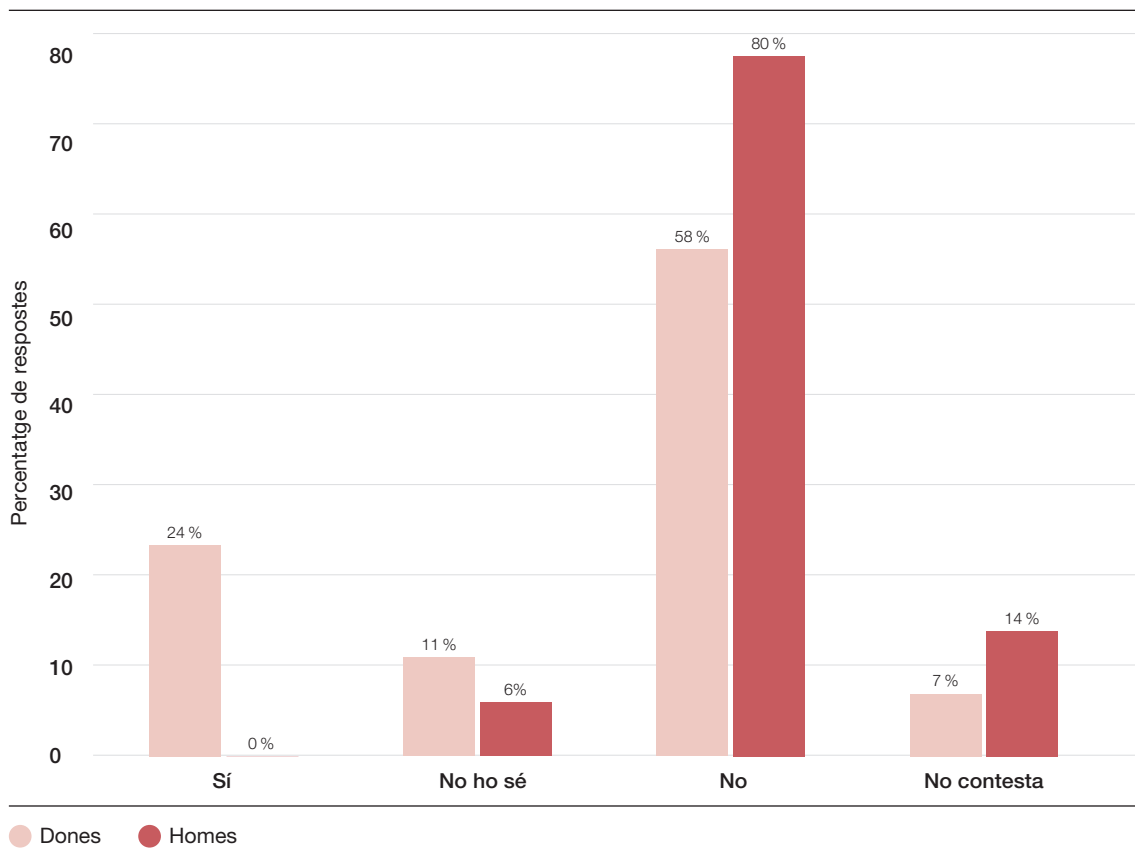
Alhora, la sobrecàrrega de treball domèstic ha estat, proporcionalment, més explicitada per persones identificades com a dones, cosa que es correspon amb la tendència generalitzada, segons la qual les dones continuen assumint més aquestes tasques pel rol que se'ls assigna tradicionalment.

Alguns dels comentaris recopilats en les enquestes remarquen també com a factors que els afecten en la qualitat de vida:

- La presència massiva de persones al PNM.
- La situació política general.
- Les dificultats que implica la vida a la muntanya: aïllament, distància respecte dels llocs d'oci, de cultura, de la feina, entre d'altres.

Creus que els factors que t'afecten tenen a veure amb la teva identitat de gènere (ser dona, home, tenir un gènere no binari)? Quins? Per què? (QP)

Gràfic 23. Relació entre els factors que afecten la qualitat de vida i la identitat de gènere

La majoria de les persones enquestades opinen que la identitat de gènere no té a veure amb els factors que impacten en la seva qualitat de vida. Alhora, el 18,45 % que afirma que la identitat de gènere sí que té relació amb els factors que dificulten la qualitat de vida està format exclusivament per dones.

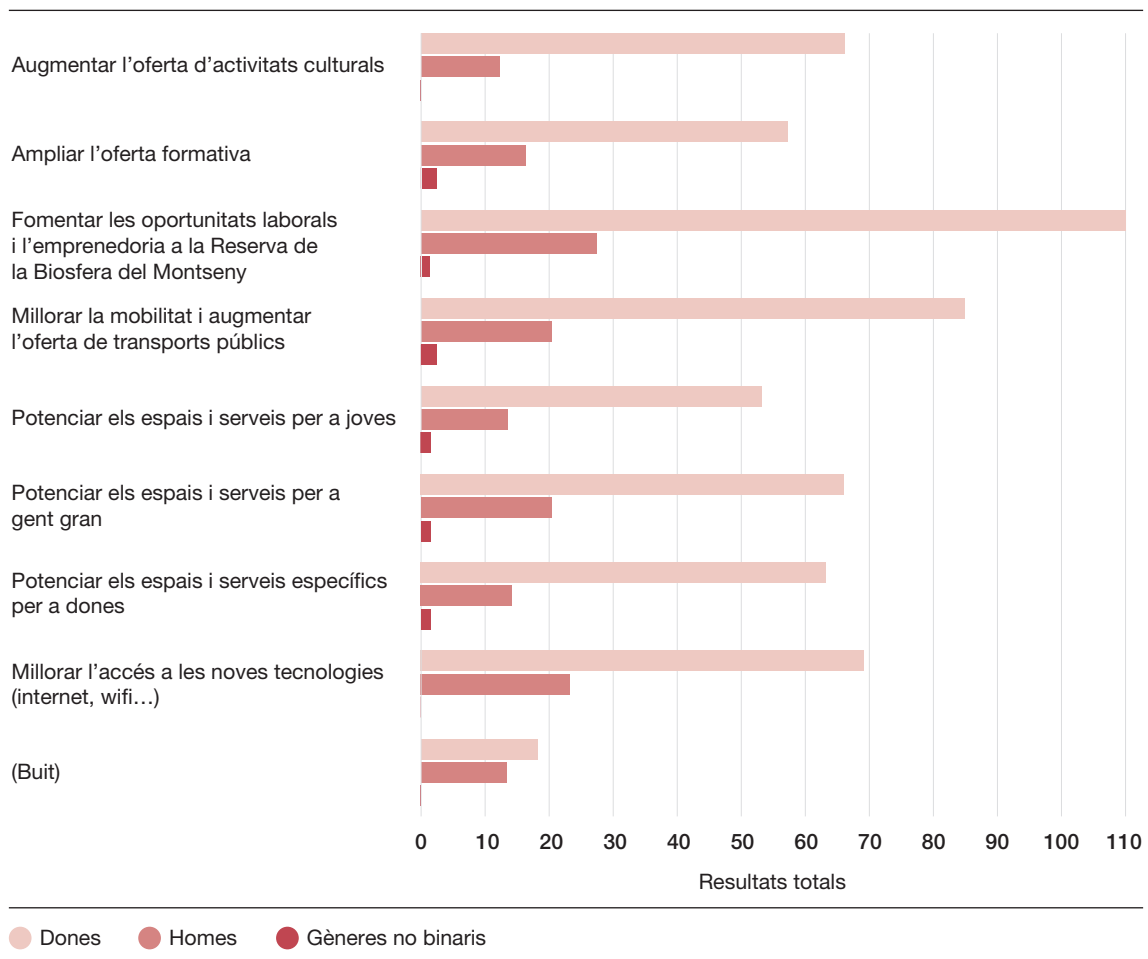
Les dones que afirmen que la identitat de gènere impacta en la qualitat de vida, consideren que té a veure amb factors relacionats amb la càrrega de les tasques domèstiques i de cura a les criatures i les persones dependents. Alguns dels comentaris recollits són: «les tasques domèstiques acaben recaient amb més força de forma inconscient en les dones de casa»; «les dones són les que porten endavant les tasques de casa (dinars, neteja...)»; «les dones tenim una càrrega mental domèstica molt més gran que els homes per molt implicats que

alguns estiguin»; «les dones són qui es fan càrrec de la canalla, dels avis, de portar-los al metge, a l'escola, de fer els encàrrecs», i «has de treballar totes les hores, al negoci i a la casa» (comentari relacionat amb la càrrega de la doble jornada laboral).

D'altra banda, es destaquen alguns factors relacionats amb la discriminació laboral per raons de gènere: «diria que hi ha més opcions de feina si ets home (jardiner, llenyataire...)»; «em dedicava a criar els meus fills i després de separar-me del meu marit havia de buscar-me feina i m'ha costat força»; «el pensament social inconscient ja et discrimina per defecte», i «sempre hi ha menys feina per a dones».

Quins dels aspectes següents creus que podrien millorar la qualitat de vida de les dones rurals a la Reserva de la Biosfera del Montseny? (QP)

Gràfic 24. Aspectes que poden millorar la qualitat de vida

Segons la percepció de les persones enquestades, la gràfica il·lustra que el fet de fomentar les oportunitats laborals i l'emprenedoria al Montseny és un factor prioritari per millorar la qualitat de vida al Montseny. La percepció de la ciutadania coincideix, per tant, amb la línia que segueixen les polítiques de desenvolupament rural (vegeu l'apartat 2.5), com és el cas de les polítiques europees per a la viabilitat i la pervivència del desenvolupament rural, les quals busquen fomentar la feina de les dones i diversificar l'economia en l'entorn rural.

En aquesta línia, i a més dels factors esmentats en la gràfica, diverses dones han afegit com a necessari per millorar la qualitat de vida de les dones rurals, en primer lloc, el foment d'activitats que puguin «donar valor a tots els projectes existents per tal que tinguin futur». Dins d'aquesta categoria, fan esment a les iniciatives que estan al marge de la formalitat i l'economia monetària, com són «l'economia col·laborativa» i «el foment de l'associacionisme i el cooperativisme».

En segon lloc, es refereixen a ajudes específiques per a dones, com ara dotar de «més recursos per a les dones com ajudes per a la criança», «fer serveis específics per a dones» o diversos comentaris al voltant de la salut de les dones, com ara: «un altre aspecte per millorar la qualitat de vida de la dona seria oferir xerrades d'educació sanitària sobre problemes de salut de la dona».

Finalment, recollim diverses aportacions que tenen relació amb la defensa del patrimoni natural del Montseny, com són «afavorir energies netes» i la «protecció del medi com l'aigua, l'aire i les persones». A més, algunes veus fan èmfasi en la comunicació i la transmissió del patrimoni cultural: «cal facilitar que la gent gran es quedi al parc i continuï transmetent cultura als nous nadius» perquè «és bàsic saber què tenim al nostre entorn» i «connectar i aprendre de dones d'altres zones rurals del país o, fins i tot, del mateix parc per intercanviar opinions i experiències».

Entrevistes personals

Dificultats de les dones rurals que impacten en la percepció de la qualitat de vida

Arran de les converses amb dones diverses que viuen a la RBM, extraiem que hi ha dificultats que impacten en la percepció de la qualitat de vida pròpia. Tot i que estan estretament relacionades, les detallem per separat a continuació:

- Les condicions de vida dures per sobreviure i tirar endavant: «Tota la part de la feina que ens toca a tots plegats, que no és poca i que has de treballar com un burro per poder treballar aquí dalt» (ENT 4). «Nosaltres vivíem feliços, pobres i alegres. Jo crec que el jovent d'ara no podria pas resistir això; nosaltres havíem viscut situacions dures.» (ENT 6). També les condicions de vida connectades amb les necessitats més bàsiques: «Qui diu no comencis la casa per la teulada, mentida, és que no en té ni idea, lo primer és que la casa no tingui goteres» (ENT 13).
- Les males condicions en les infraestructures i les comunicacions, com són el mal estat d'algunes carreteres que connecten els municipis amb les cases, masies i finques aïllades, i el fet que hi hagi llocs amb poca o gens cobertura per als mòbils, ni wifi, ni canals de televisió: «No tenim cobertura als mòbils, com pot ser que no tinguem cobertura al mòbil? [...] però llavors demanes per posar-te un telèfon per satèl·lit o així i et foten unes garrotades que no pots assumir-ho. [...] Internet, estem amb el mateix, no pots tenir internet com Déu mana aquí, no tens connexions per poder treballar des de casa, no tens connexions per a res, és així» (ENT 4).
- La soledat i l'aïllament que experimenten moltes dones i que impacta amb més gravetat en el cas de les dones d'edat avançada. «Depèn de les generacions. Si ens n'anem a generacions de persones de 70 o 75 anys m'atreuria molt a dir-te la soledat, perquè molts

dels fills han de marxar, per tant, són elles les que estan a casa i si hi ha altres fills, mires de combinar-ho.» (ENT 4). «[N]o baixàvem al poble. Molta gent no em coneixia, em coneixien per dur els nens al pediatre [...] Havies de deixar els àpats fets, visitava a les cinc de la tarda, de vegades anava sense pentinar: renta't el cap, posa't rul·los, a la vora del foc eixugant el cabell, anaves més ràpid que un assecador i aquella temporada va ser desastrosa. En aquella temporada no hi havia carretera. Ara, n'hi ha, el camí era d'ases. No podies dur cotxet i quan tenia aquests quatre tan seguits: un caminant, l'altre a coll i l'altre a la panxa [...] Em vaig haver d'espavilar, però com ho havia escollit jo...» (ENT 9).

- L'expectativa i la càrrega que comporta el rol de dona, com en el cas de les pubilles: «Has d'encarregar-te de tot pràcticament [...] De ser la gran passes a ser la que ho ha de fer tot, has de cuidar de les teves germanes, et fan portar un rol en el qual no pots dir que no i sóc una persona que no sé dir que no. Sempre ajudo i sempre he ajudat a tothom i el que faci falta, com la gent que et para pel carrer, a mi m'agrada ser-hi i solucionar el problema» (ENT 1).

L'arrelament a l'ecosistema natural, social i cultural com a part fonamental de la qualitat de vida

La qualitat de vida va molt més enllà dels indicadors econòmics. Els inclou i els depassa alhora. En aquest sentit, moltes de les dones entrevistades anomenen en la seva percepció de la qualitat de vida les sensacions relacionades amb l'entorn, el paisatge, el fet de sentir-se part de la natura i la gent de la terra del Montseny. Hi ha una diversitat a l'hora de definir el vincle amb el territori, en què juguen elements diversos i formes de viure'ls també diverses:

- L'arrelament, el sentiment de pertinença a un paisatge, a un ecosistema social i natural: «El que m'agrada més suposo que són les arrels, ja estàs enclavat en un lloc, quan estàs arrelat en un lloc t'agrada tot. T'agrada des de llevar-te al matí i sentir els ocells, anar tres hores a cavar la feixa i posar les patates a l'hort o les faves o el que sigui. T'agrada la llibertat que tens aquí dalt per poder viure en plena natura i poder-ho gaudir» (ENT 4). «El Montseny uneix perquè és una muntanya que la veus i és com de la família, la veus a totes hores, és el paisatge i és un paisatge molt bonic» (ENT 8).
- El fet de gaudir de la natura amb tota la seva diversitat: «M'agrada la climatologia que és variant, la natura, passejar i veure que segons la vessant té una flora i fauna diferents» (ENT 13). «El bosc, els faigs, que es mantenen nets. El Montseny és per enamorar tot, aquests arbres. M'agrada mirar a l'hivern totes les branques grosses dels arbres, aquestes fonts, és per encantar, aquests rocateres, són meravelles. M'encanta tot» (ENT 6).
- Els ritmes, la connexió amb la natura, la part de nosaltres que som natura: «Vivint aquí vaig veure que hi havia estacions. El teu cos funciona per estacions, a l'estiu la gana és diferent, funcionen en horaris diferents...» (ENT 3). Tot i així, no totes ho viuen igual: «Jo visc estressada a Viladrau, ho he fet tota la vida. Un dia vaig anar a una televisió i em van dir: "Que bé que viviu a Viladrau", i jo vaig contestar: "Sap tot el que he de fer fins a l'hora de sopar?"» (ENT 8).
- La connexió de l'entorn amb les dimensions espirituals, cícliques, màgiques, etc.: «Espai que m'inspira, que em dona respostes, que em fa preguntes, que m'ensenya [...] el territori té aquesta part, forma part, abraça aquesta comunitat. [...] Estan molt vives les estacions, està molt viu tot el que és el pas del temps, i sentir aquest pas del temps junt amb la

gent. O sigui, hi ha el canvi constant del clima, del paisatge, i també hi ha el canvi constant de les cares, tots ens estem fent grans junts, tots anem tenim fills, i també els fills es van fent grans [...] aquí és molt més fàcil fer la vida molt més senzilla» (ENT 11). «Visc al Montseny perquè per mi és una muntanya màgica» (ENT 5).

- Algunes esmenten la xarxa, la comunitat, el veïnatge i els suports mutus: «Viure i treballar a propet de casa, tot i que hi ha poca feina, la gent que viu aquí tots s'acaben ajudant» (ENT 11).

2.4. Activitats i usos del temps

Què volem saber?

- Conèixer a què dediquen el temps (usos del temps) les dones del Montseny i com el distribueixen.
- Conèixer la percepció sobre la satisfacció dels usos del temps propis.
- Identificar quins treballs no remunerats assumeixen les dones.

En què ens basem?

- **Parlar dels usos del temps ens duu a definir els conceptes de treball i de temps. Les economistes feministes han reivindicat que el treball són totes les feines necessàries per sobreviure i cuidar la vida.**

Per extensió, el temps de treball comprèn totes les hores en què hi ha tasques en marxa que atenen les vides concretes i els espais on es fa vida. Així doncs, l'anomenat *treball productiu* (el que produeix béns i serveis, s'intercanvia per diners i té uns drets associats) només se sustenta en el sistema capitalista, perquè hi ha un *treball reproductiu i de cura* que es manté al marge del reconeixement i es responsabilitza cada dia de la salut física i emocional de les persones i de la cura de l'entorn, segons el que descriu la guia *Traçant vides dignes* (Matriu, 2016):

«Els treballs reproductius són, d'una banda, treballs per a la reproducció biològica i per al manteniment de la força de treball (preparació d'aliments, abastiment de recursos de la llar, sanejament de l'habitatge, cura i atenció emocional, etc.). I de l'altra, el manteniment de xarxes familiars i de suport mutu, la transmissió d'actius culturals, etc. Els treballs productius, en canvi, són treballs de producció de béns i serveis.» (Matriu, 2016, 11).

Així doncs, aquest treball reproductiu és indispensable per sobreviure, comprèn feines que han estat invisibilitzades, no remunerades, resoltes en l'àmbit privat i domèstic, i assumides per les dones pel sol fet de ser dones, sense que aquesta distribució desigual en tants aspectes sigui en gran part dels casos fruit de cap tipus de pacte (Fariñas, 2016).

- **Les dones en entorns rurals assumeixen una sobrecàrrega de treball que «té a veure amb el fet que la barrera entre tasques productives i reproductives es difumina més que a les ciutats» (Fariñas, 2016, 25).**

Partint d'aquesta comprensió crítica dels usos del temps, diversos estudis afirmen que les dones en el medi rural assumeixen moltes feines reproductives per fer possible la vida. En primer lloc, el conjunt d'activitats i responsabilitats reproductives de què s'ocupen és divers i té a veure amb l'atenció i la disponibilitat en esferes múltiples. D'entrada, comprèn la cura quotidiana de la família i la llar: les criatures, la gent gran i les persones amb situació de dependència, si s'escau, i el manteniment de la casa on la vida es manté i té lloc.

En segon lloc, algunes recerques apunten que en el món rural les cures es donen més enllà de la família en molts casos, de manera que inclouen també l'atenció a la comunitat de l'entorn de treball productiu i a les xarxes de veïnatge. Per exemple, és comú que les dones estiguin al cas de les persones grans del poble o que es coordinin per fer-se càrrec de les criatures de les cases del carrer o dels masos propers.

A més, la frontera entre feines productives i reproductives és complexa i sovint difícil de dibuixar. Sarai Fariñas afirma que, tot i les diferències dels perfils de moltes dones rurals entrevistades al País Valencià, la sobrecàrrega que viuen està vinculada al fet que les feines reproductives esdevenen una «prolongació del treball domèstic» (Fariñas, 2016, 25).

L'organització quotidiana de les feines als àmbits rurals integra les feines reproductives necessàries per cobrir les mancances del dia a dia. Aquestes, en general, recauen sobre les dones.

Aquesta integració dels usos del temps la trobem, per exemple, en les feines productives en el món rural que generen feines reproductives que recauen molt sovint en les dones, com ara fer el dinar i rentar els plats de totes les persones que treballen al camp o fer-se càrrec de les criatures durant les jornades de treball. També trobem aquesta integració d'usos del temps en les feines reproductives en el marc de les feines productives, les quals són poc reconegudes i indispensables per tirar endavant qualsevol projecte.

L'informe sobre les dones rurals al País Valencià reflecteix aquesta problemàtica de la manera següent:

«Les dones més joves reivindiquen la visibilització de certes tasques en el món agrícola, com ara els tràmits burocràtics o la investigació de les llavors i plagues per millorar els cultius, que queden a l'ombra i sense les quals el projecte no avançaria; mentre l'únic treball que es veu és aquell que es realitza al camp, *in situ*, marcat per estereotips masculinitzats de llaurador.» (Fariñas, 2016, 25).

Així doncs, el conjunt d'activitats que en general assumeixen les dones té la finalitat de satisfer necessitats vinculades a l'alimentació, la salut i el benestar a les llars al marge de la remuneració. Algunes d'aquestes feines són els treballs a l'hort, l'elaboració de conserves i remeis naturals, la cura del bestiar, les tasques vinculades a l'autoconsum a la llar, com el proveïment d'aigua o de llenya, o la recol·lecció de plantes, herbes remeieres, bolets i fruits silvestres, entre d'altres.

- **La integració dels usos del temps impacta i reforça el poc reconeixement i la poca remuneració de moltes de les feines que duen a terme les dones en medis rurals.**

Als entorns rurals se segueixen donant situacions com ara el fet que hi hagi menys incorporació de dones al mercat laboral, a causa de «la important proporció de dones rurals majors de 65 anys i a les circumstàncies familiars femenines, lligades a l'assumpció d'uns rols marcats per sexes que els adscriuen les tasques domèstiques i de cures quasi en exclusiva. El matrimoni i la maternitat continuen sent dues de les principals causes de l'abandó de la vida laboral per part de les dones».

«En el cas de les dones al medi rural [...] freqüentment han de compatibilitzar el seu treball (remunerat) amb el treball domèstic i de cures (no remunerat) i amb el treball que realitzen al camp de suport a la unitat laboral (sovint tampoc remunerat, i en la majoria de casos considerat únicament com a ajuda).» (Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, 2015-2018, 10-12).

Diverses anàlisis sobre la temàtica remarquen la precarietat econòmica femenina en entorns rurals que, de retruc, impedeix poder gaudir dels drets associats al treball assalariat. «Les principals conclusions obtingudes assenyalen que la situació laboral de les dones que resideixen en el medi rural es caracteritza sobretot per la precarietat. [...] La presència de les dones en el mercat de treball formal [...] es defineix per la discriminació salarial, una segregació ocupacional horitzontal i vertical, juntament amb una elevada taxa d'assalarització femenina respecte a la de l'empresariat.» (Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient, 2011, 74).

De quines dades disposem?

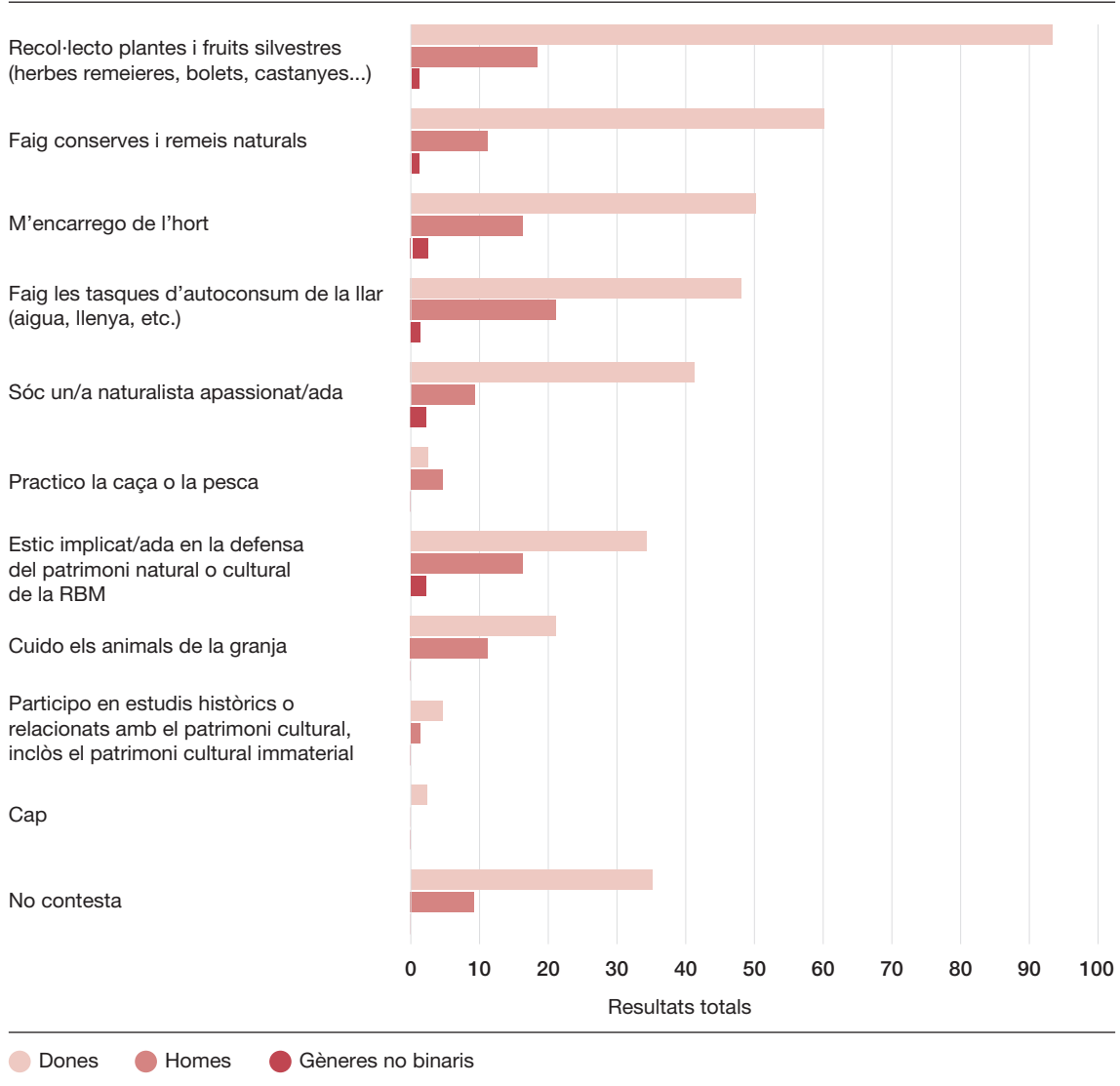
Tenint present aquest ventall de disponibilitats, encaixos i feines presents en molts entorns rurals, així com els estudis consultats que afirmen que les dones en medis rurals viuen una sobrecàrrega del treball domèstic i de cures i experimenten més precarietat econòmica que els homes, preguntem directament a les dones del Montseny quines són les tasques quotidianes que duen a terme, quines d'aquestes tenen lloc al marge de la remuneració i quines proporcions de temps ocupen en el dia a dia. Els preguntem, també, quin és el grau de satisfacció envers aquests usos de temps propis i envers les situacions laborals que viuen algunes d'elles.

Les dones ocupen el seu temps de manera diversa i això ens porta a valorar la percepció i comprensió del temps. Som conscients de la diversitat de perfils, de trajectòries vitals, d'edat i de situacions personals de les dones enquestades i entrevistades, i per això hem preguntat també sobre la percepció al voltant del temps lliure i d'oci i com la socialització del gènere pot estar influïent en la manera de gaudir d'aquest temps lliure.

Qüestionari a la població del Montseny

Fas alguna tasca no remunerada relacionada amb el territori? (Pots marcar diverses opcions.) (QP)

Gràfic 25. Tasques no remunerades

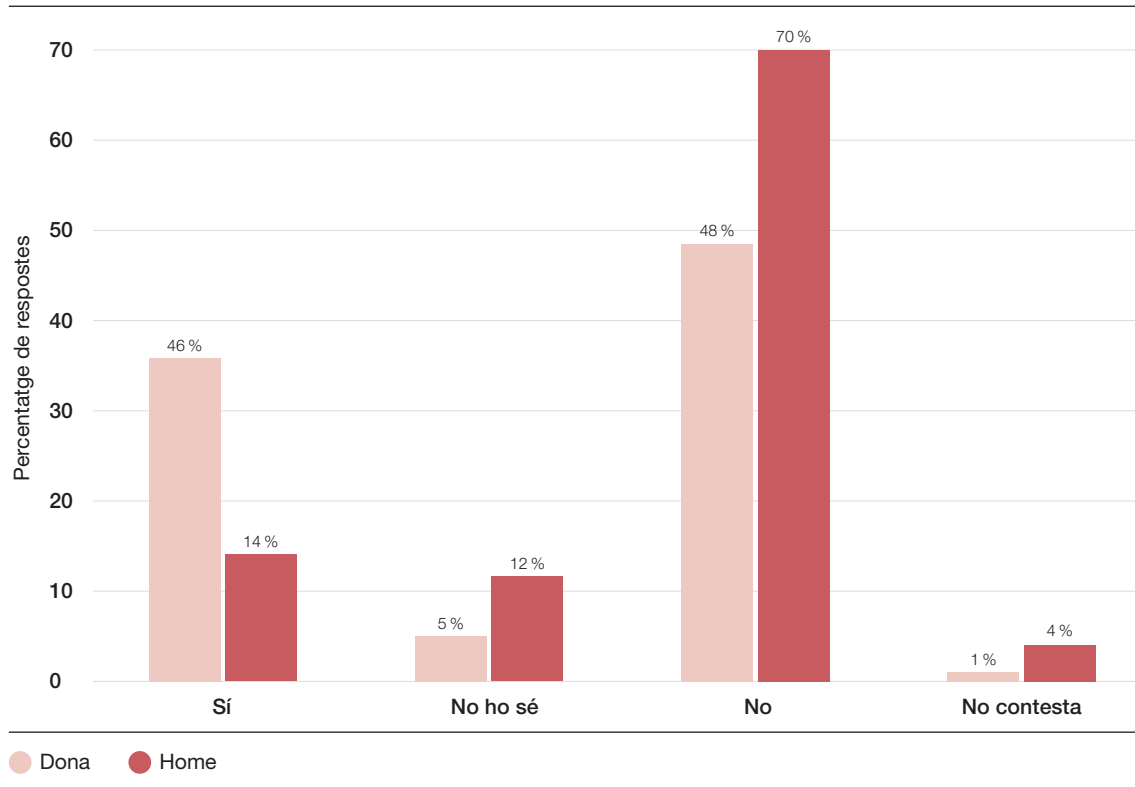

D'aquesta gràfica es desprèn que la majoria de persones enquestades fan tasques no remunerades relacionades amb el territori i que hi ha força diversitat en els tipus d'activitats dutes a terme que entren dins d'aquesta categoria.

Remarquem que aquesta proporció de persones que dediquen temps a qualsevol d'aquestes tasques llistades només és possible per la proximitat que tenen amb àrees com ara boscos, camps o granges. En entorns urbans, intuïm que la proporció disminuiria. També observem que la tasca que duen més a terme les persones que s'identifiquen com a dones és la recol·lecció de plantes i fruites silvestres. En canvi, les persones que s'identifiquen com a homes fan tasques relacionades amb l'autoconsum de la llar.

Creus que el fet de ser dona, home o de qualsevol altra identitat de gènere, et condiciona en la quantitat o la qualitat del teu temps lliure? Per què? (QP)

Gràfic 26. Percepció sobre la relació entre temps lliure i identitat de gènere

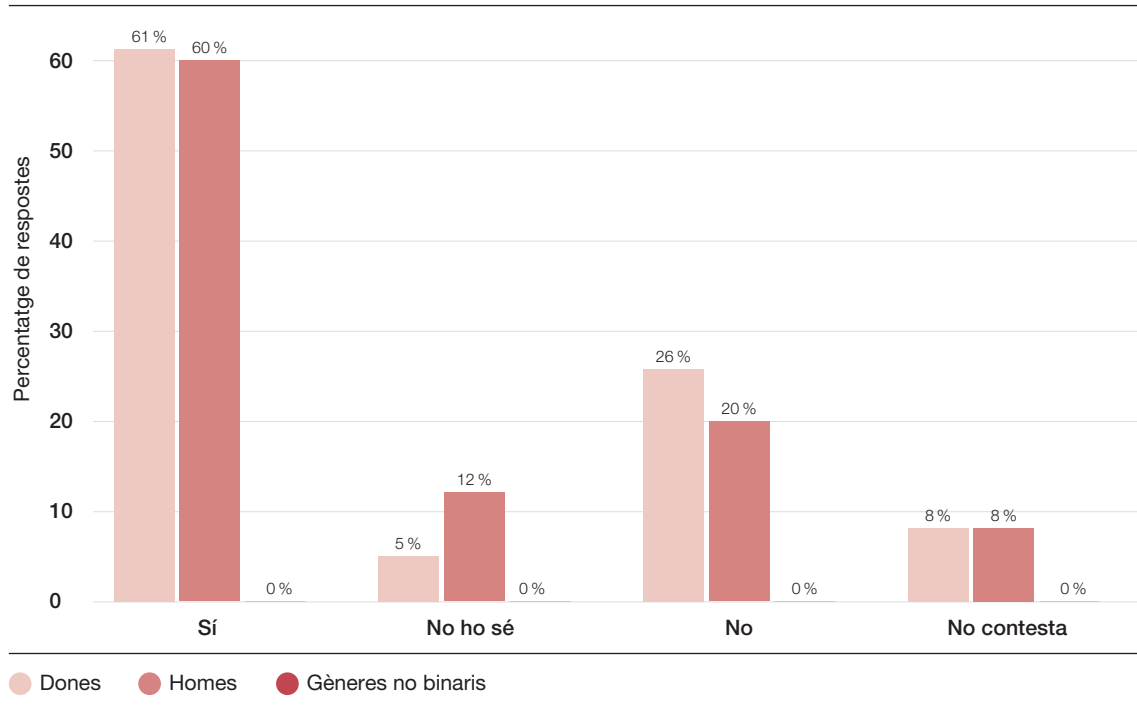
El que crida l'atenció d'aquesta gràfica és que les respostes fetes per persones identificades com a dones estan molt polaritzades entre el sí i el no. En canvi, hi ha una proporció bastant més gran d'homes que consideren que el gènere no et condiciona en la quantitat o qualitat del temps lliure.

A la pregunta: «Per què consideres que el gènere t'afecta o no la quantitat o qualitat del teu temps lliure?», algunes dones remarquen que molts cops prioritzen les necessitats familiars i de la llar a les seves pròpies i que en general tenen més càrrega de feines per tirar endavant la casa. Algunes ho anomenen «doble jornada laboral», fent referència a la suma d'activitats laborals i domèstiques. Les que, a més, són mares, consideren que fan jornada completa, ja que la cura de les criatures les ocupa tot el dia: «En general les dones amb fills dediquem part del nostre temps lliure a la cura de l'entorn familiar». La majoria de responsabilitats associades a la criança recauen sobre les dones, «per regla general, quan un fill es posa malalt et truquen de l'escola (a la mare). Fer la compra, metges... sempre nosaltres».

Diverses dones que han respost que creuen que el seu gènere no influeix en la quantitat o qualitat del seu temps lliure han exposat, com a raons, el fet que són joves i no tenen criatures o família a càrrec seu, o bé que comparteixen les tasques de la llar per igual amb les seves parelles: «a la meua família ens repartim les obligacions i el temps lliure de manera equitativa».

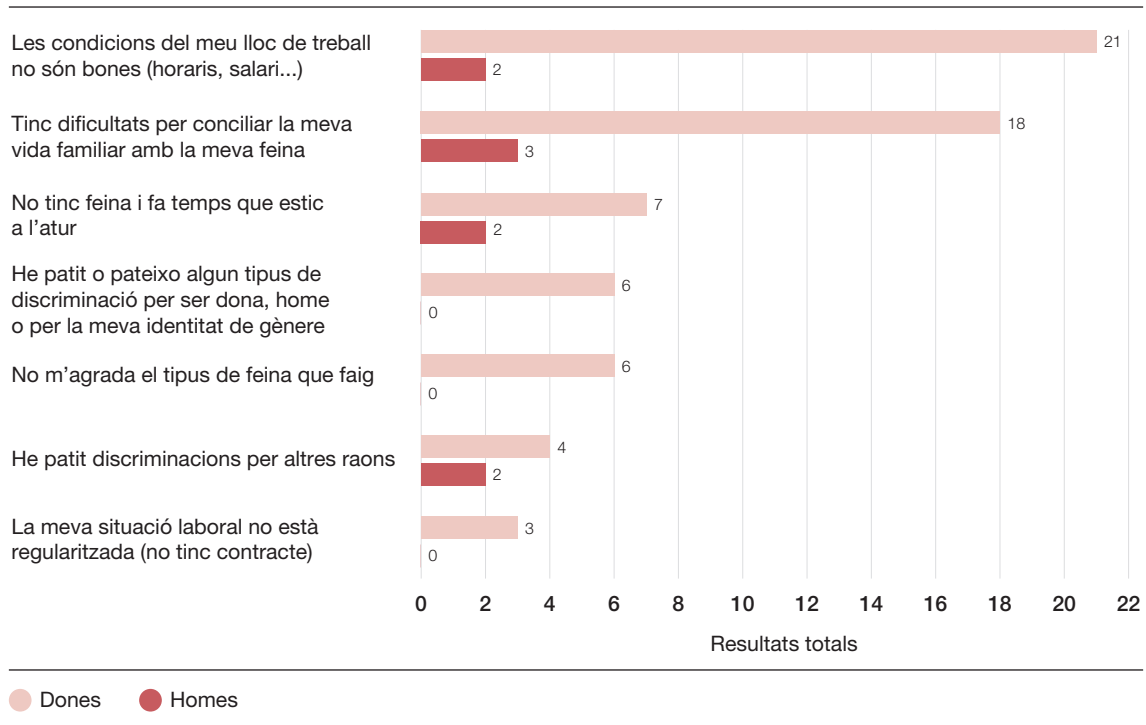
Estàs satisfet/a amb la teva situació laboral? (QP)

Gràfic 27. Grau de satisfacció amb la situació laboral

Si no estàs satisfet/a amb la teva situació laboral, indica'ns els motius. (Pots marcar diverses opcions.) (QP)

Gràfic 28. Motius d'insatisfacció en relació amb la situació laboral

Les dues darreres gràfiques mostren que la majoria de les persones enquestades es consideren satisfetes amb la situació laboral pròpia. Les que no estan satisfetes assenyalen com a causes principals les males condicions laborals: horaris, salaris, etc., així com les dificultats per conciliar la vida familiar i laboral. Unes quantes persones han marcat també que es troben a l'atur des de fa un temps.

En relació amb les males condicions laborals, alguns exemples que s'han explicat són: «Haver de treballar fora del meu entorn» (distància entre lloc de feina i habitatge); «només treballa tres dies a la setmana [...] i tinc contractes de poques hores»; «em costa molt pagar-ho tot a final de mes» (precarietat econòmica). Un exemple concret que reflecteix la vida laboral de moltes persones és: «Feina molt dura, amb contracte fraudulent (servei de la llar quan l'activitat no acaba de correspondre amb el contracte), poca remuneració i obligació de fer feines que no estan pactades sota amenaça de perdre la llar».

Entrevistes personals

La integració de les activitats i les feines quotidianes

Arran dels diversos relats de vida recopilats en l'entorn del Montseny, en molts casos el temps i les activitats de vida es perceben i es viuen de manera integrada, amb un temps que serveix per satisfer i donar resposta a les necessitats que requereix el dia a dia. És una manera de comprendre el temps que sovint és difícil de comptabilitzar de manera precisa, ja que no funciona dins les lògiques de la fragmentació del temps pròpies del sistema capitalista, majoritàriament urbà.

En les experiències relatades, apareix la constant de la pràctica, la capacitat i la disponibilitat per assumir feines molt diverses i de combinar-les segons convingui. Com diu una de les dones: «Em tocava més asseure a taula i reflexionar, però una amiga m'ha trucat que no podia anar a buscar les nenes, llavors he anat a buscar-les i després la meua filla tenia moltes ganes d'enraonar i m'he quedat enraonant amb ella». (ENT 11).

La percepció d'aquests usos del temps més integrat és valorat de maneres diverses. D'una banda, algunes dones ho conceben com un alliberament: «Viure i treballar a prop de casa, tot i que hi ha poca feina, la gent que viu aquí tots s'acaben ajudant. T'alliberes respecte a la ciutat, perquè esclavitza bastant, i tens un altre temps. I per mi, alliberar-te del temps ja és una alliberació» (ENT 11). També se senten satisfetes per tenir les necessitats cobertes per viure: «Tens la llum, l'aigua, el gas, tens tot, el metge una mica més lluny, però també puja si el necessites i, si no, vas a l'hospital amb l'ambulància, la farmàcia és a quatre passes, els fills que ens ajuden, tens aires bons, surts a fora i fas el que vols» (ENT 7).

En canvi, per a altres dones és vist com una dificultat constant per donar sortida a les situacions imprevistes: «Pots començar fent una cosa i en pots acabar fent deu més de diferents» (ENT 4). Finalment, una de les dones entrevistada assenyala que ho viu amb senzillesa i com un retorn volgut a la «simbiosi amb la natura, és a dir, viure del que som, del que fem i com ho fem» (ENT 5).

La divisió sexual del treball

Els *rols de gènere* estan presents en els papers que desenvolupen les dones i els homes en els entorns rurals i en les feines que assumeixen uns i altres, vinculats amb un reconeixement inferior en allò que desenvolupen les dones: «Les dones són essencials en moltíssimes coses, com el simple fet de gestionar una família, des de sempre se'ls ha donat aquest paper; han hagut de gestionar moltes coses i se les ha infravalorat. Tenen un paper essencial tan important com el que fan els homes. En el món familiar, la meua mare té més feina. Sempre s'ha fet treballar més a les dones que als fills, la dona ha entrat al món laboral però sempre s'ha ocupat de la casa. [...] Sempre és més fàcil anul·lar la teua feina que la d'ells. La d'ells és de molta responsabilitat, això em fa molta ràbia» (ENT 2).

Un dels aspectes comentats ha estat el silenci al qual han estat relegades moltes dones per aquesta falta de reconeixement i de valor de les tasques i coneixements que acumulen: «[A les dones rurals] no se'ls dona el pes i l'espai que mereixen. Viuen en un silenci que també les honora, perquè amb tot el que han fet, viuen en el silenci amb el qual vas tenint, sense cap mena de reconeixement, encara enalteix molt més la seva categoria humana. Viuen en el silenci i no busquen cap reconeixement ni reclamen res, només per poder viure tranquil·lament i tenir cada dia per menjar, dinar i poder caminar. Són donasses, no?» (ENT 11). «No es veu. La gent ho intueix, perquè de vegades venien i deien: "Mare meua Mercè, com pots amb tot?"» (ENT 9).

Algunes entrevistades remarquen les *diferències de rols* a l'hora de repartir les tasques necessàries per sostenir les vides: «Arriba un moment que quan arriben diuen: "Me'n vaig a fer llenya, no et pots quedar tu amb les nenes i jo me'n vaig a fer llenya?" Jo sóc una tia que està forta i necessito cremar, si no em poso nerviosa també». I s'exigeix la plena dedicació de les dones, sobretot en relació amb la criança: «Tu sempre has d'estar disponible, són paraules molt subtils. Hi ha uns rols que no són sans. [...] Es normalitza que el pare no hi sigui, en canvi, pregunta on és la mare si no la veu» (ENT 3).

Qüestionar el sentit d'aquestes diferències entre gèneres també hi és present: «Si parléssim fa 30 anys i els que van marxar llavors veiessin una dona fent anar un xerrac o una desbrossadora, potser els sobtaria, o potser no perquè potser estaven tips de veure les dones fent anar la dalla o la falç, vull dir, que ja estava bastant integrat. Jo, personalment, alguna vegada notes que potser sí que et miren d'una altra manera per ser dona» (ENT 4).

Remarquem, alhora, que la necessitat de sobreviure, la duresa de la vida i la quantitat de feines en el medi rural per tirar endavant fa que en determinades situacions se superin les divisions sexuals del treball. «Entre tots ho anàvem portant i quan vius en una unitat familiar en un lloc rural el que fas és que es fusiona tot, un fa l'altre. Si no fos així, moltes vegades no seria possible tirar endavant les finques. On no arriba un mira d'arribar-hi l'altre.» (ENT 4). «Entre els tres ho fem [...], ja no és qüestió de dintre, fora, les feines de dintre casa o les de fora, és qüestió que s'han de fer un seguit de feines, siguin a dins o siguin a fora, indiferentment d'on siguin, saps que les has de fer i quan toca a dins, toca a dins, i quan toca a fora, toca a fora [...] És subsistir bàsicament i subsistir amb els recursos que tens o amb els pocs recursos que tens.» (ENT 4).

Les economies diverses i el treball assalariat

La integració de les tasques i feines en el dia a dia reflecteix la *coexistència de lògiques d'economia diverses* en el territori rural. D'una banda, l'economia que combina feines diverses per sostenir les necessitats del dia a dia, amb algunes d'aquestes feines remunerades i d'altres no. D'altra banda, la lògica de l'economia del treball assalariat. La frontera entre les feines productives i reproductives és difícil de delimitar en l'àmbit rural.

Algunes dones entrevistades parlen de la *integració de les tasques de la finca amb la criança*: «Els que eren més grandets se'ls enduia el Joan amb el tractor i tornant els posava en un forat dins del tractor i em venien tots adormits. Me'ls agafava i me'ls pujava a dalt l'habitació» (ENT 9). Alhora, reflecteixen maneres de resoldre necessitats bàsiques mitjançant esferes socials diverses, com la família i el veïnatge: «Al dia a dia tinc nenes a casa, les vaig a buscar al cole, filles d'amigues, i els hi dono de dinar també» (ENT 11). «Al matí porto els nens a l'escola a les 9, el gran fa primer d'ESO i entre tres mares ens hem combinat perquè me'l portin a Tona, elles fan matí, jo faig migdies» (ENT 1).

El temps lliure

Preguntar sobre la percepció del temps lliure propi ens ha dut a valorar diverses respostes i reflexions. D'entrada, la dificultat per definir aquest temps lliure, entendre'l críticament i repartir-lo de manera justa: «Tampoc està clar que és temps lliure i que no. [...] Hem escollit aquest model perquè volem sortir d'aquestes trampes de models tradicionals. [...] És difícil trobar un equilibri, trobar aquests temps per al descans, per a les cures, per a altres maneres de relacionar-se» (ENT 12).

Al seu torn, per a algunes dones, el temps lliure esdevé temps de qualitat per estar amb les criatures. De nou «fer quelcom productiu es valora més que les cures» (ENT 12), per tant, la cura dels fills i les filles no es concep com a temps de feina en moltes ocasions. Finalment, algunes dones consideren el temps lliure com el «temps per a mi», un temps dedicat a elles, i algunes ho vinculen amb l'exigència per temporades de les feines a les finques: «Depèn molt de la temporada. Si és temporada de feina, que tinguis hores de dia, bàsicament, primavera, estiu, part de la tardor, em queda molt poc temps per a mi [...] moltes vegades marxés amb el cap aquí i amb el cor fora, no és fàcil, i menys si saps, avui tens allò per fer i demà allò altre, dius, això no ho puc deixar perquè se'm quedarà ple d'herbes, depèn l'època, però sí que intento airejar-me» (ENT 4).

2.5. Economies i desenvolupament rural

Què volem saber?

- Conèixer els processos de transformació que s'estan experimentant en el medi rural de la Reserva de la Biosfera del Montseny i com és l'adaptació.
- Identificar els reptes i les oportunitats de les iniciatives respectuoses amb les persones, les comunitats i la natura.
- Visibilitzar la importància de les dones en les noves ruralitats i els sectors rurals emergents.

En què ens basem?

- Les tendències generals de les darreres dècades en les polítiques de desenvolupament rural s'enfoquen cap a la sostenibilitat.

El *desenvolupament rural* és el conjunt d'accions per promoure i consolidar la qualitat de vida en les zones rurals, relacionades amb la producció agrària o el desenvolupament general de les zones no urbanes (Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA)).

Des dels programes de desenvolupament rural impulsats per la Unió Europea i assumits pels països membres, l'economia i l'ocupació ha estat i és un dels eixos d'acció per integrar les polítiques de desenvolupament a les zones rurals, mitjançant el foment de la reactivació econòmica i la creació d'ocupació, amb una atenció especial als sectors agrari, de l'alimentació, forestal i les zones rurals (Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, 2014).

Destaquem, per la seva importància, el concepte de *desenvolupament rural sostenible*, descrit a la Llei 45/2007, de 13 de desembre, per al desenvolupament sostenible del medi rural. Amb aquesta llei es vol ampliar la base econòmica dels territoris rurals, augmentar el nivell de població i el grau de benestar, així com conservar els recursos naturals i culturals del mateix territori. En el preàmbul de la llei esmentada s'hi estableix que:

«Tota política rural ha de buscar una major integració territorial de les zones rurals, facilitar una relació de complementarietat entre el medi rural i l'urbà, i fomentar en el medi rural un desenvolupament sostenible.»

- La tendència general a les zones rurals de muntanya és anar perdent les activitats econòmiques del sector primari i realçar les activitats centrades en els serveis i el turisme.

Tal com estableix el Pla de conservació del Parc Natural del Montseny - Reserva de la Biosfera, «el massís del Montseny [...] ha experimentat, al llarg del segle xx, una profunda transformació [...], la industrialització, el creixement urbà i la crisi dels models rurals de desenvolupament que s'han denominat tradicionals. [...] En les darreres dècades, s'ha introduït de manera determinant un quart factor, que es pot definir com a terciarització de les àrees de muntanya, amb l'impuls creixent de les activitats econòmiques vinculades al sector serveis i, en concret, al turisme» (A. D., 2014, 16).

A més, especifica que «[l]es activitats econòmiques predominants al massís del Montseny han estat, fins a la dècada dels anys cinquanta del segle passat, l'agricultura de muntanya, la ramaderia extensiva i l'explotació forestal. La crisi del sector primari a les zones de muntanya, on la seva rendibilitat i competitivitat al mercat resulta molt difícil, condueix a la substitució d'aquest sector pel sector terciari, dedicat a proveir serveis als visitants. [...] [Tot i això,] al Parc Natural del Montseny, les activitats agràries i, d'una manera especial, les forestals, mantenen encara una presència significativa» (A. D., 2014, 17).

El quadre següent mostra els canvis de perspectiva que s'han produït respecte a les àrees rurals i les activitats que s'hi duen a terme:

Taula 13. Canvis de perspectiva en les àrees rurals i les activitats que s'hi desenvolupen

	Enfocament tradicional	Enfocament nou
Objectius	Augmentar els ingressos dels agricultors. Millorar la competitivitat de les explotacions agràries.	Competitivitat de les àrees rurals. Valorització dels recursos rurals. Explotació dels recursos subutilitzats.
Sectors clau	Agricultura	Diversos sectors (turisme rural, manufactura, TIC, etc.)
Instruments	Subsidis	Inversions
Actors clau	Governos nacionals Agricultors	Tots els nivells de l'Administració Diversos agents privats

Font: Rosell i Viladomiu, 2009, 18.

- El foment del paper de les dones en el medi rural es considera una acció prioritària i estratègica de les polítiques de desenvolupament rural per a la diversificació econòmica i la transició cap a models agraris alternatius i sostenibles.

De l'informe *A sol i serena: Dones, món rural i pagesia* (Binimelis, Bosch i Herrero, 2008), respecte al paper de les dones al medi rural, destaquem:

- «[La importància de] la centralitat de les dones en el món rural, suportada pel seu protagonisme en els processos de diversificació econòmica en el món rural.» (pàg. 15-16).
- «El paper clau de les dones en l'esfera política i activista com a generadores de discursos alternatius sobre la ruralitat, les dinàmiques de producció i el consum de productes agrícoles, i els models agrícoles alternatius o la relació amb el medi ambient.» (pàg. 16).
- «[E]l reconeixement de les dones pageses com a *subjectes actius* que reivindiquen el seu projecte de vida entorn d'una pagesia lligada a un model social i agrari sostenible.» (pàg. 16).
- «[L]'increment del rol de les dones en els àmbits de poder i de presa de decisions, la seva promoció en l'accés i la gestió dels recursos naturals i en la preservació del medi ambient, àrees que afectaven de ple la situació de les dones rurals.» (pàg. 17).

«Garantir la igualtat d'oportunitats entre homes i dones és una de les grans prioritats de la Unió Europea. També suposa, simplement, una necessitat pràctica per a la viabilitat i la pervivència del desenvolupament rural. L'aprofitament òptim dels recursos humans amb vista al manteniment del teixit social de les comunitats rurals i la revitalització de les economies locals requereix la plena participació de les dones.» (Comissió Europea, 1998).

- La visió de sostenibilitat apunta cap a noves maneres de desenvolupament rural vinculades a la idea de sobirania alimentària i agroecologia, i alternatives als models econòmics tradicionals: economia social i solidària i economia feminista.

Des dels moviments rurals, cada cop més es demana que les polítiques de desenvolupament rural tinguin un enfocament diferent basat en els criteris que definim a continuació:

- Sobirania alimentària: «El concepte [...] es va gestar al Sud global, en el marc del llarg cicle de lluites llatinoamericanes contra la imposició del neoliberalisme [...]. El va presentar per primer cop La Via Campesina [...]. [Té] vuit eixos principals d'acció comuna: dret a l'alimentació, accés als recursos productius, producció agroecològica, comerç i mercats locals, gènere, transgènics i agrocombustibles, joventuts pageses i canvi climàtic» (*Arran de Terra*, 2018a).
- Agroecologia: «Neix a la recerca d'un enteniment més profund de la naturalesa dels agroecosistemes i dels principis del seu funcionament i proporciona els preceptes ecològics bàsics sobre com estudiar, dissenyar i manejar agroecosistemes que són productius i alhora conservadors dels "recursos naturals" i que, a més, són culturalment sensibles i socioeconòmicament viables» (A. D., 2018, 148).
- Economia social i solidària: «Defensa un sistema econòmic respectuós amb les persones, el medi ambient i els territoris que funcionen sota criteris democràtics, d'horitzontalitat, transparència, equitat i participació. L'economia solidària contempla una nova forma de produir, distribuir i consumir, i representa una alternativa viable i sostenible per satisfer les necessitats individuals i globals» (Xarxa d'Economia Solidària (XES)).
- Economia feminista: «L'economia feminista de ruptura aposta per descentralitzar el mercat capitalista de l'economia i posar al centre del sistema el que realment és important: la vida de les persones i del planeta. És a dir, des d'aquest punt de vista, l'economia va molt més enllà de les tasques productives que generen valor monetari i passa a ser el conjunt de processos que sostenen la vida, tant les necessitats materials, com les emocionals i de cura» (Matriu, 2016, 10).
- **Els reptes i les oportunitats que es presenten a la Reserva de la Biosfera del Montseny van en la mateixa línia de repensar el desenvolupament rural i posar atenció a la funció que les dones poden tenir en aquest replantejament.**

Tradicionalment, les funcions dels parcs naturals s'han centrat més en la conservació i l'educació ambiental, i han dedicat menys recursos al desenvolupament local i el foment de la participació. En canvi, una reserva de la biosfera té un paper destacat en el foment del desenvolupament local i en la mirada de la interdependència entre el territori i els seus habitants. Tal com s'ha explicat a la introducció, les reserves de la biosfera tenen un compromís a desenvolupar activitats econòmiques equilibrades i respectuoses amb el territori, com també dur a terme un creixement econòmic i social d'acord amb els objectius de la reserva.

Aquest compromís amb els objectius del desenvolupament sostenible s'emmarca en el context del massís del Montseny, el qual, tal com hem explicat a l'apartat 2.1, està experimentant la mateixa tendència: passar de les activitats econòmiques del sector primari a les activitats basades en els serveis i el turisme rural.

Tot això posa sobre la taula el repte de potenciar unes activitats, tant a escala econòmica com cultural i natural, que facin de la Reserva de la Biosfera del Montseny un exemple d'interdependència i convivència entre els habitants humans i no humans del territori. Altrament dit, suposa no pensar només en la possibilitat de la supervivència més immediata, mitjançant activitats que promoguin rendibilitat econòmica, com es dona amb les polítiques de foment del sector dels serveis, i més concretament amb les que s'adrecen al turisme

rural i de muntanya. Comporta, doncs, trobar els mecanismes per aprofitar el privilegi d'una regió tan rica en biodiversitat, a fi d'assegurar la supervivència a llarg termini, situar-ne el desenvolupament des de l'òptica de la sobirania alimentària i promoure projectes en què les fonts del sosteniment estiguin equilibrades (entre activitats dels sectors primari, secundari i terciari) i no suposin un impacte que degradi irreversiblement el medi on vivim.

De quines dades disposem?

Qüestionari a la població del Montseny

Com es mostra a l'apartat del context sociodemogràfic, no es disposa de dades d'ocupació segregades per gènere ni hi ha dades específiques sobre la diversitat de feines (remunerades o no) que contribueixen al desenvolupament rural. Només trobem dades generals per sectors (primari, secundari i terciari). En aquesta línia, hem volgut aprofundir distingint tipus d'activitats que es poden donar a l'àmbit rural, incloent-hi altres sectors estratègics.

A més, en el marc de l'economia social i solidària, destaquem el paper clau d'altres tipus d'iniciatives en el desenvolupament rural, com ara, les cooperatives de consum i de treball, la producció agroecològica, les xarxes de productors locals, etc.

Tens alguna de les feines remunerades següents a la Reserva de la Biosfera del Montseny? (QP)

Gràfic 29. Feines remunerades

Hem volgut identificar, mitjançant els qüestionaris fets a la ciutadania, quin percentatge de persones tenen feines remunerades especialment vinculades amb el territori de la RBM. Veiem que hi ha un gruix de persones que no ha seleccionat cap d'aquestes professions i, tot i que la mostra és massa petita per obtenir resultats significatius, sí que concorda amb la idea sobre el caràcter de dormitori dels municipis situats al Montseny. Amb altres paraules, cada cop més persones resideixen en aquests municipis, però no hi treballen. També coincideix amb la percepció de moltes de les dones entrevistades, segons la qual manquen llocs de feina al territori de la Reserva de la Biosfera.

Quina de les iniciatives següents, especialment respectuoses amb les persones, el medi ambient i els territoris, hi ha al teu municipi? (QP)

Taula 14. Valoració de les iniciatives que s'han portat a terme al municipi

	Ajuntament		Parc		Ajuntament		Parc	
	Sí		No ho sé		No			
1. Activitat agrària amb producció ecològica o que integri criteris de sostenibilitat.	6	14	7	6	0	0		
2. Activitat ramadera amb producció ecològica o que integri criteris de sostenibilitat.	3	12	8	8	2	0		
3. Activitat agrària o ramadera amb comercialització directa al consumidor.	4	15	6	5	3	0		
4. Artesans/anes o petits negocis d'artesiana i/o transformació d'aliments (melmelades, conserves, cosmètica natural, etc.).	3	19	7	1	3	0		
5. Empreses d'educació ambiental o ecoturisme.	5	16	5	4	3	0		
6. Agrobotigues.	3	12	5	8	5	0		
7. Cooperatives de consum.	1	7	7	13	5	0		
8. Xarxes de productors/ores locals.	2	13	7	7	4	0		
9. Grups de criança.	0	1	8	19	5	0		
10. Banc del temps o moneda social.	2	4	6	16	5	0		
11. Cooperatives de treball.	1	4	8	16	4	0		
	30	117	74	103	39	0		

Hem volgut indagar quin és el coneixement de què es disposa sobre les iniciatives existents especialment respectuoses amb les persones, el medi ambient i els territoris. Ho hem preguntat al qüestionari adreçat a tècnics i tècniques dels ajuntaments dels municipis de la RBM i a treballadores del PNM. De les respostes obtingudes inferim, d'una banda, que en general hi ha un elevat desconeixement sobre l'existència d'iniciatives d'aquest tipus i, de l'altra, que les persones que treballen al Parc Natural del Montseny tenen més coneixement en general sobre aquestes activitats que les que treballen als ajuntaments.

Entrevistes personals

De les dones entrevistades, una de les idees més repetides i comentades té a veure amb la *insostenibilitat i dificultat* que suposa *guanyar-se la vida a pagès*, cosa que explica que aquesta manera de viure estigui cada cop més extingida. «[G]uanyar-se la vida amb la terra és molt difícil. I qui diu amb la terra, diu amb bestiar, i qui diu en bestiar diu amb... és molt, molt difícil. Sent romàntica diria que gairebé és impossible. Perquè hi ha moltes dificultats i no surt a compte, i la gent no s'hi pot guanyar la vida perquè econòmicament no et surten els números.» (ENT 4). «Abans tothom pujava aquí a guanyar-se la vida i ara la gent baixa a baix. [...] Abans la gent treballava aquí per tenir un jornal, ara hi ha molt poca gent que pugui tenir un jornal aquí.» (ENT 3).

Un dels arguments pels quals s'opina que no es pot viure de pagès és perquè està *mal pagat*. «M'agraden els animals, però dedicar-m'hi no té futur. Si han de viure tres fills d'això, malament. O tens una feina d'un sou o així o sinó per consum propi sí [...] de pagès és molt més dur i pel que et dona no pots viure, no pots viure, perquè el nivell de vida ha pujat molt i els sous estan igual i has de posar-hi molt» (ENT 1). «És que el pagès no pot viure. Tot i tenir terres, no es pot viure de la pagesia. Està molt mal pagat, aquest és el problema» (ENT 10). «[Hi ha] poca gent que pugui viure de la casa... si tinguessin alguna ajuda seria bàsic perquè la gent no marxi. La gent jove... si no hi ha vida, què vols fer aquí? Has de marxar a fora a treballar» (ENT 7).

També es mencionen que les *inversions* són molt altes i no són rendibles. «[T]inc una veïna que li van fer gastar-se més de dos milions de pessetes per arreglar-ho tot per fer mel i formatges. I havia d'anar a comprar llet a fora perquè si no, no podia fer formatges. Mai ha arribat a guanyar dos milions de pessetes amb allò. És que inverteixes, però no treus res. Per això la gent se n'ha avorrit, perquè tens molta feina i després el resultat és molt poc, cada vegada menys. [...] [A]vui dia van aguantant els que tenen vaques perquè són gent que ja està arriada de molts anys, però si no, no resulta.» (ENT 9).

Moltes de les dones entrevistades també es queixen de la *quantitat de burocràcia* que implica l'ofici de pagès, que augmenta exponencialment les tasques a fer i els requisits necessaris per tirar endavant la feina, cosa que comporta fer més d'empresari que de pagès. «[U]n pagès és un empresari i això és així. I d'ara endavant encara ho serà més, perquè el fet de fer papers i la gestió de papers que s'ha d'arribar a fer... [...] Ara, aquí, o et demanen un paper o t'ha de pujar l'inspector o ara resulta que no has fet tal analítica, la meitat del temps de fer de pagès està aniquilat per tot això i jo ho trobo fora de sèrie. I cada dia em demanen més papers, així com van passant els anys, cada dia més papers, i tu mires de tenir una bona relació i de complir la normativa perquè és la teva obligació, però això fa 25 anys no existia. Això no és tan real, s'ha creat així i ens hem d'adaptar a la normativa i ens adaptem, però jo no hi crec.» (ENT 5). «[C]ada vegada s'exigeix més normatives per tenir les coses en regla i els pagesos estan cremats.» (ENT 1).

Per això, moltes persones assenyalen que l'única manera que han tingut de subsistir algunes masies o cases de pagès, així com persones habitants al Montseny, ha estat virar cap al turisme i el sector dels serveis. «S'ha donat més cap al turisme, a qualsevol casa de pagès on els hi ha anat malament els animals, han rehabilitat la casa per fer turisme rural. D'aquí

a 10 anys enrere, fins ara la gent tendeix a això.» (ENT 1). «Al Montseny és molt difícil tenir visió de futur si no ets del món de la restauració o del turisme. [...] Qui ha muntat restaurants, hotels, artesanía, botigues... han sigut dones, les dones mantenen el comerç, el petit comerç dels municipis.» (ENT 8). «[A] Aiguafreda de l'única manera que pots subsistir és com a proveïdora de serveis.» (ENT 10).

Algunes de les propostes o exemples inspiradors que destaquen les dones entrevistades són els següents:

- Reduir els requisits de papers i normatives, o fer-ho de manera que no siguin els pagesos qui ho hagin de dur a terme per no sobrecarregar la feina: «Si no [...] volen treure [la burocràcia i els papers], que posin una persona que passi per les cases i que els hi porti la gestió dels papers, jo crec que això és una feina d'un comptable, d'una empresa... no sé quin és la paraula, però no és la feina d'un pagès i un pagès necessita fer la feina ben feta i s'hi ha de passar moltes hores» (ENT 5).
- Crear obradors municipals perquè tothom pugui tenir accés a manufacturar i legalitzar els seus productes: «[A]quest obrador municipal que s'està fent dona la possibilitat si unes noies, per exemple, es volen dedicar a recollir plantes medicinals i volen fer ungüents, doncs puguin tenir un registre sanitari, puguin ser legals i puguin vendre el seu producte gràcies al contracte que fan amb aquest obrador, que és comunitari, que tals dies hi poden anar, això crec que és una possibilitat» (ENT 5).
- Tirar endavant projectes d'autoocupació per dones vinculats amb el territori: «[J]o estic muntant una empresa tèxtil en la qual hi haurà les meves peces, que són inèdites, per la inserció de dones en el món laboral, en el món rural, al Montseny. [...] Cada sis mesos, de les dones que creguem o les que estiguin interessades, no seran assalariades, seran autònomes o sota la seva responsabilitat. Que jo no hagi de controlar l'horari, que treballin a casa o a on vulguin elles. Si ho volen fer com a segona feina, si ho volen fer perquè no tenen feina, si ho volen fer com a *hobby*...» (ENT 3).
- Donar ajuts per a la neteja forestal i per dinamitzar la vida a les masies i evitar el despoblament: «Si tenen ramat queda uns camps verds, però si no hi ha ramat, la vegetació puja i els boscos estan bruts, qui els neteja? Això val diners. A la llarga hauran de fer un pensament, donar ajudes, canviar una mica. Això ho han de fer les autoritats. [...] [P]oca gent que pugui viure de la casa... si tinguessin alguna ajuda seria bàsic perquè la gent no marxi» (ENT 7).
- Que l'Administració ajudi al fet que els preus pagats als productors siguin justos: «[L]Administració hauria d'haver tingut més clares les seves línies d'actuació i haver buscat estratègies de fomentar o potenciar pagar coses que valen 10 euros, pagar-ne 50 euros, perquè la gent es quedi. No una subvenció. Posar en valor allò que té un preu, qui ha de guardar un bosc? Si ho haguessin fet amb temps, les masies estarien poblades, majoritàriament hi hauria dones que no haguessin anat a un altre lloc, li haurien d'haver donat aquest valor social» (ENT 8).
- Evitar l'extinció d'oficis mitjançant el reemplaçament per noves persones interessades a seguir la feina: «Creació Vic té un projecte que està molt bé. Quan una persona plega d'un negoci, Creació busca algú amb un perfil semblant i els dos treballen dos anys conjuntament, dos anys abans que es jubili un i dos anys al principi de la nova etapa» (ENT 8).

2.6. Participació institucional i governança

Què volem saber?

- Conèixer el grau de participació de les dones en l'àmbit institucional, tant en les administracions locals com en l'associacionisme.
- Identificar quines són les maneres de participació de les dones en aquests espais i com s'entén aquesta participació.

En què ens basem

- **Les dones han anat adquirint progressivament més cotes de participació a les institucions formals, tot i que encara són minoria.**

En els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni establerts per l'ONU es declara que «les dones estan accedint lentament al poder polític, però en general gràcies a quotes i altres mesures especials». Així doncs, veiem que l'accés lent de les dones als espais de participació política es veu afavorit per mesures tècniques que estableixen la quantitat de dones respecte dels homes que hi ha d'haver, i no a causa dels canvis estructurals i de valors profunds.

En aquest sentit, pot ser interessant distingir els tipus de representació de les dones en els llocs de presa de decisions polítiques. D'una banda, hi ha la *representació quantitativa o descriptiva*, referida al nombre de dones a llocs electius, de presa de decisions o en partits, que es basa en la idea que les institucions democràtiques haurien de reflectir la població (representació «mirall» de la població). D'altra banda, la *representació qualitativa o substantiva*, que preveu si el procés i el resultat de la política reflecteixen els temes, les necessitats i els interessos de les dones (Lombardo, 2008, 2).

Malgrat reconèixer que la situació de les dones està avançant en els últims anys (tot i que no de forma homogènia en tots els territoris del món), persisteixen desigualtats entre homes i dones i segueixen havent-hi obstacles importants en la participació de les dones en els diferents àmbits de la societat, com ara l'àmbit polític. Això comporta conseqüències greus per al benestar de tots els pobles, tal com s'alerta en la IV Conferència Mundial sobre la Dona (ONU, 1995).

- **Que les dones segueixin sent minoria en els espais formals d'organització social és un greuge social, hi ha una separació de rols en els tipus de governança. Per tant, és important que les dones estiguin més presents en aquests espais.**

En l'àmbit internacional s'ha declarat que:

«Les dones segueixen estant marginades en gran mesura de l'esfera política a tot el món, sovint com a resultat de lleis, pràctiques, actituds i estereotips de gènere discriminatòris, baixos nivells d'educació, falta d'accés a serveis d'atenció sanitària, i a causa del fet que la pobresa les afecta de manera desproporcionada.» (Les Nacions Unides, 2011).

Per això, «la potenciació del paper de la dona i la plena participació de la dona en condicions d'igualtat a totes les esferes de la societat, inclosa la participació en els processos d'adopció de decisions i accés al poder, són fonamentals per aconseguir la igualtat, el desenvolupament i la pau» (IV Conferència Mundial sobre la Dona, ONU, 1995).

En conseqüència, podem afirmar que «és essencial organitzar les dones dins de moviments més grans perquè siguin capaces de reclamar i protegir els seus drets, com també ho és portar a dones a posicions de lideratge i incorporar perspectives de gènere als fòrums on s'adopten les decisions» (Kishore, 2014).

- **Les dones no participen menys, sinó que la seva participació és més diversa. Participen menys en determinades estructures formals, però són molt presents en altres formes de participació, sobretot informals.**

Hi ha una invisibilització i/o un menyspreu de la participació informal de les dones i del que representa des del punt de vista polític i de l'organització social. Pel que fa als pobles i les comunitats de l'entorn rural, hi ha un biaix de gènere a l'hora de reconèixer les diverses maneres d'organitzar-se i participar que hi cohabiten. Sovint, resten invisibilitzades com a fórmules d'organització col·lectives i no es reconeix que l'activitat de trobada i organització mitjançant aquests espais de participació és també fer política i té incidència directa en la vida de les comunitats. En aquest sentit, hi ha una diversitat de llocs de trobada que serveixen per organitzar bona part de les vides i definir els temes del dia a dia. I això passa, també, en trobades informals entre dones (la majoria) que resolen les necessitats del dia a dia per sostenir la vida. En aquest sentit, sabem que hi ha un:

«Indiscutible protagonisme de les dones en les lluites contra el neoliberalisme al llarg del món sencer entorn de la defensa de drets fonamentals, la reproducció de la vida o la protecció de béns comuns (terres, boscos, aigües i comunitats senceres aguaitades pels megaprojectes capitalistes). Però, a més, assistim de forma potser inèdita a la història, a l'extensió dels sabers i pràctiques heretades dels moviments de dones, feministes i *queer*, que posen la defensa de la vida al centre i fan del cos un camp de batalla inesquivable.» (Gil, 2016).

Per això és important reconèixer que les dones han estat redefinint com volen involucrar-se en els discursos, per exemple, de defensa de la terra i de l'accés a aquesta. «Les dones de les bases estan dient que allò que està en joc no són només títols de terra i recursos, sinó també una forma de vida que sigui autosuficient i doni autonomia i dignitat a cada persona» (Kishore, 2014). D'aquí es desprèn que la crítica va més enllà de la visió merament tècnica o formal dels drets i les decisions: qüestiona els fonaments de les formes de vida dignes de ser viscudes.

- **Hi ha algunes raons que expliquen la poca participació de les dones als espais formals de fer política.**
 - La sobrecàrrega de feina domèstica i de cures o la doble feina assumida per les dones dificulten la participació en espais formals de presa de decisions polítiques. Molts estudis indiquen que:

«La infrarrepresentació de les dones se situa en el context més ampli de la tradicional divisió sexual del treball i, de vegades, també de desigualtats econòmiques i socials (violència, discriminació laboral, assetjament sexual). El paper tradicional de les dones, la doble feina i la falta de suport institucional perquè les dones puguin conciliar família i política estan presents al marc, degut al fet que contribueixen a agreujar el problema de la infrarrepresentació femenina» (Lombardo, 2008, 11).

- Poden haver-hi obstacles fruit de la manera en què es desenvolupa aquesta participació (rols i actituds més i menys valorats). Cal repensar la política, els rols, les actituds, les tasques i les necessitats que s’hi cobreixen. Alguns «moviments insisteixen a no oblidar la xarxa d’elements materials i immaterials, alteritats i diferències, que constitueixen la mateixa possibilitat d’èsser. La seva desconsideració porta al fracàs en la mesura que es deixa de costat allò que suporta res més i res menys que l’existir: cos, vida, cures, interdependència». Aquesta perspectiva planteja algunes preguntes:

«Com pensar la feminització de la política per atendre allò que hi habita com a potència transformadora i que obre un desafiament per als processos de politització en general? I com pensar-la per escapar d’una visió reaccionària que exalta qualitats innates i idealitzades de les dones com a nou pretext per a no interrogar la construcció desigual del gènere?» (Gil, 2016).

De quines dades disposem?

Recerca documental

Presència femenina en el govern local (2018) i composició del consistori per gènere:

Taula 15. Presència femenina en el govern local (2018) i composició del consistori per gènere

Nom del municipi	Comarca	Alcaldesa?	Nre. de dones regidores	Nre. total de regidors (sense comptar l'alcalde/essa)	% de dones regidores respecte del total
Aiguafreda	Vallès Oriental	No	2	6	33,3 %
Arbúcies	Selva	No	4	12	33,3 %
Breda	Selva	No	4	11	36,3 %
Campins	Vallès Oriental	No	0	4	0 %
Cànoves i Samalús	Vallès Oriental	No	2	4	50 %
El Brull	Osona	No	1	6	16 %
Figaró-Montmany	Vallès Oriental	Sí	1	4	25 %
Fogars de Montclús	Vallès Oriental	No	1	6	16 %
Gualba	Vallès Oriental	No	3	8	37,5 %

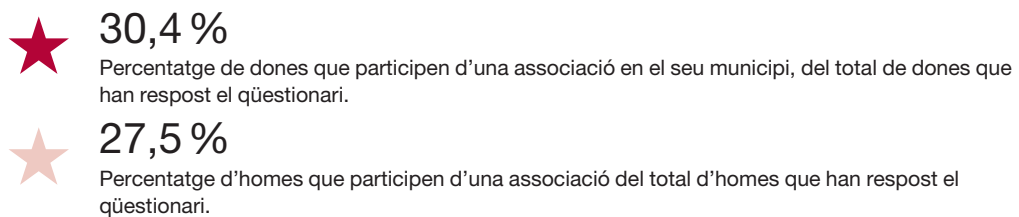
Nom del municipi	Comarca	Alcaldesa?	Nre. de dones regidores	Nre. total de regidors (sense comptar l'alcalde/essa)	% de dones regidores respecte del total
La Garriga	Vallès Oriental	Sí	7	16	43,75 %
Montseny	Vallès Oriental	No	2	6	33,3 %
Riells i Viabrea	Selva	No	4	10	40 %
Sant Esteve de Palautordera	Vallès Oriental	No	5	9	55,5 %
Sant Feliu de Buixalleu	Selva	No	2	6	33,3 %
Sant Pere de Vilamajor	Vallès Oriental	Sí	3	10	30 %
Seva	Osona	No	6	10	60 %
Tagamanent	Vallès Oriental	No	1	6	16 %
Viladrau	Osona	Sí	2	8	25 %

Dels 18 municipis del Parc Natural del Montseny, quatre tenen una alcaldessa (el 22 % del total). Pel que fa a la composició de la resta de càrrecs polítics municipals, no hi ha cap municipi que tingui més del 66 % de dones al consistori. Hi ha 11 municipis que tenen entre el 0 i el 33 % de dones regidores i set municipis que ronden els 2/3 (entre el 33 i el 66 % de presència femenina).

Qüestionari a la població del Montseny

A què dediques el teu temps lliure? Participació en alguna associació. (QP)

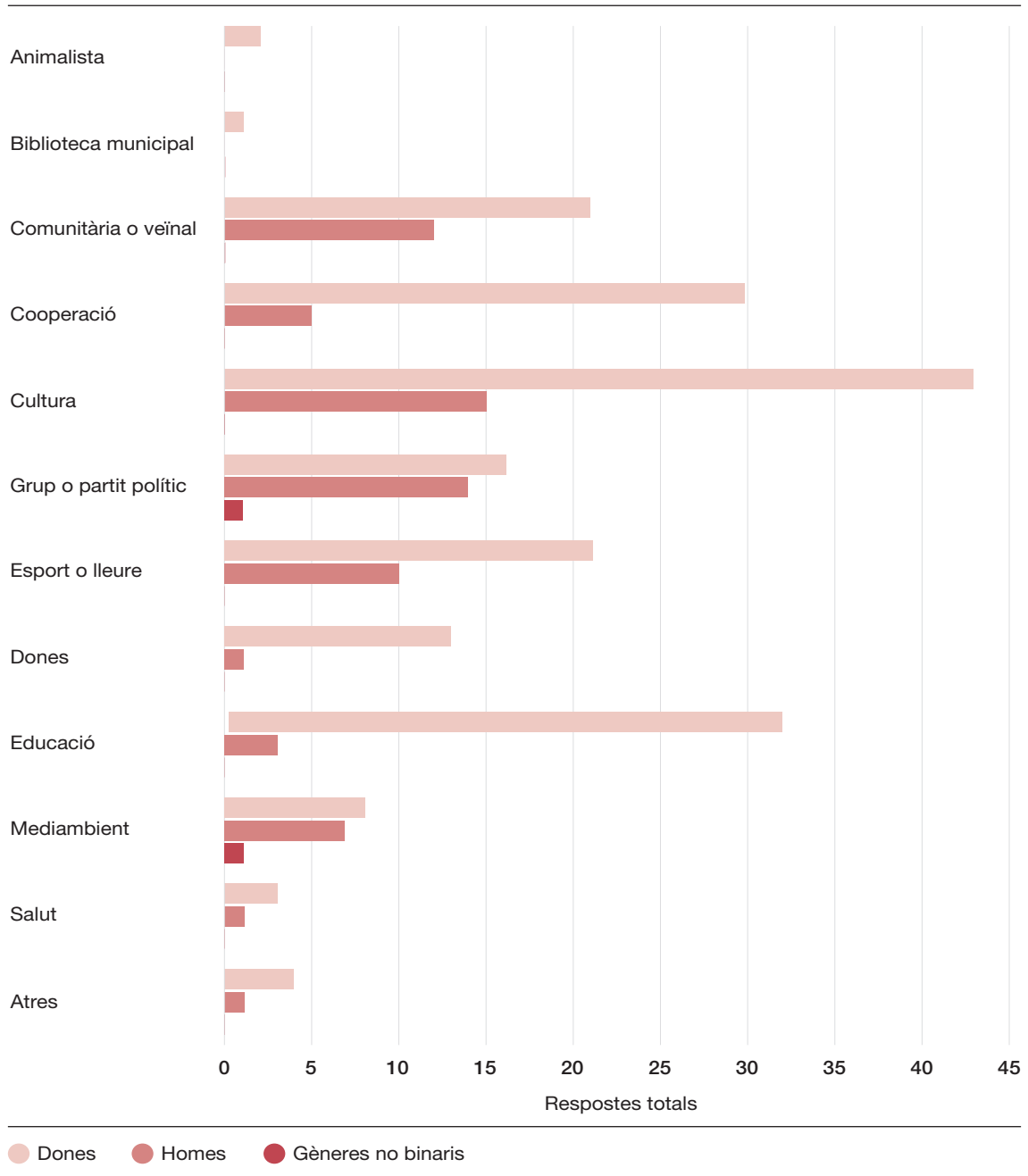
Figura 6. Participació en associacions en el temps lliure

El percentatge de dones i d'homes del total enquestat que participen en associacions és més o menys igual. Fins i tot, la participació de les dones és lleugerament superior: el 30,4 % de les dones que han respost el qüestionari participa en una associació en el seu municipi.

En cas que participis en alguna associació o entitat del teu municipi, indica de quin tipus és? (QP)

Gràfic 30. Tipus d'associació en què es participa

Les associacions en què participen més les dones són les culturals, seguides de les associacions educatives. També, hi ha una participació significativa en espais comunitaris o veïnals, així com en entitats esportives o de lleure. Les associacions de dones estan en cinquena posició, per darrere de la participació en grups o partits polítics.

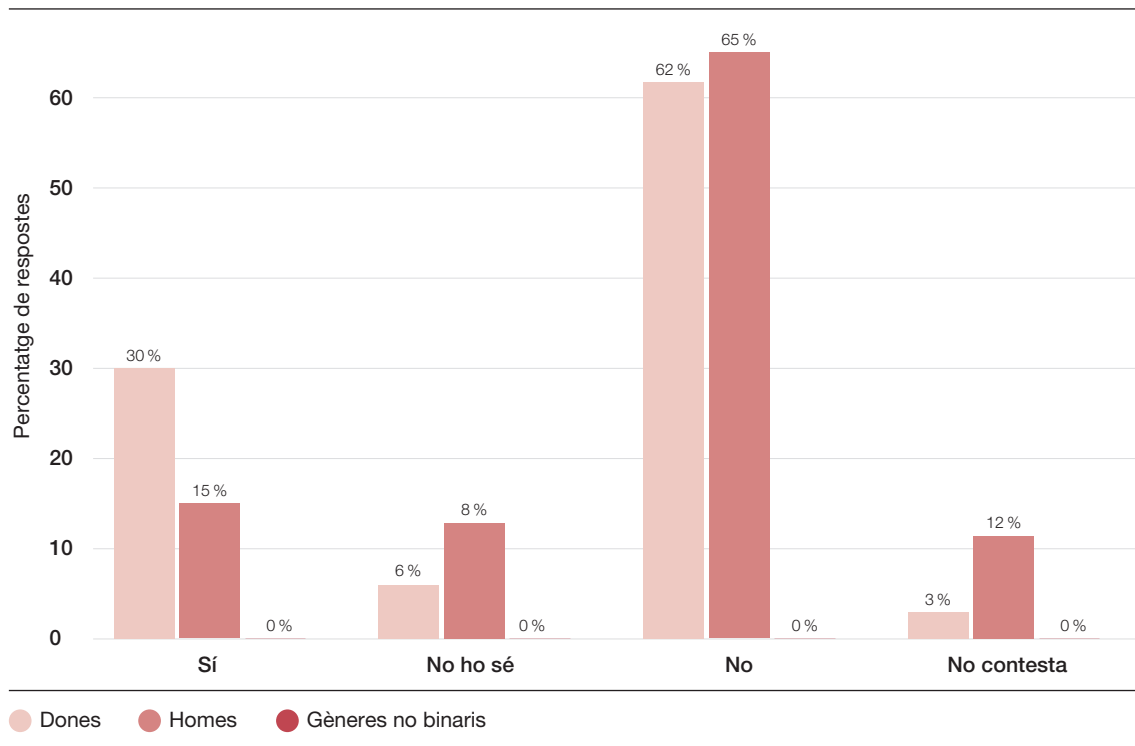
En el cas dels homes, també predomina la participació en associacions de caràcter cultural, però després (i amb poca diferència) participen en grups o partits polítics i en espais co-

munitaris o veïnals. En relació amb entitats ecologistes o de tarannà ambientalista, proporcionalment els homes hi són més presents (el 10,1 %) que les dones (el 4 %). En canvi, en les associacions religioses, d'intercanvi de serveis i relacionades amb la biblioteca municipal no hi ha cap home que ho hagi contestat.

De les dones que han respost (176) a la pregunta: «Quin càrrec ocupes a l'entitat o associació? Quines funcions fas?», el 10,7 % anomenen càrrecs formals com vocalia, presidència, tresoreria i secretariat. La resta hi ha una mica de tot: voluntària, sòcia, mestra, treball per comissions, etc.

Has viscut o presenciat discriminacions pel fet de ser dona, home o d'una altra identitat de gènere en espais de participació social? (QP)

Gràfic 31. Discriminació per motiu de gènere en espais de participació social

En relació amb la manera de viure la participació, es pregunta si han patit alguna discriminació per qüestió de gènere o si l'han presenciada, per exemple: sentir que la seva veu és menystinguda, que no es valora la feina que fa, que li costa trobar el seu lloc, entre d'altres. Hi ha el doble de dones que d'homes que l'han patit o presenciada. Quant al total, hi ha el 62 % de les persones enquestades que afirma que no ha estat discriminada ni ha vist una situació discriminatòria.

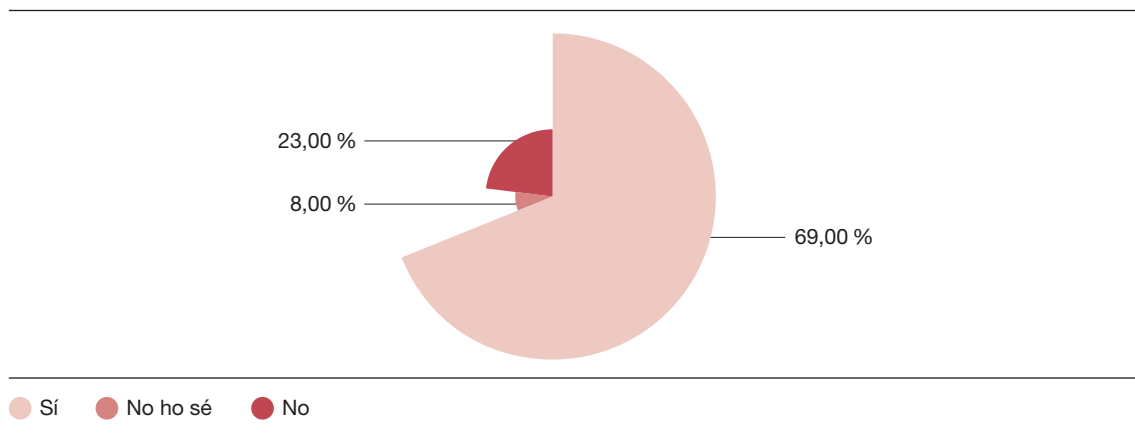
Gran part dels exemples que es donen sobre discriminació tenen a veure amb l'entorn laboral, ja sigui per una reducció salarial, per una falta de reconeixement o per cert menyspreu professional o perquè hi ha alguns llocs de treball o rols que estan «vetats» per a les dones. «Quan treballava al sector agrícola [...] vaig haver d'esforçar-me per sobre les meves capa-

citats físiques perquè em respectessin.» «Dins del parc hi ha sectors que es consideren masculins, sobretot en el sector forestal.» També es parla de la discriminació emocional, de la que està relacionada amb les diferències d'orientació sexual, de la por a ser agredida físicament, a no ser escoltada, etc.

Qüestionari als equips tècnics dels municipis del Montseny

Coneixes grups o col·lectius de dones amb un fort lideratge al teu municipi? (QT)

Gràfic 32. Coneixement de col·lectius de dones al municipi

La visibilitat de les dones i del seu paper públic a escala municipal (el coneixement que té el personal tècnic de l'ajuntament) és elevada (el 69 % coneix algun col·lectiu de dones o algun grup amb un fort lideratge de dones).

Entrevistes personals

Presència i absència de les dones en els espais públics

De les 13 dones entrevistades, quatre han treballat o treballen a l'Administració pública (ajuntaments, organismes regionals, entre d'altres) i ens han parlat de la situació que veuen des d'aquest àmbit. L'ENT 8 ens recorda que «si som [les dones] el 51 % de la població, doncs, també hauríem d'estar en el 50 % [dels càrrecs públics]» i que, per contra, la presència de dones continua sent una minoria. De totes maneres, la tendència és augmentar la presència de dones en aquest àmbit. «A les dones ens falta entrar a la política d'administració o d'empresa, en això estem» (*ibíd.*). Per exemple, en el cas de la composició consistorial, «si comparéssim les eleccions de 2015 amb les del 2011 segur que el 2011 no hi havia res [...], [ara] comença a haver-hi força regidores». Un altre cas és el de l'ENT 1, una dona que té un càrrec electe i que, a més, és de les poques propietàries forestals que hi ha («la majoria són homes») i és presidenta de l'Agrupació de Defensa Forestal (ADF).

La presència de les dones en processos de participació pública, en llocs de responsabilitat o en entitats socials depèn de diversos factors. Les persones entrevistades ens han assenyalat tant raons que poden motivar les dones a implicar-se en aquests espais com causes que ho limiten.

Per exemple, s'anomena la preocupació pels temes socials («De qualsevol associació del municipi m'he fet» [ENT 1]), la propensió a ajudar («Sempre he estat amb això, he col·laborat amb la biblioteca fent xerrades, sempre procurant donar una mica d'empenta» [ENT 10]) o l'interès pels espais de reflexió i aprenentatge («Estic en el tema bullint dels CDRs i també tota aquesta part del confederalisme democràtic, que veig que pot haver-hi molta informació i tinc ganes de reflexió.» [ENT 11]). També, es destaca una certa consciència de la importància del fet grupal. En aquest sentit, l'ENT3 ens explica com és la participació de les dones en els tallers que fa per encàrrec de l'ajuntament: «Aquest de Tagamanent fa quatre anys que el faig i va començar per a homes i dones per dinamització veïnal; pel tipus de municipi que és, va venir un home i set dones. Va fer un taller i ja no va venir més. Els del Pla de Barris tampoc funcionen tant per a homes, potser no tenen aquesta concepció grupal».

Quant als aspectes que poden justificar l'absència de les dones en certs espais de decisió i participació politicosocial, es parla de la responsabilitat de cuidar i d'estar amb els fills i les filles. «Em van proposar [d'entrar a l'ajuntament i], al principi, pensava que no tindria temps perquè tinc tres fills.» (ENT 1). «Tinc moltes vegades moltes reunions i de vegades he hagut de recórrer a la meva sogra perquè els vagi a buscar, perquè jo no puc.» (ENT 8).

Igualment es detecta que les dones emprenedores amb feines «rurals» que requereixen una dedicació continuada (per exemple, artesania alimentària) no van a reunions o no estan en el procés d'organitzar quelcom, tot i que els pugui interessar: «N'he sentit a parlar molt poc perquè no he anat a les reunions i aquestes coses, però s'està fent aquí un obrador municipal a Tagamanent [...], això crec que és una possibilitat.» (ENT 5). Però, més enllà d'aspectes pràctics o de disponibilitat temporal, també es parla de l'aspecte cultural: «Jo no sé si és una cosa social o el què, però penso que a les dones no ens agrada gaire aparèixer als llocs, som de les que fem la feina i això d'anar-se fent el “guapo” per la vida com els homes fan i donar-se cops de colze per aparèixer als llocs, penso que a les dones ens costa de fer-ho. [...] Posar-te a l'exposició pública, a mi em costa una mica. Estem acostumades a un àmbit privat i exposar-nos a l'àmbit públic possiblement costa» (ENT 10).

Discriminació en l'àmbit públic per qüestions de gènere

La gran majoria de les dones entrevistades no senten que hagin patit cap discriminació pel fet de ser dones, tot i que reconeixen que potser en altres èpoques o en determinats contextos hagi estat o sigui així.

Hi ha unes quantes entrevistades que no tan sols no s'han sentit discriminades, sinó que s'han sentit respectades i estimades. «A mi molt bé. [Potser per] ser de Barcelona o tenir més canalla [...] [a més] jo també he sigut molt xerraire i m'he adaptat a tot.» (ENT 9). «Jo amb els homes estic molt bé, [...] em sento com una reina.» (ENT 11). «En el meu cas no he tingut mai cap problema, potser al contrari. Com que sempre havia viscut aquí i jo sempre estava disposada a ajudar [...] [l amb els visitants al parc] la gent estava agraïda, paraules amables.» (ENT 7). «Jo la desigualtat en mi no l'he viscut, [...] al meu cercle d'amics són gairebé tots nois perquè el poble és petit.» (ENT 2).

Altres hi afegixen matisos i posen exemples de tracte diferencial pel fet de ser dones:

- Es comenta la qüestió de la remuneració professional: «Crec que el sou es paga menys a una dona [fora de l'Administració pública] [...] perquè el fet que et pots quedar embarassada, baixes maternals... i això ja no agrada» (ENT 1).
- També s'anomenen situacions que tenen a veure amb els estereotips associats a homes i dones. «A la gent li va sobtar veure-la tan jove aquí sola vivint [...], sorprèn menys un home que una dona jove i sola.» (ENT 3). «Alguna vegada notes que potser sí que et miren d'una altra manera per [fer anar un xerrac o una desbrossadora], però no m'hi he trobat, tothom amb qui he anat a l'Administració [...] ha sigut molt correcte... I veïns, sempre hi ha el que és més rústic i que encara té aquella mentalitat» (ENT 4). «Et veien i deien: “Ah, ets l'alcaldeessa?”, els hi sabia com greu, els hi sobtava que fossis una dona, al cap de cinc minuts ja estava, però venien amb una predisposició una mica curiosa, diferent.» (ENT 8). «I potser molt subtilment d'algunes altres dones unes mirades per no ser al lloc que et tocaria com a dona perquè potser estàs prenent massa veu o massa protagonisme, [...] que potser toca més el silenci.» (ENT 11).
- D'altra banda, també s'anomena l'element sexual i d'inferioritat: «En el fons, no deixes de ser com un objecte de desig, jo vaig arribar aquí amb 30 anys, i si et venen els hi fas gràcia, quan tu no vols fer gràcia. Per exemple, quan tractàvem el Pla d'ordenació urbanística i municipal (POUM) i deien “Ai, la nena no sé què...”, coses d'aquest tipus i més condescendència» (ENT 11).

En general, no s'explicita per part de les entrevistades una militància feminista. Sí que hi ha una persona que ho esmenta explícitament, tot i que ho viu amb certa ambivalència: «A mi no m'agrada tenir massa carnets. Ara potser té sentit [estic al grup d'Esquerra de dones], però en aquell moment vaig pensar: “Una Associació de Dones?” Però si ja estem al segle XXI, no és necessari fer una associació de dones, fer una associació d'emprenedoria o de Drets Humans i aleshores parlarem de les dones [...]; jo crec que la solució és entre dones i homes [...]. Mentre hi hagi associacions de dones és que les dones anem malament, [...] a mi m'agradaria fer associacions dels que no tenen poder, per tant, hi hauria nens, dones... no tenen poder i l'han de conquerir» (ENT 1).

Formes de participació

Les dones sí que participen de la vida pública mitjançant mecanismes d'intervenció diferents en els que predominen maneres d'organitzar-se més informals i comunitàries. I, alhora, es fa des de plantejaments filosòfics diferents dels que predominen en l'àmbit purament institucional. «El pensament femení que diu el Ramon Folch és tenir unes certes capacitats diferents, que són les de relació, cooperació, buscar sinergies, diferents sortides [...] [un pensament en què es prioritza] aquest sentit de la lentitud, del procés, d'aquesta sèrie de coses...» (ENT 8).

Les dones participen dels espais públics per crear xarxa, fer vincles, per sentir-se creatives, per estar disponibles, per ajudar a millorar la convivència: «No era que tinguessis una vocació política; va ser més aquest procés des del món social i associatiu. [...] Vam fer un procés de participació ciutadana per dir com ens agradaria que fos el poble i [...] a partir

d'aquí vam fer unes primàries i em van dir que jo era la més popular» (ENT 8). «He fet com un compromís d'estar al servei de la meua gent i al servei del meu poble i tot allà on veig que algú em pugui necessitar o que m'ho demana [...] dins del que entenc que és defensar la terra i defensar espais que poden ser de més convivència entre tots i estic en el que es genera de moviments o d'associacions» (ENT 1). «Em van dir de fer tallers de quatre hores, però això és impossible, no tenen tanta disponibilitat. [...] Si és només de trobada, perden el temps, però si és per fer sabó, aprendre el feltre, és una utilitat perquè penso que les dones també necessiten sentir-se creatives [...] [a més] vas parlant [...] i s'ha creat un grup que ens estimem moltíssim totes» (ENT 3).

I des d'aquest punt de partida, participen en l'organització de festes, esdeveniments culturals, processos de construcció col·lectiva, entre d'altres: «Per les enramades [...] i es fan moltes coses, el diumenge abans es fan catifes, molt maco, el dijous comença amb la botifarrada [...], i després cada dia és la festa d'un carrer i la gent hi participa molt» (ENT 9). «Dins dels moviments més reivindicatius, gent del poble no te'n trobaves, la gent del poble no es vol enemistar amb ningú. Coses més culturals sí que te'n pots trobar, la Festa Major» (ENT 11).

2.7. Conservació del patrimoni natural i cultural

Què volem saber?

- Diferències de coneixements, interessos i necessitats en temes de conservació del patrimoni natural i cultural segons el gènere.
- El paper de les dones en relació amb la conservació dels recursos naturals i el patrimoni cultural.

En què ens basem?

- La dona ha tingut un paper fonamental en l'ús, el maneig i la conservació dels recursos naturals que ha estat reconegut en diferents documents en els àmbits nacional i internacional.

Aquesta és una qüestió que, per exemple, destaca l'Organització de les Nacions Unides (ONU) en el Conveni sobre Diversitat Biològica de 1992 o el Pla estratègic d'igualtat d'oportunitats (2014-2016) en l'àmbit espanyol.

El ventall de funcions que han desenvolupat tradicionalment les dones en relació amb el medi natural és ampli. Moltes provenen del fet que «han estat creadores històriques de coneixements en agricultura i alimentació» (García Forés, 2012, 33). De fet, les dones continuen produint fins al 80 % dels aliments en els països més pobres i, actualment, són les principals guardianes de la biodiversitat i les llavors de cultiu (*ibíd.*). En efecte, en relació amb l'agrobiodiversitat, l'Organització de les Nacions Unides per l'Agricultura i l'Alimentació (FAO) indica que les dones s'han encarregat d'utilitzar plantes silvestres, fruits, llavors, arrels, entre d'altres, tant per a l'alimentació com per als usos medicinals i productius, i han contribuït al seu coneixement i conservació (FAO, 2002). També s'han en-

carregat de la transformació artesanal alimentària, ja que han transformat els excedents de producció, han aprofitat d'una altra manera els recursos existents i han apostat per l'alimentació de qualitat que fomenta la sostenibilitat de l'entorn (Binimelis, Escurriol, Rivera-Ferre, 2012).

- **Malgrat tot, aquestes tasques no han estat generalment reconegudes ni remunerades i, de fet, «encara és una assignatura pendent visibilitzar la relació diferenciada que les dones i els homes estableixen amb els recursos de la biodiversitat (i amb el medi natural)» (A. D., 2015, 10).**

Es parla que les dones tenen «coneixements especials sobre els vincles ecològics i de l'ordenació dels ecosistemes fràgils» (IV Conferència Mundial sobre la Dona, ONU, 1995). Les dones també tendeixen a mostrar una preocupació més gran respecte als riscos ambientals que poden afectar la salut, la seguretat i la vida quotidiana, i viuen les problemàtiques ambientals des de l'experiència personal, concreta i contextual. A més, es preocupen per la qualitat de vida que tindran les generacions futures i viuen el territori com a memòria col·lectiva i d'identitat per a la família (Agüera Cabo, 2008).

Les receptes i els diferents processos d'elaboració han estat conservats majorment per les dones al llarg de la història i, en aquest sentit, tenen un coneixement tradicional sobre els ingredients, el procés, però també sobre la vinculació d'aquests components amb l'entorn (Binimelis, Escurriol i Rivera-Ferre, 2012, 59). Les dones han tingut un lligam històric més directe amb la terra per produir aliments, desenvolupant produccions més diversificades, de petita escala i orientades a la venda directa. Un sistema de producció més suau que genera relacions més sostenibles i curoses amb l'entorn i en el qual es recuperen i es mantenen coneixements ancestrals de l'entorn rural, com la creació de bancs de llavors autòctones (Binimelis, Escurriol i Rivera-Ferre, 2012, 82-83).

Si tenim en compte que la presència continuada de l'activitat primària permet l'existència d'una determinada diversitat d'hàbitats i d'espècies i que el despoblament rural i l'abandó de les activitats agrosilvopastorals són una amenaça remarcable (Boada i Otero, 2006), es fa palesa la importància de «fomentar la transmissió dels sabers tradicionals de les dones en aquests àmbits, [i] reconèixer i fer visible llur contribució al manteniment de les explotacions familiars» (Llei 17/2015). De fet, tal com es diu en el Programa de dones del món rural i marítim 2016-2020 de Catalunya:

«Les dones aporten emprenedoria i lideratge, professionalitat i coneixement del territori, innovació, diversificació, cura del medi ambient i qualitat de vida. Perquè sense dones no hi ha relleu generacional ni desenvolupament rural.»

Una qüestió que es constata al Montseny, on les dones molt sovint són qui comencen una activitat lligada amb el turisme rural, un mecanisme econòmic que en alguns indrets ha servit per mantenir el poblament de la muntanya (Roigé i Estrada, 2008).

- **El Montseny té un patrimoni cultural i immaterial que contribueix al seu desenvolupament sostenible, tant en la vessant ambiental com la social i l'econòmica. Un patrimoni que es vol visibilitzar, valorar i conservar.**

Tal com indica la Convenció per a la salvaguarda del patrimoni cultural immaterial, aprovada l'any 2003 per l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), hi ha la voluntat de posar en valor el patrimoni cultural immaterial de tots els pobles del món, davant la constatació que molt sovint aquest patrimoni ni la mateixa població el valora prou i està desapareixent a un ritme accelerat. El patrimoni cultural immaterial és un concepte relativament nou que es refereix fonamentalment als àmbits de la cultura popular i tradicional, el patrimoni etnològic i el folklore. Concretament, preveu les tradicions i les expressions orals, les arts de l'espectacle, els usos socials, els rituals i els aplecs, els usos relacionats amb la natura i les tècniques artesanals tradicionals.

En aquest enllaç de la Xarxa de Parcs Naturals de Catalunya: <https://parcs.diba.cat/web/el-patrimoni-cultural-immaterial-del-montseny/>, hi ha informació relativa al patrimoni cultural immaterial del Montseny com a resultat d'un projecte que l'any 2013 va ser reconegut com a bona pràctica per la UNESCO. Navegant pel web, es poden descobrir les tradicions orals, les festes, les artesanies, els costums i tota la resta de patrimoni cultural immaterial que s'ha identificat al Montseny.

El paper de les dones en aquestes qüestions es comença a reconèixer, per exemple, en relació amb «un dels béns culturals més apreciats per la societat actual com és la gastronomia tradicional». Les dones han estat creadores i sustentadores de la cuina local, tant pel que fa a la producció de productes locals com a la transmissió d'aquest coneixement de generació en generació. També en relació amb el manteniment d'activitats, com ara la recollida i el consum de bolets, els caragols i altres productes del bosc, o de processos, com ara la matança del porc o la verema i l'elaboració del vi.

En aquest web de la Xarxa de Parcs Naturals de Catalunya: <https://parcs.diba.cat/web/reserva-de-la-biosfera-del-montseny/concurs-de-receptes-de-cuina>, se cita un llibre que recull les receptes de cuina de la Reserva de la Biosfera del Montseny, en què es reconeix la cuina local com un element diferenciador d'identitat cultural que ajuda al desenvolupament econòmic de la població, mitjançant l'increment de la demanda i el consum de productes locals.

De quines dades disposem?

Qüestionari a la població del Montseny

Quin grau de preocupació tens respecte dels temes ambientals següents en relació amb la Reserva de la Biosfera del Montseny? (QP)

Si observem el global de les problemàtiques ambientals consultades i busquem quina és la seva prioritització (ens fixem només en les valoracions altes), veiem que no hi ha gaire diferència entre dones i homes, només varia la qüestió del cabal ecològic: les dones ho tenen en la darrera posició, mentre que els homes ho tenen en el segon lloc del rànquing.

Taula 16. Grau de preocupació sobre temes ambientals

Homes	Dones
1. Qualitat de l'aigua	1. Qualitat de l'aigua i gestió forestal
2. Cabal ecològic	2. Conservació de la biodiversitat
3. Gestió forestal i conservació de la biodiversitat	3. Gestió de residus
4. Gestió de residus	4. Impacte de les indústries
5. Impacte del turisme	5. Impacte del turisme
6. Impacte de les indústries	6. El cabal ecològic

Vols fer algun comentari sobre algun dels temes destacats o d'altres que trobis a faltar? (QP)

Hi ha 35 persones que han respost a aquesta pregunta. En primer lloc, la temàtica que més comentaris ha generat és la gestió forestal. Es qüestiona el model de gestió que s'està fent del bosc (aclarides controlades, nivell de neteja del sotabosc, control de plagues, etc.), tant en relació amb el mateix ecosistema forestal com en relació amb el risc d'incendi.

En segon lloc, preocupa la hiperfreqüentació del medi natural que es dona pels visitants estacionals i de caps de setmana. En aquest sentit, es parla dels problemes de massificació de persones, de sorolls, de saturació de cotxes, però, sobretot, de les deixalles que embruten l'entorn. I s'apunten algunes solucions de regulació, com ara limitar l'aforament al parc, posar més vigilants, demanar un carnet de boletaire o fer pagar una entrada per accedir a la muntanya. També es parla d'augmentar les campanyes de sensibilització i informació i, val a dir, que quan es refereixen a mantenir l'entorn net, també s'assenyala l'impacte dels mateixos residents.

En tercer lloc, es comenten diferents casos relacionats amb el binomi conservació i desenvolupament econòmic. Bàsicament, predominen els que tenen a veure amb el possible impacte ambiental de determinades activitats econòmiques (turisme, embotelladores, regadiu, urbanisme, interessos privats, etc.) i només hi ha una que es pregunta: «Si posem tantes pegues a que pugui la gent, com viurem els comerciants?».

Altres problemàtiques que apareixen, i que no s'havien apuntat en el redactat de la pregunta al qüestionari, són:

- El despoblament de les regions més rurals.
- Els porcs senglars.
- La gestió cinegètica.
- La desaparició dels pastors.
- Les qüestions culturals, com ara la distància entre el món rural i el món urbà.

Quin és el teu grau de coneixement dels elements següents? (QP)

Si observem el global dels coneixements consultats i busquem quina és la seva prioritza-ció (ens fixem només en les valoracions altes), veiem que no hi ha gaire diferència entre dones i homes, només petites variacions. Sembla que el coneixement sobre el patrimoni natural i sobre la gastronomia és més alt que el que es té en relació amb els aspectes culturals. Es destaca el fet que hi ha poc coneixement sobre l'art tradicional o l'artesania del Montseny.

Taula 17. Grau de coneixement sobre temàtiques relacionades amb la RBM

Homes	Dones
1. Fauna autòctona	1. Gastronomia
2. Patrimoni historicocultural i gastronomia	2. Fauna autòctona
3. Flora autòctona	3. Flora autòctona
4. Tradicions pròpies del Montseny i històries, contes i llegendes	4. Patrimoni historicocultural
5. Artesania	5. Tradicions pròpies del Montseny
	6. Històries, contes i llegendes
	7. Artesania

Pots posar algun exemple? (QP)

En relació amb el coneixement de la fauna, un dels animals que més s'anomena (amb dife-rència) és el tritó del Montseny, tot i que també se'n citen d'altres, com el porc senglar. Quant a plantes, destaquen les plantes remeieres (herba de sant Joan, flor de saüc, cap d'ase, entre d'altres) i les orquídiades. També esmenten el castanyer i la castanya, i s'anomenen altres arbres com el pi i l'alzina. Hi ha tres persones que, a més, han fet una prospecció més ex-haustiva sobre aquests aspectes (estudi de varietats hortícoles, mapatge de fauna, elabo-ració d'un llibre sobre plantes tòxiques, etc.).

Hi ha unes cinc persones que posen exemples de plats propis del Montseny (els canelons, l'arròs de pagès, l'escudella, les patates a la cassola, les mongetes amb botifarra, el baca-llà amb samfaina, el porc, la vedella amb bolets, el pollastre amb samfaina o bolets, el civet de senglar, etc.). Com a productes locals, les persones enquestades destaquen els bolets, les castanyes i les mongetes del ganxet i, com a productes elaborats, els formatges, els embotits, les conserves de l'hort, la ratafia, el mató i les cerveses artesanals.

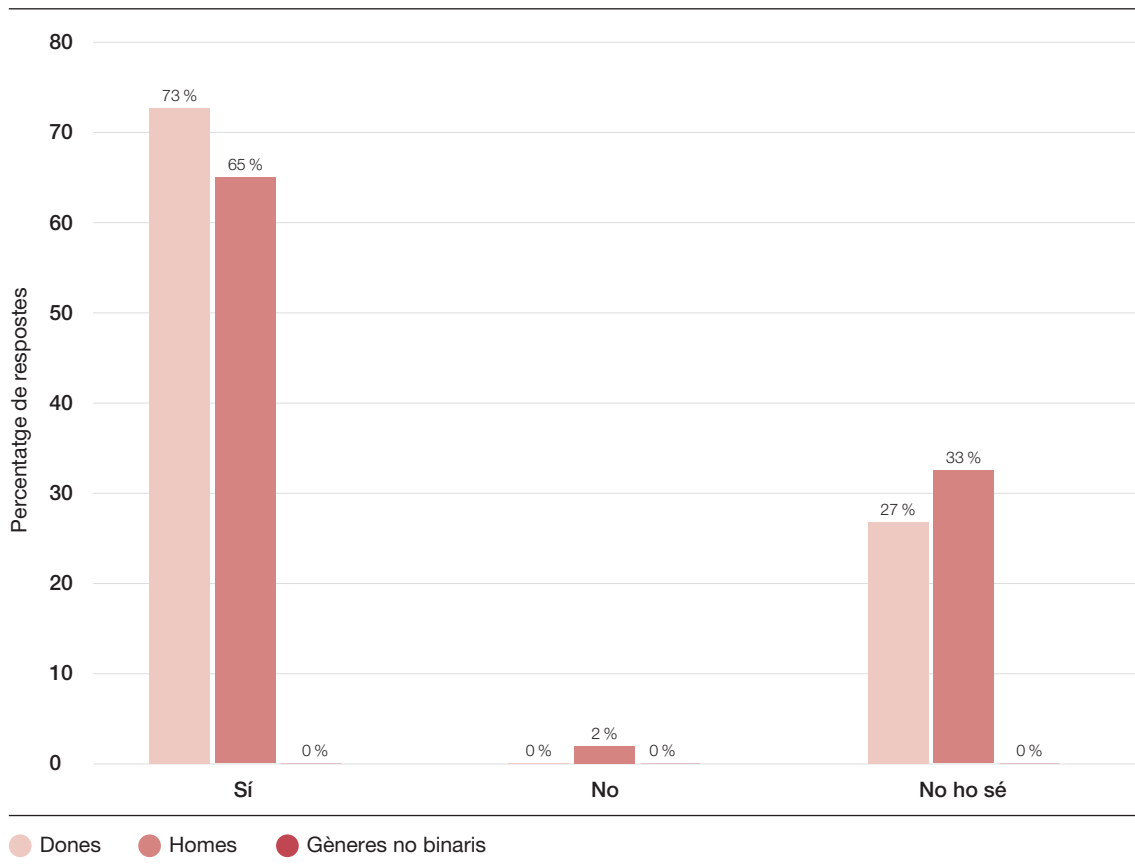
En relació amb el patrimoni històric, s'anomenen els dòlmens, els poblats ibèrics, les restes romàniques, les esglésies, els castells, les masies, els edificis modernistes, les fonts i els pous de glaç. Quant a tradicions, es destaquen les festes majors, les festes de sants pa-trons, el ball de gitanes i les festes que rememoren antics rituals o activitats que es feien tradicionalment, com la festa del Pi, la festa del Carbó i la festa dels Traginers. Les llegen-des o històries que la majoria rememora són les de les dones d'aigua, però també s'esmen-ten molt les històries de bruixes. Algunes persones recorden llegendes de bandolers, fan-tasmes i altres relacionades amb diferents emplaçaments (per exemple, el castell de

Montsoriu, el gorg Negre). Pel que fa a l'artesania, només dues persones anomenen la ceràmica i la terrissa.

Però més enllà dels aspectes que ja sortien en l'enquesta, les entrevistades n'han introduït de nous. Per exemple, l'elaboració de remeis per a la cura de les persones i els animals a partir d'elements provinents de la natura. Ara bé, l'aportació més significativa té a veure amb les activitats més pròpies del món rural que avui han desaparegut com a forma de vida i subsistència. És a dir, es parla de pràctiques d'aprofitament dels recursos naturals com l'art del carboneig (que és el més anomenat) o l'extracció de suro, la recollida de resina i la recollida de pipes de bruc. Però també altres labors que es feien abans, com la roba, les esquesques del ramat, les espelmes amb la cera, la cistelleria, certs costums i maneres de treballar la llana, les casetes per a aus, la transhumància, entre d'altres. Fins i tot, una persona ens diu que «ha recollit experiències, maneres de treballar, de fer, d'elaborar, de gent gran que va viure i treballar al Montseny rural».

Creus que les dones han contribuït especialment en alguns dels elements esmentats (tradicions, històries, contes o llegendes, art tradicional o artesania, fauna o flora autòctona, patrimoni historicocultural, gastronomia o productes locals) o en d'altres? (QP)

Gràfic 33. Contribució de les dones

Clarament, la majoria de persones opina que les dones han contribuït especialment en aspectes relacionats amb les tradicions, l'artesania, el coneixement, la gastronomia i el manteniment de la fauna i la flora autòctones. De totes maneres, hi ha entre un 27 i 33 % de persones que no acaba de tenir una opinió clara sobre aquest aspecte.

En cas afirmatiu, pots especificar algun exemple per contribuir a visibilitzar-ho? (QP)

Quan es parla de gastronomia, es posa com a exemple la cuina de la «iaia»; es a dir, els plats típics que es continuen cuinant i que tenen a veure amb els productes locals i de temporada de l'hort, així com les elaboracions gastronòmiques tradicionals, com ara el formatge, la pastisseria, els licors, etc. També es fa referència a tasques concretes, com ara la de fer de mocadera.

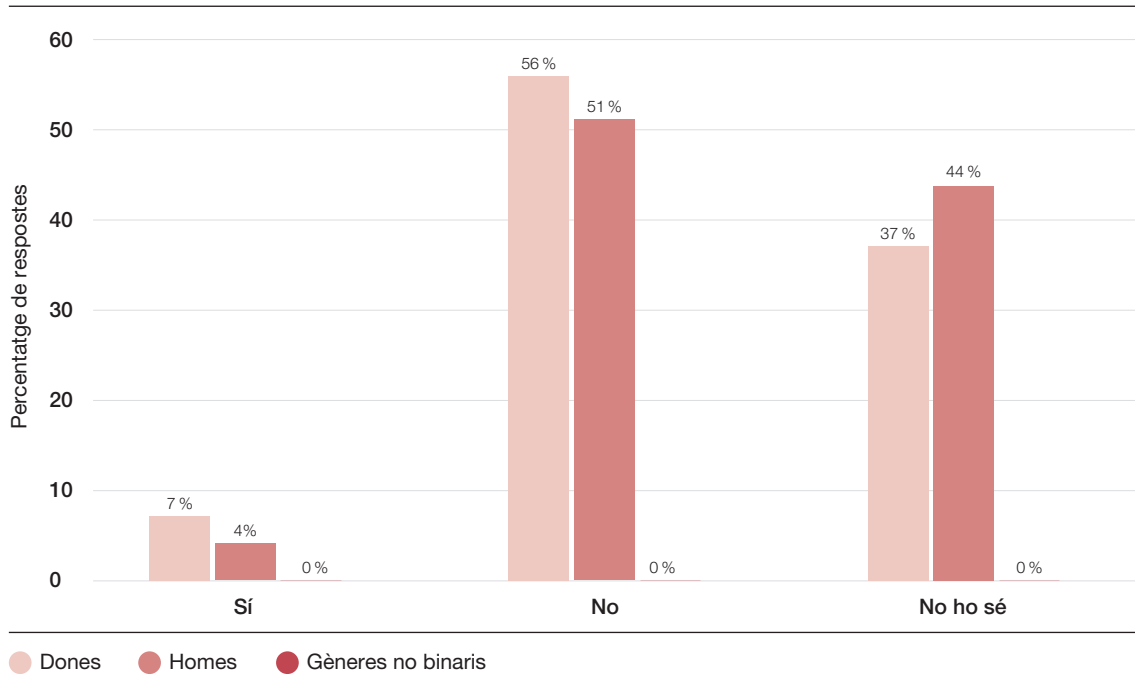
Hi ha moltes aportacions que tenen a veure amb el paper de les dones com a transmissores de coneixements (per exemple, plantes remeieres o receptes culinàries) i com a conservadores de les tradicions, els costums i la cultura popular. També, com a narradores i comunicadores de contes i llegendes; es recorden històries a la vora del foc, àvies i mares explicant contes als més petits, dones narrant les seves vivències, etc. En aquest aspecte, es reflexiona que les dones són protagonistes de moltes llegendes (tot i que no hi ha «cap llibre escrit per elles») i que també els homes han estat narradors de relats del món que han habitat.

Pel que fa al seu contacte amb la natura, es ressalta principalment el coneixement sobre plantes medicinals, així com la tasca de cuidadores, recol·lectores i productores (d'ungüents i pomades, com ara l'essència de saüquer o el xarop de pinya). És a dir, les dones estan directament vinculades a la cura de l'entorn i la salut familiar i a tot allò que inclou la pràctica de rituals («bruixeria»).

Hi ha moltes aportacions que no es limiten a subratllar un o diversos aspectes esmentats en l'enquesta, sinó que reivindiquen la presència i la importància de la dona en tots els àmbits. En aquest sentit, s'utilitzen adjectius com ara *capdavantera*, *pal de paller*, *cabdal* i, en alguns casos, es posa èmfasi en les tasques de cura i de sostenibilitat de les masies tradicionals (l'escalfor, l'alimentació de la família, la cura dels animals, els negocis propis, etc.).

Creus que aquestes activitats en què les dones han contribuït especialment han estat prou reconegudes i valorades? (QP)

Gràfic 34. Reconeixement envers la contribució de les dones

Homes i dones responen de manera similar a la pregunta: entorn de la meitat de les persones considera que aquestes funcions no han estat prou reconegudes ni valorades, mentre que del 37 al 44 % no saben què contestar.

Entrevistes personals

Problemàtiques ambientals

Les problemàtiques ambientals que preocupen a les dones entrevistades són:

- La sequera, que «cada any es nota més i més [...] i està sent un problema» (ENT 12). «A l'agost s'assequen els pous i hem d'estar comprant aigua» (ENT 13). Trobes «fonts seques, [quan abans] podies beure aigua d'allà on fos» (ENT 5).
- Les deixalles que la gent llença, cosa que està molt relacionada amb l'hiperfreqüentació (l'excés de visitants). «Quan ve molta gent a l'estiu, ho deixen brut. Això sí que angoixa, perquè hi ha racons molt bonics [en què] veus papers o plàstics.» (ENT 7). «La gent es pensa que el bosc és de tothom i tots els boscos tenen propietat i et fa ràbia quan t'ho embruten i t'ho xafen.» (ENT 1).
- L'abandonament dels camps, «amb 20 anys s'ha perdut molt i tot està ple de bosc, està *tupit*» (ENT 7). També el despoblament, «al Montseny malauradament s'han tancat unes 200 cases de pagès» (ENT 9). «Hi ha moltes masies que han desaparegut.» (ENT 12). «S'han perdut les cases de pagès i tot l'entorn.» (ENT 9). «Els masovers s'han perdut, i lla-

vors, també malament perquè o has de llogar algú altre de fora que et porti les terres, o bé tot queda deixat.» (ENT 1).

- La mala gestió forestal que es fa des de l'Administració. «Els enginyers quan netegen el bosc deixen la brancada [...] [però] al cap d'un temps, [naixen] romagueres, i allà no hi entra ni el bestiar ni res.» (ENT 1). «L'Administració hauria d'haver tingut més clares les seves línies d'actuació i haver buscat estratègies per fomentar o potenciar [...] perquè la gent es quedi. No una subvenció. Posar en valor allò que té un preu, qui ha de guardar un bosc? [...] Qui manté les franges d'incendis?» (ENT 8). «Jo recomanaria [...] que hi deixessin anar els ramats perquè els boscos fan pena, no s'hi pot passar.» (ENT 9).
- Els interessos econòmics d'alguns inversors: «hi ha moltes urpes a sobre del parc. Inversors que voldrien fer del parc un negoci» (ENT 1).
- La pèrdua de biodiversitat i el deteriorament de la fauna i la flora. «Fins que vaig tenir 12 o 14 anys, aquí hi havia hagut caragols tota la vida, salamandres, [...] hi havia peixos a la riera, hi havia barbs i hi havia truites, hi havia anguiles [...] hi havia crancs de riu, castanyers per tot arreu, pomeres per tot arreu [...]. Els arbres, els pins, hi havia pinyes per tot arreu, no trobaràs un arbre que tingui pinyes, s'estan morint. Les alzines, el mateix.» (ENT 5). «No havia vist mai un any com aquest, de no haver-hi bolets... [...] les perxes agafen una malura.» (ENT 6).

La visió de la natura, la terra, la muntanya i la relació que hi tenen

La connexió espiritual i transcendent de l'ésser humà amb la natura ha estat anomenada per algunes de les dones entrevistades. «[Quan estàs] molt a la vora de la natura, estàs molt més a prop del que és la veritat i estàs més lluny de muntar-te estructures fantasioses o quimèriques de teories egocèntriques que pots muntar-te potser més a la ciutat. Aquí estàs una mica més de peus a terra i, en aquest sentit, t'apropes més en aquest espai d'esperit [...]. La terra no només és un espai de producció, sinó que també és un espai d'inspiració.» (ENT 1).

Per a altres dones, els beneficis personals que et reporta la natura són «anar a caminar, anar a buscar bolets [...] em relaxa» (ENT 1). «De petita ens n'anàvem les quatre a fer excursions per la muntanya i muntàvem cabanes a dalt dels arbres o muntàvem cuinetes pel mig del bosc, anàvem al riu, realment ho gaudeixes moltíssim.» (ENT 2).

També s'ha parlat de la relació de simbiosi, de formar part d'aquest entorn natural, físic. «Molt sovint tens la sensació de moltes pèrdues, a nivell personal i a nivell del que és el teu hàbitat, perquè no deixa de ser el teu hàbitat, a part que és un hàbitat de moltes bèsties, doncs, també és el teu hàbitat.» (ENT 4). «No és que visquem a pagès, fem una simbiosi amb el cicle de la natura, cuidem la muntanya, la gent que vivim a pagès, a més a més, ens hem d'anar a fer la llenya, estàs netejant una mica el bosc, cadascú fa la seva zona.» (ENT 5).

Precisament, emmarcat en aquesta visió d'interdependència i pertinença (en la qual «vivim del que som, del que fem i com ho fem» [ENT 5]), es parla de compartir, del que significa desenvolupar-se com a persona en el dia a dia. La natura «és una cosa [...] a compartir i que ens fa grans com a humans aquest compartir la terra, l'aigua, l'aire, el dia, la feina...» (ENT 1).

«El que més m'empipa són les barreres [...] que no pots pujar segons quins camins, cases particulars.» (ENT 6).

Ara bé, també es reconeix que aquesta relació, aquest estar a la muntanya, no sempre es viu així. Hi ha els que comparteixen aquest «sentiment de muntanya [...] que la muntanya és el millor lloc per viure també [i] estan orgullosos de viure al Montseny» (ENT 8). Però, també hi ha l'altra cara: «Jo conec el Montseny, l'he trepitjat i el conec, però hi havia gent d'Aiguafreda que no havia anat mai aquí al costat. En el fons la muntanya, per a la gent que viu aquí no deixa de ser un medi hostil.» (ENT 10).

El paper de les dones

Principalment, es destaca el paper que han tingut les dones com a coneixedores de les plantes de l'entorn, els animals, els remeis i les receptes. Igualment, es parla de tasques com fer mel, formatge i mermelada, i de cuidar l'hort, el bestiar i l'aviram. No obstant això, també s'explica que, antigament, moltes dones rurals ajudaven l'home: «Anaves a ajudar amb el que fos [...]. Jo recordo la meva cunyada, que si no munyia, doncs anava a colar la llet, posar-la a pots, mesurar-la, netejar les merdes de les vaques, fas el que sigui» (ENT 13).

Es posa èmfasi «en la generació de les dones com la meva mare [fa uns 50 anys] perquè totes aquestes generacions han sigut pedres vehiculars de la muntanya, han sigut l'estructura de les masies, que les masies no se n'anessin a terra [...], has de tenir una valentia, has de tenir [...] poder d'adaptació a circumstàncies» (ENT 4). I, en aquest sentit, algunes afirmen que «de normal, el puntal dins la casa és la dona» (ENT 13) i, per tant, la que ha sostingut aquest món pagès de masies. Actualment, la situació és diferent: «Les dones aquí fan turisme rural» (ENT 1) i productes alimentaris artesans. «Qui ha muntat restaurants, hotels, artesanía, botigues... han sigut dones, les dones mantenen el comerç, el petit comerç dels municipis» (ENT 8).

En tot cas, en relació amb la conservació de la riquesa natural i cultural del Montseny, és més habitual que les persones entrevistades parlin de l'estil de vida que ho ha permès. Una manera de viure que inclouria tant homes com dones i que té a veure amb el sistema de masies, amb els rituals de reunió («de fer pinya» (ENT 13), anar a plantar patates, fer la matança del porc, construir pallers, entre d'altres), amb la tradició oral i amb el vincle directe i constant amb la natura.

Transmissió de coneixement local i tradicions pròpies

Es reconeix que les dones abans tenien un gran coneixement de les plantes i del seu entorn, també de com cuinar o utilitzar terapèuticament el que recollien del bosc. «Ella coneixia molt les plantes, la mateixa salsa de pastor, que és una planta que és molt bona, més bona que la farigola i en els rostits i així hi queda molt bona. [...] La sabatera [...]. És un bolet que anys enrere es pagava a 5.000 pessetes el quilo. Ara no plou i no se'n fan, és un bolet fet a la brasa com si mengessis carn, molt bo.» (ENT 13).

Però també se subratlla que això s'ha anat perdent amb els anys: «La seva iaia era una de les trementinaires d'aquí del Montseny, era una persona molt important, ajudava molta gent.

La seva neta no ha recollit gairebé res, entens? I les que venim després, imagina't» (ENT 5). «A mi m'han explicat: «Aquesta dona guareix els herpes amb una oració que li han passat de generació en generació; aquesta dona s'ha mort i s'ha mort l'oració amb ella.»» (ENT 1).

Una pèrdua de coneixement que algunes entrevistades relacionen amb la pèrdua de la tradició oral. Una tradició «en què hi ha hagut transmissió natural de generació en generació de tot aquest saber. [Però] això [ara] s'ha trencat, s'ha tallat la relació intergeneracional [...]. Hi ha persones que s'han dedicat a enllaunar les tradicions i això serà així fins que no tornem altre cop a escoltar» (ENT 1). Una oralitat que té molt a veure amb una determinada manera de relacionar-se. «Quan nosaltres érem petits jo recordo els pares, els avis, que t'explicaven a la nit, com que no hi havia tele, explicaven rondalles i explicaven contes i coses del Montseny i vivències que havien passat i que si el veí de Can no sé què s'amagava a la nit a una roca.» (ENT 4). «Uns anys enrere, quan [...] no hi havia cotxes ni res, la gent es trobava més, per la Festa Major, per la matança del porc la família es reunia d'un cantó i d'un altre, això s'ha perdut.» (ENT 7).

Algunes de les dones entrevistades ens expliquen històries i llegendes del seu poble o del Montseny, però també hi ha unes quantes que només les coneixen vagament o no les tenen gaire presents. Sabem que s'ha fet un esforç per mantenir algunes tradicions o perquè no es perdin definitivament i durant les entrevistes s'han comentat algunes d'aquestes iniciatives:

- El llibre d'*Històries vagues. Esqueles i gasetilles del Montseny* de Joan López sobre «anècdotes i coses que havien passat, sobre els camins i el nom de les muntanyes, els turons...» (ENT 13).
- «Sant Hilari [per exemple] gasta molts diners per mantenir el ball de bruixes a l'estiu, [a Viladrau] gastem molts diners pel ball de bruixes i la Fira de la Castanya.» (ENT 8).
- «L'any 96 vaig fer el pregó de la Festa Major i vaig parlar de les dones d'Aiguafreda [i] [...] vaig trobar la llista de les dones d'Aiguafreda que havien contribuït a fer aquesta senyera preciosa que està al museu de Montserrat, amb el pal, amb un drac de l'Alexandre de Riquer dibuixat.» (ENT 10).

Elements a conservar

Com ja hem explicat, la majoria de les entrevistades valoren la saviesa sobre plantes, remeis i gastronomia acumulada per les generacions anteriors i es preocupen per la seva desaparició. En aquest sentit, creuen que tot aquest coneixement local s'hauria de conservar. Per exemple, es parla de tenir «essència de saüc a l'armari [...] [o] flor de saüc a la vora del foc que es fa amb les brases [com] una cosa pròpia del Montseny, que ha curat a tants animals i a tants nens [...] [o del] xarop de pinya d'avet» (ENT 5). Però, també de «tot el que té a veure amb el treball de la terra, perquè cada pagès, cada persona, té les seves receptes especials de fer els alls, les patates... això és un tresor i és important saber quines variants hi ha del que es planta i el que no, del que és propi i del que no, del que ve de fora...» (ENT 1).

Un altre element que s'anomena té a veure amb les biografies, amb la història humana de la gent del territori. «La vida de la gent anterior, em sembla interessant i important que no es perdi.» (ENT 12). «Per mi les vivències són les que ens enxampen com a humans per

poder saber de l'altre i interessar-te i, amb el pas del temps, conèixer-te amb aquesta història [...], el contacte amb la paraula, perquè tots estem inspirats per aquesta terra, de tenir històries, conèixer històries pròpies.» (ENT 1).

Finalment, hi ha qui ho engloba tot: «S'hauria de mirar de no perdre la muntanya en si. Tot el que representa la muntanya [...], començant per la gent, després els boscos, després tota la part dels animals que hi ha i després potser la gestió que se'n fa» (ENT 4). Valorar tot el Parc Natural del Montseny com a Reserva de la Biosfera, tenint en compte que cal «preservar uns animals que viuen allà que són homes i dones» (ENT 8).

3. Conclusions

3.1. Ruralitat

El món rural en procés de canvi

En les darreres dècades, hi ha hagut un dels grans períodes de reestructuració econòmica i canvi social que s'han produït a l'Europa rural. Aquest fet ha provocat que vagin sorgint nous enfocaments de desenvolupament rural. A més, hi ha un desconeixement de les realitats locals que se suma al desconeixement que sovint es té de les iniciatives informals o singulars que impulsen els agents no institucionals del territori.

En tot aquest procés de transformació, el paper de les dones es considera una acció prioritària i estratègica, tant en els espais institucionals formals com en les esferes socials emergents.

La importància de repensar el concepte de ruralitat

Els canvis que s'han produït en el món rural (i a la societat en general) ens demanen una nova definició de ruralitat. I les definicions que adoptem seran les que determinaran el tipus de polítiques públiques i les aproximacions que s'aplicaran.

Destaquem que, en el procés de construcció d'allò que entenem per rural, cal tenir en compte totes les veus que han estat tradicionalment silenciades. En aquest sentit, remarquem la utilitat de fer estudis de percepció i diagnòstics participatius a l'hora de tractar aquestes qüestions.

Als indicadors que s'han emprat tradicionalment per definir els territoris rurals, hem cregut important incloure-hi criteris nous, com la percepció subjectiva, l'arrelament al territori, el tipus de feines no remunerades que es desenvolupen i l'estil de vida.

Què significa ser rural al Montseny?

Des d'un punt de vista general, s'associa a un determinat hàbitat (viure a la muntanya, en un entorn natural) i a una determinada manera de viure (dedicar-se, sigui com a ofici o de manera no remunerada, a activitats relacionades amb la terra, el bestiar i el bosc). Alhora, s'associa a una determinada època, la que va viure la generació de fa 50 anys.

Hi ha un percentatge important de persones, especialment de dones, que dubten a l'hora de contestar sobre allò rural. Aquest fet ens confirma, tenint en compte la realitat del Montseny, el procés de construcció de significats en què estem immersos.

De manera més extensa, podem afirmar que el tipus de vida rural té a veure amb treballar o viure, amb una localització llunyana o aïllada (masia, muntanya), amb el fet d'estar a prop o en contacte amb la natura o el bosc, o de dedicar-te a un hort, al camp, al bestiar o a activitats recol·lectores i seguir una filosofia sostenible i autosuficient.

Quin desenvolupament rural es vol promoure per al Montseny?

Pel que fa al desenvolupament rural basat en polítiques d'ocupació i treball assalariat, fomentar les oportunitats laborals i l'emprenedoria es considera un factor prioritari per millorar la qualitat de vida al Montseny. També cal, però, «donar valor a tots els projectes existents per tal que tinguin futur» i promoure les iniciatives al marge de la formalitat i l'economia monetària.

Entre el personal de les diferents administracions hi ha un interès perquè es comenci a abordar la qüestió del desenvolupament local des de la realitat rural.

Cal considerar que hi ha un desconeixement de les iniciatives sostenibles emergents, sobretot entre les persones que treballen en els ajuntaments, fet que ens porta a detectar la necessitat de donar més visibilitat i impuls a aquestes propostes.

Aparentment, els ajuntaments no aprofiten prou les oportunitats econòmiques que implica formar part d'una reserva de la biosfera i el fet de poder impulsar iniciatives d'economia en sintonia amb els valors de la sostenibilitat.

Es repeteix el missatge que no es pot viure de pagès perquè econòmicament no és sostenible i algunes propostes de millora que es fan són: reduir els requisits de papers i normatives, crear obradors municipals, promoure projectes d'autoocupació per a dones, donar ajuts per a la neteja forestal, pagar preus justos als productors i evitar l'extinció d'oficis.

3.2. Gènere

Igualtat de gènere: encara ens queda camí per recórrer

Avui dia, les polítiques d'igualtat han evolucionat, però no totes assoleixen de la mateixa manera els seus objectius. Els resultats són diferents si es compta o no amb una anàlisi de gènere en la planificació i el tractament de les diverses polítiques públiques, o si es busca o no transformar les relacions entre homes i dones.

Per tot plegat, es reforça la necessitat d'estudiar la realitat des de la perspectiva de gènere, tant per comprendre millor la complexitat de les relacions humanes com per facilitar la construcció d'una societat més democràtica i inclusiva.

És clau avaluar quin està sent el desplegament i l'impacte real de les polítiques d'igualtat i conèixer i promoure la visibilització i la presència de les dones en diferents àmbits de la vida pública.

«Coses de dones» que van més enllà

Les qüestions de gènere tenen implícits debats més amplis i ens alerten sobre la necessitat d'abordar-los abans de definir certes polítiques d'igualtat. Per exemple, hem vist la necessitat de repensar:

1. La diferència entre treball reproductiu i productiu.
2. El temps (els seus usos o la seva percepció).
3. La diferent cultura d'incidència pública o política.

Què comporta ser dona al Montseny?

La visió que es té de la dona del Montseny d'avui dia ja no està tan vinculada a l'activitat pagesa com a estil de vida, sinó que està més lligada al procés de terciarització que s'està produint o a la capacitat que té com a empresària rural. Pel que fa a la realitat laboral de les dones del Montseny, la majoria de les persones enquestades es consideren satisfetes amb la situació laboral pròpia, però també assenyalen les dificultats per conciliar la vida familiar i laboral i d'altres a causa del moment econòmic general. La majoria de dones consultades no senten que hagin patit cap discriminació pel fet de ser dones.

Ara bé, quan es posen exemples sobre situacions de discriminació en l'àmbit públic, moltes d'aquestes tenen a veure amb l'entorn laboral. En tot cas, atès que no hem pogut accedir a tots els perfils, les identitats i les realitats de les dones que hi ha en el Montseny, no podem considerar aquests resultats definitius o complets.

Ens adonem que ser dona al Montseny no és tan diferent a ser dona en altres indrets (encara que siguin urbans). Hi ha diferències de rol en la divisió de les tasques, tot i que la relació entre les diferents feines quotidianes i els usos del temps és diversa, i són comunes les estratègies de col·lectivitzar el treball reproductiu mitjançant esferes socials com la família i el veïnatge.

Quines polítiques d'igualtat es volen promoure per al Montseny?

Els ajuntaments han desenvolupat plans d'igualtat municipals i diferents actuacions i polítiques de gènere. Aquesta labor ha donat els seus fruits quant a la formació i el nivell de coneixement del personal que hi treballa. No obstant això, cal seguir inventariant aquests plans i accions per conèixer en profunditat què s'està treballant des del punt de vista de les polítiques d'igualtat al Montseny.

Cal seguir apostant per una actuació pública que incrementi la participació de les dones en la política formal i en l'ocupació de llocs de responsabilitat. A més, és necessari visibilitzar i valorar la incidència política i social que fan les dones al marge de la institució.

És interessant adonar-se de la relació directa que hi ha entre una voluntat política i econòmica que aposti per la igualtat de gènere i el fet que hi hagi més consciència sobre la qüestió. Tot i així, s'indiquen algunes mancances que caldria corregir, per exemple, que no se solen segregar per gènere les dades que es gestionen en els ajuntaments, i és difícil accedir als recursos i els serveis que hi ha en l'àmbit del Montseny a causa de la poca integració supramunicipal i de la manca d'una identitat territorial que ho centralitzi.

Si ens fixem en el tipus d'accions que es duen a terme, la majoria són específiques per a dones i no es parla d'altres accions transversals que incideixin en les diverses polítiques públiques de l'ajuntament.

El paper del PN i la RBM en aquests aspectes acaba de començar. I això es reflecteix, per exemple, en allò que expressa el personal que hi treballa o en la manca de canals de comunicació i coordinació formalment establerts entre els ajuntaments i els òrgans del parc.

Hem vist que les dones sí que participen de la vida pública, però ho fan mitjançant mecanismes d'intervenció diferents que tenen altres objectius, valors, temàtiques i plantejaments filosòfics. D'altra banda, aparentment hi ha una manera pròpiament femenina de participar-hi, sobre la qual valdria la pena aprofundir.

3.3. Qualitat de vida

La qualitat de vida com a dret humà i com a fre per al despoblament rural

En el context rural es considera indispensable garantir una vida digna i de qualitat per evitar el despoblament d'aquestes àrees. Aquest és un indicador que ajuda a detectar el grau de desigualtat de gènere que hi ha en les societats actuals.

L'ecofeminisme amplia els factors que cal tenir en compte en la comprensió de la qualitat de vida.

De totes maneres, es reconeix que és un concepte influenciat per molts factors diferents, malgrat que hi hagi hagut una tendència a centrar-se en els aspectes purament econòmics.

Com és la qualitat de vida al Montseny?

La qualitat de vida al Montseny és bona o molt bona: es valoren les arrels familiars i el sentiment de pertinença a un ecosistema social. El Montseny també es percep com un lloc de residència tranquil i de contacte amb la natura.

Quan es valoren les qüestions que es podrien millorar, apareixen els reptes típics del món rural. També s'anomena la freqüència massiva de persones al Parc Natural del Montseny i les condicions de vida dures.

Les persones consultades no consideren que la desigualtat de gènere tingui un impacte significatiu en la qualitat de vida de les dones del Montseny, tot i que sí que s'afirma en nombroses situacions la sobrecàrrega que tenen en relació amb les tasques domèstiques i de cura de les criatures i les persones dependents. Això denota que no hi ha prou consciència de l'impacte del gènere en les desigualtats que es pateixen.

3.4. Medi natural i cultural

Del paradigma de la conservació a la mirada socioecològica

És apropiat identificar quins problemes ambientals hi ha per establir mesures correctores que en minimitzin o eliminin l'impacte. També ho és el fet d'incorporar aquests elements (l'estat de l'aigua, l'aire, la terra...) a l'hora d'impulsar el desenvolupament rural d'un territori. Cal ser conscient que també hi ha altres mirades per abordar la qüestió.

Hi ha plantejaments en els quals es considera que l'ésser humà i la natura no són entitats essencials que es puguin explicar per separat, sinó que hi ha una cocreació i coevolució entre cultura i natura.

Quin és el valor natural i cultural del Montseny?

Hem volgut copsar les interrelacions entre aquest patrimoni i els habitants (especialment les dones) del Montseny: què coneixen, quines preocupacions tenen sobre el seu manteniment a llarg termini i com han influït en la seva existència.

Allò que les persones consultades expressen que coneixen millor són la fauna i la flora autòctones, i la gastronomia i el patrimoni historicocultural. En canvi, hi ha un desconeixement important en relació amb l'artesania local.

De ben segur que les activitats de sensibilització i educació socioambiental que impulsa el Parc Natural i la Reserva de la Biosfera del Montseny influeixen positivament en la percepció i el coneixement que es té del territori.

No obstant això, la consciència sobre aquest valor natural i cultural també genera preocupació. Les persones consultades consideren que el Montseny té com a problemes principals: l'aigua, la qüestió forestal i l'harmonització de certes activitats humanes amb la natura (sobretot en relació amb la hiperfreqüentació i les deixalles). També s'ha anomenat l'abandonament dels camps de conreu i el despoblament de la muntanya.

Des d'aquest punt de vista, creuen que cal conservar la flora, la fauna i la muntanya en general, però també les persones que hi viuen. És a dir, la història humana de la gent del territori i tot el coneixement que atresoren. Quan es pregunta explícitament sobre el paper de les dones, la majoria creu que sí que han contribuït de manera especial en l'existència d'aquest patrimoni, tot i que no hagi estat una contribució prou reconeguda i valorada.

De totes maneres, moltes d'aquestes pràctiques, històries i coneixement local s'han anat perdent. Fa referència a un estil de vida que té molt a veure amb el sistema de masies, amb els rituals de reunió, amb la tradició oral i amb el vincle directe i constant amb la natura, així com amb un sentiment d'interdependència, pertinença i connexió que encara tenen algunes dones quan parlen de la natura.

Clarament, estem en un moment històric diferent, però continuen havent-hi comuns denominadors (per exemple, la comunicació, la vida comunitària, les històries, les qüestions personals, la cura i la predisposició a ajudar) que poden ser factors clau a l'hora de trobar maneres de conservar la riquesa natural i cultural del Montseny.

3.5. Reflexions i propostes per estirar del fil

Cal enfocar de manera transversal les polítiques de gènere i de desenvolupament rural.

Cal seguir integrant i tractant els reptes socioambientals de manera holística i treballant en l'estratègia a llarg termini.

Cal aprofundir en la reflexió sobre les identitats, tant rurals com de gènere, per garantir-ne la fluïdesa i treballar alhora per solucions respectuoses.

Cal prioritzar un empoderament de les dones més enllà de l'emprenedoria femenina.

El Pla d'acció 2019-2023

D'acord amb les conclusions de la diagnosi i en el marc del grup de treball del Pla d'igualtat de la Reserva de la Biosfera del Montseny (vegeu el punt 1.4), s'han prioritzat les accions que cal dur a terme per al període 2019-2023. El Pla d'acció 2019-2023 s'ha incorporat com a punt final d'aquest document.

4. Bibliografia

A. D. *Mujeres, motores para la diversificación económica en el medio rural y para la mejora de la gobernanza a través de los espacios naturales protegidos. Informe final - Octubre 2015*. Fundación Fernando González Bernáldez i EUROPARC-España, 2015.

A. D. *Pla de conservació del Parc Natural del Montseny. Reserva de la Biosfera*. Diputació de Barcelona, 2014.

AGÜERA, M. «L'activisme femení en conflictes ambientals. Reflexions en clau feminista i apunts per a la gestió del medi». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 51, 2008.

AJUNTAMENT DE LA GARRIGA. *Pla d'igualtat de gènere 2013-2015. Ajuntament de la Garriga 2013-2015*. Ajuntament de la Garriga, 2015.

ALDOMÀ I BUIXALLÉ, I. *Atles de la nova ruralitat*. Barcelona: Fundació del Món Rural, 2009.

ALFAMA, E.; MIRÓ, N.; MARTÍ, M.; GIMÉNEZ, L.; OBRADORS, A.; GONZÁLEZ, R. «Género y movimientos sociales: la participación de las mujeres en la Plataforma en Defensa del Ebro». Grupo de Trabajo 22: Mujer y Política: el papel de las mujeres en las democracias actuales. VII Congreso Español de Ciencia Política y de la Administración: Democracia y Buen Gobierno, setembre de 2005.

ARRAN DE TERRA. *Arran de terra II. Indicadors de sobirania alimentària a Catalunya*. 2018.

ARRAN DE TERRA. *Diagnosi participativa. El sistema alimentari de Collserola. Reptes i potencialitats per a la transició agroecològica*. Consorci del Parc Natural de la Serra de Collserola, 2018.

BADAL, M. *Vidas a la intempérie. Notas preliminares sobre el campesinado*. Madrid: Campo Adentro, 2015.

BINIMELIS, R.; BOSCH, M.; HERRERO, A. *A sol i serena: Dones, món rural i pagesia*. Generalitat de Catalunya. Col·lecció Quaderns. Institut Català de les Dones, 2008.

BINIMELIS, R.; ESCURRIOL, V.; RIVERA-FERRE, M. G. *Soberanía alimentaria, transformación artesanal y equidad de género*. Mundubat, Centre de Recerca en Economia i Desenvolupament Agroalimentari (CREDA), 2012.

BOADA, M.; OTERO, I. «La protecció dels espais d'interès natural i l'economia agroforestal». Congrés del Món Rural de Catalunya, 2006.

BRAIDOTTI, R. *Sujetos nómadas: Corporización y diferencia sexual en la teoría feminista contemporánea* [traducció d'Alcira Brixio] Buenos Aires - Barcelona: Paidós, 2000, pàg. 29-30.

COMISSIÓ EUROPEA. *Igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres en la Unión Europea. Informe anual 1997*, Luxemburg: Ocupació i Assumptes Socials, 1998.

DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA. *Programa nacional de desenvolupament rural 2014-2020*. Generalitat de Catalunya, 2014.

DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ (DARPA). *Programa de dones del món rural i marítim de Catalunya 2016-2020*. Generalitat de Catalunya, 2016.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA. *Memòria 2015*. Barcelona, 2015.

DOMÍNGUEZ I AMORÓS, M.; MONLLOR I RICO, N.; SIMÓ I SOLSONA, M. «Món rural i joves: Realitat juvenil i polítiques de joventut als municipis rurals de Catalunya». (Col·lecció Estudis; 31). Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya, 2010.

ESPARCIA, J.; NOGUERA, J. *Los espacios rurales en transición. A: ROMERO, J. et al. La periferia emergente. La Comunidad Valenciana en la Europa de las regiones*. Barcelona: Ariel Geografía, pàg. 343-372, 2001.

FAO. *Mesa Mujer Rural*. Roma, 2002.

FARIÑAS, S. *Dones rurals del País Valencià: Veus que parlen del treball invisible, ecodependència i interdependència*. País Valencià: Perifèries, 2016.

FEDERACIÓN ESPAÑOLA DE MUNICIPIOS Y PROVINCIAS (FEMP). *Guía para elaborar planes locales de igualdad*. Madrid: Institut de la Dona, Ministeri de Treball i Assumptes Socials, 2005.

FERNÁNDEZ AGUERRI, M. J. «Retos y problemática de la mujer en el ámbito rural. El papel de las agrupaciones de este sector de población en el desarrollo rural». Jornada Temàtica sobre Polítiques de relleu generacional i incorporació de la dona al món rural. Madrid, 2002.

GARCÍA, E. «Ecofeminismos rurales. Mujeres por la soberanía alimentaria». *Revista Soberanía Alimentaria, Biodiversidad y Culturas*. Mundubat (octubre de 2012).

GIL, S. L. «Feminización de la política», diari *Diagonal*, 19 de juliol de 2016.

GUZMÁN, G.; GONZÁLEZ DE MOLINA, M.; SEVILLA, E. *Introducción a la agroecología como desarrollo rural sostenible*. Madrid: Mundi-Prensa, 2000.

HERRERA, Y. «Miradas ecofeministas para transitar a un mundo justo y sostenible». *Revista de Economía Crítica*, núm. 16 (segon semestre de 2013), pàg. 278-307.

KISHORE, S. *Reclamando los bienes comunes para la justicia de género y económica: Luchas y movimientos en la India*. AWID, 2014.

LOMBARDO, E. «Desigualdad de género en la política: un análisis de los marcos interpretativos en España y en la Unión Europea». *Revista Española de Ciencia Política*, núm. 18 (abril de 2008).

LÓPEZ-I-GELATS, F; MILÁN, M. J; BARTOLOMÉ, J. «Is farming enough in mountain areas? Farm diversification in the Pyrenees». *Land Use Policy*, 28 (4) (octubre de 2011).

LLEI 45/2007, de 13 de desembre, per al desenvolupament sostenible del medi rural (BOE núm. 299, 14.12.2007).

MANCOMUNITAT LA PLANA. *Mapa general de la situació amb perspectiva de gènere*. Malla: Mancomunitat La Plana, 2009.

MARTÍNEZ, I.; DE MIGUEL, M. *La importancia de la mujer en el medio rural español*. VI Coloquio Ibérico de Estudios Rurales, Huelva. 2006.

MARTÍNEZ, I. M.; DE MIGUEL, M. D. *La importancia de la mujer en el medio rural español*. Múrcia: Universidad Politécnica de Cartagena, 2007.

MATRIU. *Traçant vides dignes: cap a una economia feminista. Guia de recursos per aplicar la mirada feminista de l'economia als espais associatius*. Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. Barcelona, 2016.

McDOWELL, L. *Género, identidad y lugar: Un estudio de las geografías feministas*. Madrid: Cátedra, 2000.

MINISTERI D'AGRICULTURA I PESCA, ALIMENTACIÓ I MEDI AMBIENT (MAPAMA). *Diagnóstico de la igualdad de género en el medio rural*. Madrid, 2011.

MINISTERI DE MEDI AMBIENT, MEDI RURAL I MARÍ (MARM). *Condiciones de vida y posición social de las mujeres en el medio rural*. Madrid, 2009.

MINISTERI DE MEDI AMBIENT, MEDI RURAL I MARÍ (MARM). *Plan estratégico para la igualdad de género en el desarrollo sostenible del medio rural*. Madrid, 2011.

MINISTERI DE SANITAT, CONSUM I BENESTAR SOCIAL (MSSSI). *Plan para la promoción de las mujeres en el medio rural (2015-2018)*. Madrid.

MINISTERI DE SANITAT, SERVEIS SOCIALS I IGUALTAT. *Plan para la promoción de las mujeres del medio rural. 2015-2018*.

ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES (ONU). *Declaració Universal dels Drets Humans*, 1948.

ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES (ONU). *IV Conferència Mundial sobre la Dona; Declaració i Plataforma d'Acció*. Beijing, 1995.

ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES (ONU). Resolució 66/130 sobre la participació de la dona en política. Assemblea General de les Nacions Unides. 19 de desembre de 2011.

ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES PER A L'EDUCACIÓ, LA CIÈNCIA I LA CULTURA (UNESCO). *Convençió per a la salvaguarda del patrimoni cultural immaterial*. París, 2003.

REBOLLO, M. J.; NÚÑEZ, M. «La mirada de la otra: calidad de vida, género y educación». *Cuestiones pedagógicas: Revista de ciencias de la educación*. Vol. 15 (2001), pàg 41-58.

ROCA, A. «Dones i ruralitat: reconeixement social, equitat professional i participació real». Jornada Dones del Montseny. Reserva de la Biosfera del Montseny, 2017.

ROIGÉ, X.; ESTRADA, F. *El mas al Montseny: La memòria oral*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2008. (Temes d'etnologia de Catalunya; 16).

ROSELL, J.; VILADOMIU, L. «Nuevas tendencias del desarrollo rural en Europa». Grup d'Investigació en Desenvolupament Rural de la Universitat Autònoma de Barcelona: 2009. (*Perspectivas Rurales*; 11-12).

PROGRAMA DE LES NACIONS UNIDES PER AL MEDI AMBIENT (UNEP). «Conveni sobre Diversitat Biològica». Conferència de les Nacions Unides per al Medi Ambient i el Desenvolupament. Rio de Janeiro, Brasil, 1992.

VALIENTE, C. «An overview on research on gender in spanish society». *Gender & Society*. Vol. 16, núm. 6, 2002.

5. Bibliografia web

DESENVOLUPAMENT RURAL: <http://www.desenvolupamentrural.cat/es>

ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES. *Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni*. Objectiu 3: promoure la igualtat entre els sexes i l'empoderament de la dona. Meta 3 A. Eliminar les desigualtats entre els gèneres en els ensenyaments primaris i secundaris, preferiblement per a l'any 2005, i en tots els nivells de l'ensenyament abans de finals del 2015: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/gender-equality/>

XARXA D'ECONOMIA SOLIDÀRIA: <http://xes.cat/>

6. Annex: qüestionaris

6.1. Qüestionari a la població del Montseny

Quina relació hi ha entre les persones que habiten el territori i la sostenibilitat de la vida al Montseny?

Ens agradaria conèixer la teva relació amb el gènere, la ruralitat i la sostenibilitat per poder identificar i fer front als principals reptes i fortaleses de la qualitat de vida a la Reserva de la Biosfera del Montseny (RBM).

- Pots contestar en català o castellà.
- Si hi ha cap pregunta que no vols contestar, pots deixar-la en blanc.
- Si vols, pots il·lustrar la teva opinió amb experiències que hagis viscut.
- Pots incloure-hi propostes de millora al llarg del qüestionari o al final.
- El qüestionari és confidencial, en cap moment has de posar el teu nom o informació que consideris que et pugui identificar.

Dades personals

Identitat de gènere

- Dona
 Home
 Gènere no binari

Edat

- Menys de 25 anys
 De 25 a 35 anys
 De 36 a 45 anys
 De 46 a 55 anys
 De 56 a 65 anys
 Més de 65 anys

Municipi de residència

- Aiguafreda
 Arbúcies
 Breda
 Campins
 Cànoves i Samalús
 El Brull

No visc a la RBM, visc a

- Figaró-Montmany
 Fogars de Montclús
 Gualba
 La Garriga
 Montseny
 Riells i Viabrea
 Sant Esteve de Palautordera
 Sant Feliu de Buixalleu
 Sant Pere de Vilamajor
 Seva
 Tagamanent
 Viladrau

1) Tipus de residència. On vius?

- Nucli urbà (casa o pis)
- Urbanització
- Una casa o masia disseminada
- Una casa o masia aïllada

Altres:

2) Vius dins del Parc Natural del Montseny?

- Sí
- No
- No ho sé

3) Per què vius a la Reserva de la Biosfera del Montseny? (Pots marcar diverses opcions.)

- Hi vaig néixer i/o la meva família és d'aquí de tota la vida.
- Hi vaig venir per motius laborals.
- Hi vaig venir per tenir més contacte amb la terra o treballar-la.
- Hi vaig venir per gaudir de més tranquil·litat.
- No hi visc.

Altres:

4) Quin és el teu vincle o relació amb la Reserva de la Biosfera del Montseny?

- Baix: Tinc poca relació amb el territori.
- Moderat: Tinc certs lligams afectius i/o quotidians amb la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Alt: Tinc forts lligams afectius i/o quotidians i em sento part de la Reserva de la Biosfera del Montseny.

5) Consideres que portes un tipus de vida rural?

- Sí No No ho sé

Per què?

.....

.....

6) Fas alguna tasca no remunerada relacionada amb el territori? (Pots marcar diverses opcions.)

- M'encarrego de l'hort.
- Faig conserves i remeis naturals.
- Cuido els animals de granja.
- Faig tasques d'autoconsum de la llar (aigua, llenya, etc.).
- Practico la caça o la pesca.
- Recol·lecto plantes i fruits silvestres (herbes remeieres, bolets, castanyes...).
- Estic implicat/ada en la defensa del patrimoni natural de la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Sóc un/a naturalista apassionat/ada.
- Participo en estudis històrics o relacionats amb el patrimoni cultural, inclòs el patrimoni cultural immaterial.

Altres:

7) A què dediques el teu temps lliure? (Pots marcar diverses opcions.)

- Temps lliure? No en tinc!
- Practico esport o activitats a l'aire lliure.
- Faig cursos de formació.
- M'apunto a activitats culturals.
- Faig ioga o un altre tipus d'activitat per millorar el meu benestar físic i emocional.
- Quedo amb els amics i amigues.
- Vaig de compres.
- Participo en alguna associació o entitat del meu municipi.
- Cuido el meu hort o faig alguna activitat relacionada amb l'entorn natural.

Altres:

8) Creus que el fet de ser dona, home o qualsevol altra identitat de gènere, et condiciona en la quantitat o la qualitat del teu temps lliure?

- Sí No No ho sé

Per què?

.....
.....
.....

9) En cas que participis en alguna associació o entitat del teu municipi, indica de quin tipus és? (Pots marcar diverses opcions.)

- Comunitària o veïnal
- Cooperació
- Cultura
- Esport o lleure
- Dones
- Medi ambient
- Grup o partit polític
- Salut
- Educació

Altres:

Especifica el nom de l'entitat o associació? (Opcional)

.....

Quin càrrec ocupes a l'entitat o associació o quines funcions fas? (Opcional)

.....

10) Has viscut o presenciat discriminacions pel fet de ser dona, home o d'una altra identitat de gènere en espais de participació social? Per exemple, has sentit que la teva veu és menystinguda, que no es valora la feina que fas, que et costa trobar el teu lloc.

- Sí No No ho sé

Explica alguna situació on hagis patit o presenciat una discriminació? (Opcional)

.....
.....
.....

11) Com qualificaries la teva qualitat de vida a la Reserva de la Biosfera del Montseny?

- Molt bona Bona Regular Baixa Molt baixa

12) Quins dels factors següents afecten negativament la teva qualitat de vida? (Pots marcar diverses opcions.)

- La situació laboral: atur, horaris de feina, condicions laborals...
- La criança o la cura d'altres persones dependents (gent grans o altres).
- La sobrecàrrega de treball domèstic.
- La precarietat econòmica.
- La manca de transport públic i/o la dependència del cotxe o vehicle privat.
- La manca de formació.
- La manca de temps lliure.
- La manca d'espais de trobada social.
- La meva salut.
- Cap de les anteriors. Especifica'n d'altres:

Vols fer algun comentari sobre algun dels aspectes destacats o d'altres que trobis a faltar?

.....
.....
.....

13) Creus que els factors que t'afecten tenen a veure amb la teva identitat de gènere (ser dona, home o tenir un gènere no binari)?

- Sí No No ho sé

Quins? Per què?

.....
.....
.....

14) Tens alguna de les feines remunerades següents a la Reserva de la Biosfera del Montseny?

- Soc titular d'una explotació agrícola, ramadera o forestal a la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Treballo temporalment o permanent en el sector agrícola, ramader o forestal.
- Soc un/a productor/a agrícola, ramadera o forestal a petita escala.
- Soc titular d'una empresa de turisme rural o comerç.
- Formo part d'una empresa familiar a la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Treballo a l'hostaleria en un restaurant, hotel, casa rural a la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Treballo al comerç en un establiment localitzat a la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Treballo en un centre sanitari localitzat a una de les poblacions de la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Treballo com a docent i/o en un centre educatiu localitzat a una de les poblacions de la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Soc un/a artesà/ana o tinc un petit negoci d'artesanía i/o transformació d'aliments (melmelades, conserves, cosmètica natural, etc.).
- Treballo en la gestió de la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Soc educador/a ambiental o guia turístic a la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Em dedico a la investigació o recerca del patrimoni natural o cultural de la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Treballo al sector industrial.
- Altres:.....

15) Estàs satisfet/a amb la teva situació laboral?

- Sí No No ho sé

Si no estàs satisfet/a amb la teva situació laboral, indica'n els motius. (Pots marcar diverses opcions.)

- No tinc feina i fa temps que estic a l'atur.
- La meva situació laboral no està regularitzada (no tinc contracte).
- Tinc dificultats per conciliar la meva vida familiar amb la meva feina.
- No m'agrada el tipus de feina que faig.
- Les condicions del meu lloc de treball no són bones (horaris, salari...).
- He patit o pateixo algun tipus de discriminació per ser dona, home o per la meva identitat de gènere.

Vols compartir alguna situació en què t'hagis sentit discriminat/ada?

.....

- He patit discriminacions per altres raons. Especifica-les:

Fins ara, t'hem preguntat sobre la teva relació amb el territori i el gènere, però ara ens volem centrar en una de les principals destinatàries del Pla d'igualtat de gènere i desenvolupament rural sostenible a la Reserva de la Biosfera del Montseny: les dones rurals.

16) Si diem «dona rural del Montseny», en què et fa pensar? Què en destacaries? Escriu tres paraules clau:

.....

17) Quins dels aspectes següents creus que podrien millorar la qualitat de vida de les dones rurals a la Reserva de la Biosfera del Montseny? (Pots marcar diverses opcions.)

- Augmentar l'oferta d'activitats culturals.
- Millorar l'accés a les noves tecnologies (internet, wifi...).
- Millorar la mobilitat i augmentar l'oferta de transports públics.
- Potenciar els espais i els serveis per a joves.
- Potenciar els espais i els serveis per a gent gran.
- Potenciar els espais i els serveis específics per a dones.
- Ampliar l'oferta formativa.
- Fomentar les oportunitats laborals i l'emprenedoria a la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- Altres:.....

Vols fer algun comentari sobre algun dels aspectes destacats o d'altres que trobis a faltar?

.....

18) Quin grau de preocupació tens respecte dels temes ambientals següents en relació amb la Reserva de la Biosfera del Montseny?

	Alt	Mitjà	Baix	No ho sé
El cabal ecològic dels rius i les rieres	☐	☐	☐	☐
La qualitat de l'aigua	☐	☐	☐	☐
La conservació de la biodiversitat (fauna, flora...)	☐	☐	☐	☐
L'impacte del turisme	☐	☐	☐	☐
L'impacte ambiental de les empreses i/o la indústria	☐	☐	☐	☐
La gestió dels residus	☐	☐	☐	☐
La gestió forestal i la prevenció d'incendis	☐	☐	☐	☐

Vols fer algun comentari sobre algun dels temes destacats o d'altres que trobis a faltar?

.....

Si coneixes alguna entitat local que treballi per algun dels temes anteriors al Montseny, especifica'n el nom:

.....

19) Quin és el teu grau de coneixement dels elements següents? (Pots posar algun exemple.)

	Alt	Moderat	Baix	Nul
Tradicions pròpies del Montseny	☐	☐	☐	☐

Explica quines tradicions coneixes:

.....
.....

Històries, contes o llegendes del Montseny

Nomena'n alguna:

.....
.....

Art tradicional o artesanía

Quines?

.....
.....

Flora autòctona

Escriu alguna planta amb què tinguis una relació especial?

.....
.....

Fauna autòctona

Algun animal amb qui tinguis una relació especial?

.....
.....

Patrimoni historicocultural

Vols destacar algun exemple?

.....
.....
.....

Gastronomia o productes locals

Alguna recepta o producte típic destacat?

.....
.....
.....

20) Creus que les dones han contribuït especialment en alguns dels elements esmentats (tradicions, històries, contes o llegendes, art tradicional o artesanía, fauna o flora autòctona, patrimoni historicocultural, gastronomia o productes locals) o en d'altres?

- Sí No No ho sé

En cas afirmatiu, pots especificar algun exemple per contribuir a visibilitzar-ho?

.....
.....
.....

21) Creus que aquestes activitats en què les dones han contribuït especialment han estat prou reconegudes i valorades?

- Sí No No ho sé

Deixem aquest espai per si vols afegir-hi qualsevol altra cosa o fer propostes de millora del qüestionari:

.....
.....
.....

Gràcies per participar-hi!

6.2. Qüestionari als equips tècnics dels municipis del Montseny

El paper dels ajuntaments i les administracions

Ens agradaria conèixer la tasca municipal i la teva opinió personal vers el gènere, la ruralitat i la sostenibilitat per poder identificar i fer front als principals reptes i fortaleses de la qualitat de vida a la Reserva de la Biosfera del Montseny (RBM).

- Pots contestar en català o castellà.
- Si hi ha cap pregunta que no vols contestar, pots deixar-la en blanc.
- Si vols, pots il·lustrar la teva opinió amb experiències que hagis viscut.
- Pots incloure-hi propostes de millora al llarg del qüestionari o al final.
- El qüestionari és confidencial, en cap moment has de posar el teu nom o informació que consideris que et pugui identificar.

Dades personals

Identitat de gènere

- Dona
 Home
 Gènere no binari

Edat

- Menys de 25 anys
 De 25 a 35 anys
 De 36 a 45 anys
 De 46 a 55 anys
 De 56 a 65 anys
 Més de 65 anys

Municipi

☐ Aiguafreda	☐ Figaró-Montmany	☐ Sant Esteve de Palautordera
☐ Arbúcies	☐ Fogars de Montclús	☐ Sant Feliu de Buixalleu
☐ Breda	☐ Gualba	☐ Sant Pere de Vilamajor
☐ Campins	☐ La Garriga	☐ Seva
☐ Cànoves i Samalús	☐ Montseny	☐ Tagamanent
☐ El Brull	☐ Riells i Viabrea	☐ Viladrau

Àrea de l'ajuntament on treballes:

.....

1) En quin grau creus que el teu ajuntament treballa per promoure la igualtat de gènere al municipi?

- Molt Bastant Poc Gens

Vols fer algun comentari o aclariment sobre aquest aspecte?

.....

2) Quin grau de coneixement tens de les actuacions i polítiques de gènere que es desenvolupen en el teu ajuntament?

- Alt Moderat Baix Nul

Vols fer algun comentari o aclariment sobre aquest aspecte?

.....
.....
.....

3) Quina de les afirmacions següents sobre la igualtat de gènere a la teva àrea o departament són certes?

- Treballem amb dades segregades per sexe.
- Les actuacions que desenvolupem tenen en compte les diferents necessitats i interessos de les dones i els homes.
- S'han portat a terme actuacions concretes en relació amb el gènere o estan programades.
- No s'ha desenvolupat cap actuació, però crec que seria interessant integrar la perspectiva de gènere.
- No crec que es pugui integrar la perspectiva de gènere a la meva àrea.
- No em sembla prioritari o necessari integrar la perspectiva de gènere a la meva àrea de treball.

En cas d'haver desenvolupat accions concretes, indica quin tipus d'accions o projectes s'han dut a terme? Vols afegir-hi algun comentari?

.....
.....
.....

4) En quins àmbits creus que seria prioritari que s'integrés la perspectiva de gènere? (Pots marcar diverses opcions.)

☐ Participació	☐ Turisme
☐ Medi ambient	☐ Educació
☐ Promoció econòmica	☐ Urbanisme
☐ Sanitat	☐ Cultura
☐ Serveis socials	☐ Altres
☐ Esport	

Pots destacar quins i per què?

.....
.....
.....

5) Coneixes grups o col·lectius de dones amb un fort lideratge al teu municipi?

Sí No No ho sé

En cas afirmatiu, especifica quines. Vols afegir-hi algun comentari?

.....

.....

.....

6) Es treballa transversalment amb altres ajuntaments o administracions vers les polítiques de gènere?

Sí No No ho sé

En cas afirmatiu, explica breument les iniciatives de treball en xarxa. Vols afegir-hi algun comentari?

.....

.....

.....

7) Com qualificaries el teu grau de formació sobre la igualtat de gènere?

- No en tinc, però penso que no és necessari per a les meves funcions.
- No en tinc, però m'interessaria tenir-ne.
- És suficient.
- Voldria aprofundir-hi.

8) Si us plau, indica en quin grau creus que aquestes afirmacions sobre la situació del medi rural coincideixen amb la realitat del teu municipi.

	Nul	Baix	Mitjà	Alt	Molt alt
Més proporció d'homes en el total de població de 0 a 65 anys.	☐	☐	☐	☐	☐
Més proporció de dones en el total de població més gran de 65 anys.	☐	☐	☐	☐	☐
Nombre elevat de dones encarregades de la cura de persones dependents.	☐	☐	☐	☐	☐
Nombre elevat de dones assalariades en proporció al nombre d'homes assalariats.	☐	☐	☐	☐	☐
Nombre més elevat d'homes en condició d'empresari o propietari en proporció al nombre de dones.	☐	☐	☐	☐	☐
Les dones fan tasques principalment relacionades amb el treball domèstic i la cura, i totes les altres són fetes principalment pels homes.	☐	☐	☐	☐	☐

9) Al vostre municipi, s'han dut a terme accions per reforçar el desenvolupament rural?

- Sí, s'han desenvolupat algunes accions.
- Sí, però s'estan iniciant.
- No, però seria necessari.
- No, però no és necessari.
- No ho sé.

En cas afirmatiu, destaca quines i des de quina àrea. Vols afegir-hi algun comentari?

.....

.....

.....

10) Quins dels aspectes següents creus que podrien millorar especialment la qualitat de vida de les dones rurals del teu municipi? (Pots marcar diverses opcions.)

- a. Augmentar l'oferta d'activitats culturals.
- b. Millorar l'accés a les noves tecnologies (internet, wifi, etc.).
- c. Millorar la mobilitat i augmentar l'oferta de transports públics.
- d. Potenciar els espais i serveis per a joves.
- e. Potenciar els espais i serveis per a gent gran.
- f. Potenciar els espais i serveis específics per a dones.
- g. Ampliar l'oferta formativa.
- h. Fomentar les oportunitats laborals i l'emprenedoria a la Reserva de la Biosfera del Montseny.
- i. Altres:.....

Vols fer algun comentari sobre algun dels aspectes destacats o altres que trobis a faltar?

.....

.....

.....

11) Quines accions creus que es podrien dur a terme per garantir un desenvolupament rural sostenible al teu municipi; és a dir, que vetlli per la conservació del territori?

.....

.....

.....

Destaca algun altre aspecte rellevant sobre la sostenibilitat o la conservació del territori del teu municipi en general que sigui rellevant per a tu:

.....

.....

.....

12) Hi ha entitats locals que treballen per la conservació i la divulgació del patrimoni natural, historicocultural, etc.?

- Sí No No ho sé

En cas afirmatiu, especifica quines. Vols afegir-hi algun comentari?

.....

13) Quin grau de representativitat tenen les activitats econòmiques següents al teu municipi?

	Nul	Baix	Mitjà	Alt	Molt alt
Grans explotacions agrícoles, ramaderes o forestals.	☐	☐	☐	☐	☐
Productors/ores agrícoles, ramaders o forestals a petita escala.	☐	☐	☐	☐	☐
Artisans/anes o petits negocis d'artesania i/o transformació d'aliments (melmelades, conserves, cosmètica natural, etc.).	☐	☐	☐	☐	☐
Indústries.	☐	☐	☐	☐	☐
Empreses de turisme rural o educació ambiental.	☐	☐	☐	☐	☐
Hostaleria, restauració o petits establiments comercials locals.	☐	☐	☐	☐	☐

Destaca alguna altra activitat que tingui una relació directa amb el territori. Comenta-ho aquí:

.....

14) S'han desenvolupat accions específiques per promoure el desenvolupament local en algun dels sectors anteriors (explotacions agrícoles, ramaderes o forestals, indústries, petits negocis d'artesania i/o transformació d'aliments, sector turístic, etc.) o s'hi ha integrat criteris de sostenibilitat?

- Sí, s'han desenvolupat algunes accions.
 Sí, però s'estan iniciant.
 No, però seria necessari.
 No, però no és necessari.
 No ho sé.

En cas afirmatiu, especifica quines accions. Vols afegir-hi algun comentari?

.....
.....
.....

15) Alguna d'aquestes accions de desenvolupament local ha integrat, o creus que caldria que integrés, la perspectiva de gènere o preveu les possibles diferències entre homes i dones?

- Sí No No ho sé

En cas afirmatiu, especifica quines. Vols afegir-hi algun comentari?

.....
.....
.....

16) Quines creus que són les dues principals oportunitats i reptes del Pla d'igualtat de gènere i desenvolupament rural sostenible a la Reserva de la Biosfera del Montseny?

Oportunitats:

.....
.....

Reptes:

.....
.....

Deixem aquest espai per si vols afegir-hi qualsevol altra cosa o fer propostes de millora del qüestionari:

.....
.....
.....

Gràcies per participar-hi!

Pla d'acció (2019-2023)

Línia 1. Perspectiva de gènere en la cultura, els valors i la gestió de la Reserva de la Biosfera del Montseny

Objectiu general: integrar la perspectiva de gènere en la cultura, els valors i la gestió de la Reserva de la Biosfera del Montseny

Objectiu específic:

Millorar la coordinació entre els ajuntaments i la RBM a fi de garantir la implementació i la difusió del Pla en l'àmbit intern.

Acció	Resultats	Indicadors d'avaluació	Responsabilitat	Priorització / Termini
1.1 Incloure el seguiment i la supervisió del Pla com una de les tasques de la Comissió Executiva de la RBM	Aprovar el pla de treball anual. Fer el seguiment i la valoració de l'execució del Pla.	Grau de satisfacció en el desenvolupament del Pla Nombre de convocatòries de la Comissió Executiva en què el Pla s'inclou a l'ordre del dia	Comissió Executiva	Alta / A curt termini
1.2. Crear un grup de treball específic per implementar el Pla d'igualtat de gènere	Elaborar el pla de treball anual. Executar les accions pactades i aprovades per la Comissió Executiva.	Nombre d'ajuntaments que hi participen Nombre de reunions Grau d'assoliment de la previsió anual Grau de diversitat segons el perfil professional	Tècnica responsable de la RBM Direcció del PN-RBM Un representant de cada ajuntament Altres perfils professionals en funció de les accions que cal desenvolupar	Alta (trimestral) / A curt termini
1.3. Difondre el Pla d'igualtat	Difondre el Pla d'igualtat entre el personal intern de la RBM i ajuntaments. Difondre'l a la Xarxa de Parcs Naturals de Catalunya i la Xarxa Espanyola de Reserves de la Biosfera. Difondre el Pla en els canals de difusió habituals (butlletins, xarxes socials, etc.).	Nombre d'actes en què s'ha presentat el Pla d'igualtat Nombre de notícies, articles a blogs, etc.	Tècnica responsable de la RBM Tècnics responsables de comunicació de la Diputació de Barcelona i la Diputació de Girona i els ajuntaments	Alta / A curt termini

Objectiu específic: Vetllar per una comunicació no sexista i igualitària.				
1.4. Promoure la participació en la formació sobre comunicació no sexista i llenguatge inclusiu que ofereix la Diputació de Barcelona dins del seu Pla formatiu	Dotar el personal tècnic de recursos a fi d'evitar un ús sexista del llenguatge.	Nombre de persones que han participat Grau de diversitat segons el perfil professional	Tècnica responsable de la RBM Direcció del PN-RBM Responsables dels ajuntaments	Alta / A curt termini
1.5. Fer difusió i donar a conèixer la Guia orientativa sobre l'ús d'una comunicació no sexista en l'àmbit de les administracions locals de la Diputació de Barcelona	Incorporar pautes sobre l'ús d'una comunicació no sexista als materials comunicatius elaborats per la RBM.	Grau d'incorporació de la perspectiva de gènere a les publicacions de la RBM	Tècnica responsable de la RBM Responsables dels ajuntaments	Alta / A curt termini
1.6. Crear una publicació o un apartat específic amb perspectiva de gènere	Visibilitzar la perspectiva de gènere a la RBM.	Nombre de publicacions específiques	Tècnica responsable de la RBM Tècnics responsables de comunicació de la Diputació de Barcelona, la Diputació de Girona i els ajuntaments	Baixa / A llarg termini
Objectiu específic: Incorporar la perspectiva de gènere de manera transversal en les línies de treball de la RBM.				
1.7. Recollir dades desagregades per sexe	Disposar de dades desagregades per sexe que ens permetin analitzar l'impacte de gènere en les línies de treball de la RBM.	Grau de desagregació de les dades generades per la RBM	Tècnica responsable de la RBM Direcció del PN-RBM	Alta / A curt termini
1.8. Revisar la Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS) amb perspectiva de gènere	Anалitzar el projecte de la CETS amb perspectiva de gènere i incorporar els elements necessaris.	Grau d'incorporació de la perspectiva de gènere a la CETS Grau de satisfacció dels agents que participen en la CETS	Tècnica responsable de la RBM Tècnics de la Unitat d'Ús Públic del PN-RB MSY Grup de treball de la CETS	Alta / A curt termini
1.9. Oferir eines i formació específiques a fi d'incorporar la perspectiva de gènere a totes les tasques que es desenvolupen a la RBM	Formar els tècnics responsables.	Nombre de projectes en què s'ha incorporat la perspectiva de gènere	Tècnica responsable de la RBM Direcció del PN-RBM	Mitjana / A mitjà termini

1.10. Estudiar l'impacte de gènere en els usos del Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny	Conèixer quines són les diferències en l'ús de l'espai (recreatiu, productiu) en funció del gènere.	Nombre d'usos considerats	Tècnica responsable de la RBM Tècnics de la Unitat d'Ús Públic del PN-RBM	Baixa / A llarg termini
1.11. Oferir eines i suport als ajuntaments per incorporar la perspectiva de gènere en la seva programació i les seves actuacions	Donar suport a la programació d'activitats, com ara tallers de noves masculinitats i autodefensa; suport i adhesió a campanyes, i promoció del servei de cures en l'organització.	Nombre d'activitats programades	Tècnica responsable de la RBM Responsables dels ajuntaments	Alta / A curt termini
1.12. Incloure clàusules de responsabilitat social amb perspectiva de gènere en les bases de contractació	En funció de les característiques del contracte, aplicar-hi clàusules amb perspectiva de gènere en les diferents fases de la contractació, per exemple: paritat, llenguatge i imatges no sexistes, protocols contra l'assetjament, accions positives a la contractació, etc.	Grau d'incorporació de la perspectiva de gènere a les bases de contractació	Tècnica responsable de la RBM Direcció del PN-RBM Responsables dels ajuntaments	Mitjana / A mitjà termini
1.13. Incloure clàusules per a la igualtat en les bases de subvencions	Incorporar la perspectiva de gènere als criteris de valoració dels projectes objectes de subvenció.	Grau d'incorporació de la perspectiva de gènere a les línies de subvenció	Tècnica responsable de la RBM Direcció del PN-RBM Responsables dels ajuntaments	Mitjà / Mitjà termini
Objectiu específic: Lluitar contra la violència masclista.				
1.14. Elaborar un protocol d'actuació de violència masclista a l'espai públic de la RBM	Disposar d'un protocol que guïï l'actuació del personal de la RBM en el supòsit que es produeixi un cas de violència masclista a l'espai públic.	Grau de difusió del protocol	Tècnica responsable de la RBM Direcció del PN-RBM	Mitjà / A mitjà termini

Línia 2. Empoderar el territori en femení

Objectiu general: incrementar el poder individual i el col·lectiu de les dones de la Reserva de la Biosfera del Montseny, per impulsar canvis i transformar les relacions de subordinació

Objectius específics:

Visibilitzar el paper de les dones de la Reserva de la Biosfera del Montseny, les seves aportacions i els seus treballs.

Reconèixer-ne el valor.

Fer emergir els seus talents i capacitats.

Acció	Resultats	Indicadors d'avaluació	Responsabilitat	Priorització / Termini
2.1. Creació del programa Les dones del Montseny aprenem juntes	Crear un programa d'activitats per a l'empoderament individual i grupal, que permetin assolir un nivell més elevat d'autoconfiança i valoració pròpia, i potenciar i enfortir vincles que creïn xarxes de suport.	Nombre de grups d'empoderament creats Grau de satisfacció de les participants dels grups	Tècnica responsable de la RBM Responsables dels ajuntaments	Alta / A curt termini
2.2. Suport a grups de dones establerts al territori de la RBM	Donar suport a grups de dones mitjançant aprenentatges i coneixement, per exemple: formació en habilitats emocionals i relacionals, lideratges feministes, comunicació, facilitació de grups i gestió de conflictes amb perspectiva de gènere, etc.	Nombre de formacions organitzades Nombre de grups participants Grau de satisfacció de les participants	Tècnica responsable de la RBM Responsables dels ajuntaments	Mitjà / A mitjà termini
2.3. Banc d'expertes de la RBM	Crear i difondre un directori que integri perfils de dones de la RBM de diferents professions i camps d'expertesa.	Nombre d'expertes que integren el directori Nombre de consultes al banc d'expertes	Tècnica responsable de la RBM Direcció del PN-RBM Responsables dels ajuntaments Altres perfils professionals	Alta / A curt termini
2.4. Reconeixement de dones rellevants a la RBM	Organitzar actuacions per visibilitzar i reconèixer la trajectòria de dones de la RBM, com ara biografies de dones, edició de materials de difusió, etc.	Nombre d'actuacions organitzades	Tècnica responsable de la RBM Responsables dels ajuntaments Altres perfils professionals	Mitjà / A mitjà termini

2.5. Recuperació de la memòria històrica i la revisió de la tradició cultural amb perspectiva de gènere	Promoure accions de recuperació en coordinació amb la comunitat educativa (treballs de recerca a secundària, recerca universitària, etc.) i les institucions científicoculturals (Museu Etnològic del Montseny, la Gabella (MEMGA)).	Nombre de documents generats	Tècnica responsable de la RBM Responsables dels ajuntaments Altres perfils professionals	Mitjà / A mitjà termini
2.6. Economia social i solidària	Promoure accions de formació i capacitació en matèria d'economia social i solidària, i visualització d'experiències model al territori.	Nombre d'accions de formacions dutes a terme Nombre de casos visualitzats	Tècnica responsable de la RBM Responsables dels ajuntaments	Mitjà / A mitjà termini
Objectiu específic: Contribuir al reconeixement de la cura i a la seva socialització.				
2.7. Recerca sobre les experiències informals en serveis de cures a la RBM	Inventariar les iniciatives i les organitzacions existents que treballin per millorar el repartiment equitatiu de les cures.	Nombre d'experiències inventariades	Tècnica responsable de la RBM Responsables dels ajuntaments	Baixa / A llarg termini

Línia 3. Sensibilitzar sobre el gènere

Objectiu general: aportar eines i estratègies que permetin trencar amb la transmissió d'estereotips associats al gènere

Objectiu específic:

Incorporar la perspectiva de gènere als programes d'educació ambiental, d'interpretació del patrimoni i d'ús públic que es desenvolupen en la Reserva de la Biosfera del Montseny.

Acció	Resultats	Indicadors d'avaluació	Responsabilitat	Priorització / Termini
3.1. Revisar els continguts i materials del programa educatiu El Montseny a l'escola	Dur a terme una anàlisi crítica des de la perspectiva de gènere de les unitats didàctiques que integren el programa, i reorientar-les cap a una visió coeducativa.	Grau d'incorporació de la perspectiva de gènere al programa Grau de satisfacció de les persones que hi participen	Tècnica responsable de la RBM Tècnics de la Unitat d'Ús Públic del PN-RBM Equips docents Equipaments d'educació ambiental	Alta / A curt termini

3.2. Incorporar la perspectiva de gènere a l'Estratègia d'Educació Ambiental del Montseny	Donar suport per a la capacitat i l'assessorament als equips educatius perquè la perspectiva de gènere s'incorpori transversalment a les accions de l'Estratègia d'Educació Ambiental (EEA).	Nombre d'assessoraments tècnics duts a terme Nombre d'equipaments ambientals Grau d'incorporació de la perspectiva de gènere a l'EEA	Tècnica responsable de la RBM Tècnics de la Unitat d'Ús Públic del PN-RBM Equipaments d'educació ambiental	Alta / A curt termini
3.3. Incorporar la perspectiva de gènere a les activitats interpretatives del medi i el patrimoni cultural	Donar suport per capacitar les persones que fan els guiatges per incorporar la perspectiva de gènere en les activitats d'interpretació del patrimoni.	Nombre d'activitats formatives Grau d'incorporació de la perspectiva de gènere a les activitats interpretatives	Tècnica responsable de la RBM Tècnics de la Unitat d'Ús Públic del PN-RBM Equipaments i empreses de guiatge	Alta / A curt termini
3.4. Promoure la incorporació de la perspectiva de gènere a l'organització d'activitats esportives	Donar suport per a la sensibilització i la capacitat a fi d'incorporar bones pràctiques (paritat, incorporació de la criança, etc.) en la realització d'activitats esportives organitzades.	Grau d'incorporació de la perspectiva de gènere als codis de bones pràctiques Nombre d'activitats de formació i sensibilització dutes a terme Nombre d'entitats que hi participen	Tècnica responsable de la RBM Tècnics de la Unitat d'Ús Públic del PN-RBM Entitats esportives	Mitjà / A mitjà termini

**Diputació
Barcelona**

Xarxa de Parcs Naturals

Gerència de Serveis d'Espais Naturals

Comte d'Urgell, 187. 08036 Barcelona

Tel. 934 022 428

xarxaparc@diba.cat · parcs.diba.cat